

**Univerzita Karlova**  
**Filozofická fakulta**  
Ústav světových dějin

## **Diplomová práce**

Bc. Dafni Dimitriou

**Pražské jaro 1968 očima řecké junty. Liberalizační proces a  
invaze na pozadí československo-řeckých vztahů a  
studenoválečného konfliktu**

Prague Spring 1968 through the Eyes of the Greek Junta.  
Liberalization Process and the Invasion against the Background of  
Czechoslovak-Greek Relations and the Cold War Conflict

### **Poděkování**

Poděkování patří Mgr. Mikulášovi Peštovi, Ph.D. za vstřícné vedení mé práce, průběžné konzultace a podnětné rady. Současně bych ráda poděkovala za podporu Českého kulturního centra v Athénách, které mi v rámci stáže umožnilo navštívit klíčové řecké archivy a knihovny, neboť zde získané poznatky a archiválie byly signifikantní pro tuto práci. Zvláštní dík patří paní ředitelce zmíněného centra Ing. Lucii Kuligové, která mi svým profesionálním přístupem a ochotou pomohla získat povolení k přístupu do řeckých archivů, fungujících v značně odlišném badatelském prostředí než u nás. Je proto na místě poděkovat rovněž pracovníkům Ministerstva zahraničních věcí v ČR za jejich aktivní přístup a zájem o badatele.

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, řádně jsem citovala všechny použité archivní prameny a literaturu a tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18.7.2024

Bc. Dafni Dimitriou

## **Abstrakt (česky)**

Diplomová práce si klade za cíl zprostředkovat reflexi pražského jara a sovětské invaze v Československu v roce 1968 vládou řecké junty (1967–1974). Práce zkoumá, kterých aspektů si junta na reformním procesu všímala a jaký význam pro ni pražské jaro představovalo. Rekonstrukce ohlasu liberalizačního procesu a invaze u řecké vlády se opírá o korespondenci diplomatického zastoupení Řecka z roku 1968, archivovanou v Diplomatickém a historickém archivu Řecké republiky v Athénách. Pro utvoření komplexnějšího obrazu je analyzován také řecký dobový prorežimní tisk. Tisk osvětluje charakter domácí politiky řeckých plukovníků ve vztahu k událostem v Československu. Archivní prameny umožňují vhled do zahraniční politiky autoritativní řecké vlády, zejména do povahy řecké Ostpolitik vůči zemím socialistického bloku. Prameny rovněž odpovídají na otázku, zda měla proamerická orientace řecké junty vliv na její politiku vůči převratným událostem v Československu v roce 1968. V této souvislosti dochází k zasazení tématu do širšího studenoválečného kontextu na pozadí rezervované reakce USA a NATO na pražské jaro. Vedlejší výzkumný motiv představuje vývoj československo-řeckých vztahů v osudových letech 1967 a 1968 v diplomatické, obchodně-hospodářské a kulturní sféře.

### **Klíčová slova**

pražské jaro 1968, vojenská junta, Řecko, československo-řecké vztahy, diplomatické zastoupení, studená válka, USA, NATO, Ostpolitik, Panagiotis Pipinelis

## **Abstract (in English)**

The diploma thesis aims to mediate the reflection of the Prague Spring and the Soviet invasion of Czechoslovakia in 1968 by the government of the Greek junta (1967–1974). The thesis discusses the significance of the Prague Spring to the Greek junta and examines aspects of the Czechoslovak reform process that the junta noticed. The reconstruction of the liberalization process and the invasion's response by the Greek government is based on the correspondence of the diplomatic representation of Greece from 1968, stored in the Diplomatic and Historical Archive of the Hellenic Republic in Athens. The Greek period pro-regime press is also analysed to create a more complex picture. The press sheds light on the nature of the Greek colonels' domestic policy concerning events in Czechoslovakia. Archival sources allow an insight into the foreign policy of the authoritarian Greek government, especially into the nature of the Greek Ostpolitik toward the countries of the socialist bloc. Analysed sources also question the possible influence of the pro-American orientation of the Greek junta on its policy concerning events in Czechoslovakia in 1968. Thus, the topic is placed in a wider Cold War context considering the US and NATO's reserved response to the Prague Spring. The development of Czechoslovak-Greek relations in the fateful years of 1967 and 1968 in the diplomatic, commercial, economic, and cultural spheres represents a secondary research motive.

## **Keywords**

Prague Spring 1968, military junta, Greece, Czechoslovak-Greek relations, diplomatic representation, Cold War, USA, NATO, Ostpolitik, Panagiotis Pipinelis

## Περίληψη

Η μεταπτυχιακή εργασία στοχεύει να μεσολαβήσει την απήχισή της Άνοιξης της Πράγας και της σοβιετικής εισβολής στην Τσεχοσλοβακία το 1968 στην κυβέρνηση της ελληνικής χούντας (1967–1974). Ασχολείται με την σημασία της Άνοιξης της Πράγας για το δικτατορικό καθεστώς στην Ελλάδα και εξετάζει ποιες πτυχές παρατήρησε η χούντα στη μεταρρυθμιστική διαδικασία των Τσεχοσλοβάκων. Η ανασύνθεση της απάντησης της τσεχοσλοβάκινης φιλελευθεροποίησης και της σοβιετικής εισβολής στην τότε ελληνική κυβέρνηση βασίζεται στην αλληλογραφία της διπλωματικής αντιπροσωπείας της Ελλάδας του 1968, αρχειοθετημένης στο Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Αθήνα. Μία πλήρης εικόνα συμπληρώνει η ανάλυση του φιλοκαθεστωτικού τύπου της τότε περιόδου. Ο Τύπος φωτίζει την φύση της εσωτερικής πολιτικής των Ελλήνων συνταγματαρχών σε σχέση με τα γεγονότα στην Τσεχοσλοβακία. Οι αρχειακές πηγές επιτρέπουν την κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής της αυταρχικής ελληνικής κυβέρνησης, ιδιαίτερα της φύσης της ελληνικής Ostpolitik προς τις χώρες του σοσιαλιστικού μπλοκ. Πραγματεύεται επίσης το ερώτημα της πιθανής εφαρμογής του φιλοαμερικανικού προσανατολισμού της ελληνικής χούντας στην πολιτική της απέναντι στα γεγονότα στην Τσεχοσλοβακία το 1968. Έτσι, το θέμα τοποθετείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου, αντικατοπτρίζοντας την συγκρατημένη αντίδραση στην Άνοιξη της Πράγας των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Δευτερεύον ερευνητικό κίνητρο αντιπροσωπεύει η ανάπτυξη των ελληνο-τσεχοσλοβακικών σχέσεων στον διπλωματικό, εμπορικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα, τα μοιραία χρόνια του 1967 και του 1968.

## Λέξεις – κλειδιά

Άνοιξη Πράγας 1968, στρατιωτική χούντα, Ελλάδα, Τσεχοσλοβακικές-ελληνικές σχέσεις, διπλωματική εκπροσώπηση, Ψυχρός Πόλεμος, ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, Οστπολιτικ, Παναγιώτης Πιπινέλης

## Obsah

Úvod.....	9
<b>1. Diktatura řeckých plukovníků v období vlády junty 1967–1974.....</b>	<b>15</b>
1.1. Tisk a cenzura .....	16
1.2. Zahraniční politika junty.....	19
1.2.1. Americký spojenec.....	23
1.2.2. Ostpolitik a vize Balkánského paktu ministra Panagiotise Pipinise.....	25
<b>2. Pražské jaro a sovětská invaze očima řecké junty.....</b>	<b>27</b>
2.1. Reakce řecké vlády.....	27
2.2. Reakce řeckého tisku.....	45
2.2.1. Prorežimní <i>Eleftheros Kosmos</i> .....	48
2.2.2. Konformní <i>To Vima</i> .....	56
2.2.3. Odbojáři <i>Estia</i> a <i>Vradyni</i> .....	61
<b>3. Československo – řecké vztahy v letech 1967 a 1968.....</b>	<b>63</b>
3.1. Diplomatické styky.....	64
3.1.1. Zastupitelský úřad v Athénách – Diplomaté nebo zpravodajci?....	68
3.2. Hospodářské a obchodní styky.....	71
3.3. Vztahy v kultuře a sportu.....	74
3.3.1. Řecko-československá společnost.....	76
<b>Závěr.....</b>	<b>79</b>
<b>Seznam použité literatury a odborných pramenů.....</b>	<b>82</b>

## Seznam zkratek

AEK	Athlitiki Enosis Konstantinoupoleos (řecký basketbalový klub)
AKEL	Anorthotiko Komma Ergazomenu Lau (Pokroková strana pracujícího lidu)
AMZV	Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky
ASKI	Archeio Synchronis Koinonikis Istorias (Archiv moderních sociálních dějin v Athénách)
CIA	Central Intelligence Agency
CINCHAN	Commander-in-Chief Channel
ČSA	Československé státní aerolinie
ČSMS	Československá společnost pro mezinárodní styky
ČSSR	Československá socialistická republika
EDA	Eniea Dimokratiki Arsitera (Sjednocená demokratická levice)
EHS	Evropské hospodářské společenství
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KYP	Kentriki Ypiresia Pliroforion (tajná Centrální informační služba)
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	The North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
NDR	Německá demokratická republika
OSN	Organizace spojených národů
PO	Politický odbor
PZO	Podnik zahraničního obchodu
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SACLANT	Supreme Allied Commander Atlantic
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
STB	Státní tajná bezpečnost
TASS	Telegrafnoie Agenstvo Sovetskavo Soyuza (Telegrafická agentura SSSR)
USA	Spojené státy americké
ÚV	Ústřední výbor
VB	Velká Británie
YDIA	Diplomatiko ke Istoriko Archio Ipurgiu Exoterikon (Diplomatický a historický archiv Ministerstva zahraničí Řecké republiky)
ZÚ	Zastupitelský úřad



## Úvod

Ústřední téma diplomové práce představuje ohlas událostí pražského jara roku 1968 u plukovnické vlády v Řecku, která v zemi vládla mezi lety 1967-1974. Práce se zaměřuje na postoj řecké vlády a řeckých diplomatů k liberalizačnímu procesu a následné sovětské invazi do Československa. Sleduje také ohlas, který násilně potlačený reformní proces sklídl v řeckém prorežimním tisku. Zkoumané období je časově ohraničeno zimními měsíci na přelomu let 1967/1968, ve kterých řecká strana zpozorovala první projevy politických změn, a podzimními měsíci roku 1968, během kterých v Řecku doznávaly srpnové tragické události.

Pražské jaro je pojímáno jako komplexní liberalizační proces, projevující se ve společenské, politické, ekonomické, hospodářské i zahraničněpolitické rovině – takto ho nahlížela i samotná řecká vláda. Spíše než konkrétním projevům liberalizačních reforem v Československu je prostor věnován významu a následkům pražského jara pro tehdejší bipolárně orientovaný svět. Téma diplomové práce napovídá, že je na pražské jaro nahlíženo převážně sympatizující optikou západního světa, ke které inklinovalo i Řecko. Pražské jaro je zasazeno do dobových vizí řecké kontroverzní zahraniční politiky. Celkový obraz je tak složen z tematického výběru stěžejních událostí pražského jara, které si u řeckých státních představitelů a tisku vysloužily zvláštní pozornost. Vzhledem k obsáhlosti tématu a archivních pramenů se tedy práce nesnaží o podrobnou rekonstrukci ohlasu každodenních událostí na základě časového sledu, ani o reflexi názorů veškerých řeckých politiků (které se mnohdy ani nedochovaly). Smyslem diplomové práce je zprostředkovat v co největší možné míře originální znění dobových dokumentů a zachovat podstatu vyjádření řeckých diplomatů a politiků.

Zodpovězeny jsou následující výzkumné otázky: Reagovala řecká vláda na události pražského jara, nebo jen situaci monitorovala? Považovala pražské jaro za pouhý proces demokratizace a svobody slova nebo v něm spatřovala i jiné aspekty, např. politický boj o moc či hospodářskou reformu? Vnímala junta představitelů Dubčkovy vlády jako kladné hrdiny, i když to byli komunisté? Odsoudil vojenský režim srpnovou invazi a reagoval na ni? Diplomová práce vychází z premisy, že jak domácí, tak zahraniční politika vojenského režimu v Řecku byla ve vysoké míře

proamerická.<sup>1</sup> Na základě analýzy archivních pramenů se zde otevírá prostor pro objektivnější posouzení tohoto předpokladu. Projevila se skutečně americká orientace řecké vojenské vlády i na její politiku vůči liberalizovanému Československu? Pokud ano, do jaké míry? Měla řecká vláda možnost jednat v záležitosti pražského jara samostatně?

První část práce uvádí téma do historického kontextu a nastiňuje povahu diktátorského režimu v Řecku mezi lety 1967–1974. Úvodní kapitoly se zabývají vnitropolitickými projevy režimu s důrazem na dobový prorežimní tisk, svíraný cenzurou. Kapitola o zahraniční politice junty zkoumá kromě její proamerické orientace také vztahy režimu se západoevropskými zeměmi, Sovětským svazem a tzv. Ostpolitik vůči východoevropským a komunistickým státům. Stručněji pojednává i o zahraničně-politické aktivitě režimu vůči arabským a africkým, až na výjimky autoritářským, režimům. Druhá, stěžejní část práce, zpracovává ohlas pražského jara u vybraných řeckých vládních činitelů a řeckých diplomatů, působících především v Evropě a Americe. Ohlas, který pražské jaro vzbudilo u řecké vlády, je doplněn o jeho reflexi v dobovém prorežimním tisku. Třetí, závěrečná část, rekonstruuje československo-řecké vztahy v počátečních letech vlády junty v Řecku, tedy přibližně mezi lety 1967–1970. Pozornost se soustřeďuje na osudový rok 1968. Vzájemné vztahy jsou nastíněny po stránce diplomatické, hospodářské a kulturní.

Z metodologického hlediska se práce opírá o koncept diplomatických dějin, který staví do popředí jednání a činnost státních aktérů, politiků a diplomatů. V druhé řadě také zkoumá vliv nevládních sil, v tomto případě roli médií, tedy novinového tisku a společenských organizací.<sup>2</sup> Práce rovněž využívá příbuzného konceptuálního přístupu, nových dějin diplomacie, podle nichž se diplomaté, na které je nahlíženo jako na jednotlivce, stávají spolutvůrci konkrétních politik a nehrají pouhou roli prostředníka.<sup>3</sup> Diplomová práce rovněž využívá nového přístupu ve studiu studené války, které díky zpřístupnění archivů po roce 1989 prošlo výraznou proměnou. Zaměřuje se na roli menších aktérů ve

---

<sup>1</sup> PAPACHELAS, A. *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*. Athina: Vivliopolion tis Estias, 2017; MILLER, J. E. *The United States and the Making of Modern Greece: History and Power, 1950–1974*. University of North Carolina Press, 2009.

<sup>2</sup> STELLNER, F. a kol. *Úvod do studia historie*, Karolinum Press, 2023, s. 81–82.

<sup>3</sup> Tamtéž.

studenoválečném konfliktu, v tomto případě na Řecko, a zkoumá konkrétní projevy zahraniční politiky země vůči státům obou politických táborů. Práce v tomto ohledu využívá teorii pericentrismu politologa a historika Tonyho Smithe.<sup>4</sup> Na základě archivních pramenů a výše zmíněné teorie pericentrismu se práce snaží ukázat, že navzdory převažujícímu konsenzu, nemusí být řecká junta ve všech ohledech vnímána jako striktně proamerická a výsadně antikomunistická, ale že v určitých dějinných momentech nesdílela představy americké diplomacie a nejednala v jejích intencích. Po sovětské invazi do Československa roku 1968 dokonce přikročila ke kritice Severoatlantické aliance.

Stěžejní zdroje diplomové práce představují archiválie uložené v Diplomatickém a historickém Archivu Ministerstva zahraničí Řecké republiky v Athénách (YDIA)<sup>5</sup> a dokumenty z Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky (AMZV).<sup>6</sup> Jádrem práce se rovněž opírá o dobový tisk přístupný v digitalizované podobě v Knihovně řeckého parlamentu<sup>7</sup> a v Archivu soudobých sociálních dějin (ASKI)<sup>8</sup> v Athénách. Diplomatický a historický Archiv Ministerstva zahraničí Řecké republiky disponuje několika fondy k československé krizi v osudových letech 1967 a 1968: *Československo 1968: boj o moc v Praze; Velvyslanectví Londýn 1968: vztahy s VB, jednání Jugoslávie, Rumunska a Československa; Ústředí 1967–1968; Osobní archiv Pipinelis – 1971: 1967–68*. Orientaci ve fondech však stěžuje nahodilé řazení dokumentů, které nejsou uspořádány dle data či dokonce chybně zařazeny. Fondy sestávají z rozsáhlé diplomatické komunikace mezi jednotlivými řeckými velvyslanectvími, řeckou delegací při NATO a OSN, Ministerstvem zahraničí Řecka a řeckou armádou. Archiválie nastiňují oficiální zahraniční politiku plukovníkové junty vůči Československu. Rovněž odhalují perspektivu, kterou řecká vláda nahlížela postoj Spojených států amerických, Sovětského svazu, západoevropských a východoevropských zemí k pražskému jaru. Na světlo se dostává síť řeckých velvyslanectví, propojující metropole Evropy, USA a SSSR, která nás seznamuje s

---

<sup>4</sup> SMITH, T. New Bottles for New Wine: A Pericentric Framework for the Study of the Cold War. *Diplomatic history*, 2000, vol. 24, no. 4, s. 567-591.

<sup>5</sup> Istoriko kai Diplomatio Archio Ypurgiu Exoterikon (YDIA).

<sup>6</sup> Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky (AMZV).

<sup>7</sup> Bibliothiki tis vulis.

<sup>8</sup> Archia Synchronis Kinonikis Istorias (ASKI).

konkrétními řeckými velvyslanci<sup>9</sup> a s povahou a zdroji diplomatického zpravodajství. Korespondence také potvrzuje provázanost diplomatické sítě s řeckou tajnou policií KYP<sup>10</sup> a vojenskými složkami země. Zkoumané dokumenty sestávají ze souhrnných a kratších zpravodajství řeckých velvyslanců a prohlášení vládních představitelů Řecka k situaci v Československu. Velvyslanci psali z evropských metropolí, např. z Prahy, Vídně, Berlína, Bonnu, Paříže a Londýna, ale i z východního bloku, z Varšavy, Bukureště, Sofie či Bělehradu. Frekventovaněji se vyskytovala zpravodajství z Washingtonu, New Yorku, Bruselu a Moskvy. Výjimečně o situaci informovala velvyslanectví z Ankary či Nového Dillí. Není možné s jistotou identifikovat veškeré zdroje, ze kterých velvyslanci při psaní výstupních zpráv čerpali, v drtivé většině ale citovali vydané články v tisku, názory převládající v diplomatických a politických kruzích, nebo osobní rozhovory s většinou nejmenovanými diplomaty, politiky a vojenskými představiteli. Výjimku představují zpravodajství z Bruselu, která přináší záznamy ze zasedání Severoatlantické rady a vojenských představitelů NATO a zpravodajství z New Yorku, která přikládají záznamy ze zasedání OSN. V užším zastoupení se objevovala vojenská zpravodajství monitorující stav armádní techniky a frekvenci cvičení vojsk Varšavské smlouvy, rovněž jako stav československé armády. Reflexe tisku na liberalizační proces a sovětskou invazi je zrekonstruována na základě digitalizovaných novin z roku 1968 uložených v Knihovně řeckého parlamentu v Athénách. Vybrány byly hlavní deníky, podřízené cenzuře, s režimem sympatizující, ale i mírně nekonformní. Názvy citovaných článků jsou přeloženy a uváděny v češtině.

Reflexe pražského jara vládou řecké plukovnícké junty představuje v odborné literatuře dosud nezpracovanou problematiku. Pouze historik řecko-švédského původu Axel Sotiris Walldén podrobil československo-řecké vztahy v roce 1968 detailnější analýze v kratší kapitole jeho obsáhlé publikace o zahraniční politice junty vůči zemím socialistického tábora *Paráteri Etéri: Elliniki diktatoria, kommunistika kathestota ke Valkania, 1967–1974 (Nesourodí partneři: řecká diktatura, komunistické režimy a Balkán, 1967–1974)*.<sup>11</sup> Historik Walldén čerpal

---

<sup>9</sup> Celá jména velvyslanců a ostatních členů diplomatického sboru se ve dvou případech nepodařilo dohledat.

<sup>10</sup> Kentriki Ypiresia Pliroforion – Centrální informační služba.

<sup>11</sup> WALLDÉN, A. S. *Paráteri Etéri: Elliniki diktatoria, kommunistika kathestota ke Valkania, 1967–1974*. Athina: Polis, 2009.

rovněž z archiválií Diplomatického a historického archivu Ministerstva zahraničí Řecké republiky. Walldénova monografie však již bohužel není v řeckých, ani zahraničních knihkupectvích dostupná.<sup>12</sup> Další odborná literatura je užita k zasazení tématu do historicko-politického kontextu. Povaha domácí a zahraniční politiky řecké plukovnícké vlády je zpracována poměrně rozsáhle, a to převážně v řecké a anglofonní literatuře. Papachelasova monografie *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*<sup>13</sup> zkoumá řecko-americké propojení a diskutovanou roli Spojených států v puči plukovníků 21. dubna 1967. Americká zájmová politika je podrobněji rozvedena v kolektivní monografii *Foreign Interference in Greek Politics: An Historical Perspective*.<sup>14</sup> Ucelenější obraz zahraniční politiky řecké junty poskytuje kolektivní monografie *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*.<sup>15</sup> Monografie zkoumá kontakty řeckých plukovníků se Spojenými státy, západoevropskými zeměmi, ale také s africkými zeměmi, Tureckem, Izraelem a Čínskou lidovou republikou. Samotní autoři ale zdůrazňují, že jejich cílem nebylo vytvořit komplexní obraz zahraniční politiky řecké junty, pouze vybraný náhled do této tematiky. Pro sestavení celkové podoby zahraničně-politického diskurzu řeckého režimu je tedy nutné nahlédnout i do monografie *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'* od Alexandrose Stergiu,<sup>16</sup> jež se podrobněji věnuje vztahům junty s východoevropskými zeměmi socialistického tábora. V této oblasti je také přínosná studie *An Uneasy Triangle: Nicolae Ceausescu, the Greek Colonels and the Greek Communists (1967–1974)*,<sup>17</sup> rozvádějící řecké partnerství s Rumunskem a Jugoslávií. O stagnaci ve vztazích řecké junty se Sovětským svazem pojednává studie *Domestic and External Factors in Greece's Relations with the Soviet Union: Early Gold War to Detente* od Sotirise Rizase.<sup>18</sup> Nedocenitelný dobový pramen představuje autobiografické pojednání o

---

<sup>12</sup> Monografii nebylo možné získat ani od jejich recenzentů, řeckých historiků Alexandrose Nafpliotise a Iakovose Michailidise, z důvodu delšího časového odstupu.

<sup>13</sup> PAPACHELAS, A. *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*.

<sup>14</sup> COLUMBIS, T. A. et al. *Foreign Interference in Greek Politics: An Historical Perspective*. New York: Pella, 1976.

<sup>15</sup> KLAPSIS A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*. Milton: 2020.

<sup>16</sup> STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil.'* Springer: 2021.

<sup>17</sup> PECHLIVANIS, P. An Uneasy Triangle: Nicolae Ceausescu, the Greek Colonels and the Greek Communists (1967–1974). *The International History Review*, 2021, vol. 43, no. 3, s. 598–613.

<sup>18</sup> RIZAS, S. Domestic and External Factors in Greece's Relations with the Soviet Union: Early Gold War to Detente. *Mediterranean Quarterly*, 2013, vol. 24, no. 1, s. 57–80.

diplomacii a zahraniční politice junty *Diplomatiko Tripticho: Exoteriki politiki, Elliniki exoteriki politiki, Ta prosopa ke ta pragmata, Simiosis apo ta perasmena, Stichia apo ti synchroni istoria* od diplomata Christose Xanthopulose Palamase.<sup>19</sup> Palamasova autobiografie však zpracovává poznatky a záznamy z rozhovorů s konkrétními osobnostmi z diplomatovy celoživotní kariéry a je koncipována spíše jako učebnice pro diplomaty, než faktografické pojednání o vývoji zahraniční politiky země. Vztahy řecké junty s tehdejšími Československem však v žádné odborné cizojazyčné literatuře o zahraniční politice junty, kromě výše zmíněné Walldenovy monografie, nefigurují. V oblasti československo-řeckých vztahů tedy lze v první řadě vycházet z odborné kolektivní publikace *Dějiny Řecka*,<sup>20</sup> která přináší stručnou charakteristiku přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Nepokouší se však o hlubší výklad v jednotlivých letech. Vývoji československo-řeckých vztahů v období mezi lety 1967–1968 se okrajově věnuje bakalářská práce *Nastolení vojenské junty v Řecku (1967-1974), role Spojených států amerických a její odraz v Československu* Eduarda Soukupa.<sup>21</sup> Pro detailnější rekonstrukci československo-řeckých vztahů kolem roku 1968 byly proto využity dokumenty z Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky, především z fondů *Politické zprávy (PZ), Teritoriální odbor – Tajné (TO-T)* z přelomu šedesátých a sedmdesátých let a *Porady Kolegia – Kniha 123, Řecko*. Cenzuře řeckého tisku za doby vojenského režimu mezi lety 1967–1974 se systematicky věnuje pouze Robert McDonald, především ve své studii *The Greek press under the Colonels*.<sup>22</sup> Podrobnější charakteristiku jednotlivých dobových novin a nakladatelství lze čerpat z obsáhlé čtyřsvazkové encyklopedie řeckého tisku *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografi, ekdotes* od kolektivu autorek.<sup>23</sup>

---

<sup>19</sup> XANTHOPULOS PALAMAS, Ch. *Diplomatiko Tripticho*: Athina: I ekdotes ton filon, 1979.

<sup>20</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*. Praha: NLN, 2015.

<sup>21</sup> SOUKUP, E. *Nastolení vojenské junty v Řecku (1967–1974), role Spojených států amerických a její odraz v Československu*. Praha, 2019.

<sup>22</sup> MCDONALD, R., *The Greek press under the Colonels. Index on Censorship*, 2007, vol. 3, no. 4, s. 27–42.

<sup>23</sup> DRULIA L. a KUTSOPANAGU G. *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografi, ekdotes*. 4 tomi. Athina: Ethniko Idryma Erevnon, Instituto Neoellinikon Erevnon, 2008.

## 1. Diktatura řeckých plukovníků v období vlády junty 1967-1974

Po druhé světové válce se řecké dějiny psaly oficiálně ve znamení parlamentní demokracie a politického pluralismu. Ve skutečnosti však v zemi fungoval tzv. *parakratos* – paralelní státní systém extrémně pravicového typu, navazující na praktiky represálií z dob občanské války, zaměřené proti komunistům a občanům nenárodního politického smýšlení.<sup>24</sup> Reprezentanty autoritářského kurzu byla armáda a samotná řecká královská rodina v čele s Pavlem I. a královnou Friederikou z dynastie Glücksburků, podporovaná Spojenými státy americkými, jež v regionu převzaly funkci vedoucího strategického spojence po Velké Británii. Roku 1952 se Řecko stalo členem NATO, v zemi byly zbudovány vojenské základny, o dvacet let později, v roce 1973, zřídilo NATO v Elefsině domovský přístav jedné ze dvou operačních jednotek 6. flotily.<sup>25</sup>

V kontextu všeobecného vzestupu liberálních tendencí šedesátých let, vyhrál roku 1964 volby v Řecku *Svaz středu* a jeho zakladatel Georgios Papandreu.<sup>26</sup> Boj pravicového křídla proti středo-levici brzy přerostl ve vnitropolitickou krizi, jejíž vyústění završil puč armádních důstojníků v noci z 20. na 21. dubna 1967. Plukovníci Georgios Papadopoulos, Nikolaos Makarezos a brigádní generál Stylianos Pattakos zneužili nouzového plánu NATO s názvem Prometheus, který měl být aktivován pouze v případě sovětské invaze či komunistického převratu.<sup>27</sup> Junta si jako zástěrku autority své moci zvolila protikomunistickou propagandu, pramenící z přetrvávající psychózy komunistické hrozby, a represe veškeré opozice v podobě deportací vězňů do pracovních táborů na ostrovy Jaros a Leros. Georgios Papadopoulos brzy převzal úřad premiéra, Nikolaos Makarezos post ministra vnitra a Stylianos Pattakos funkci ministra koordinace.<sup>28</sup> Došlo k rozpuštění parlamentu, zrušení politických stran a odborů, zákazu stávek a shromažďování občanů, vytvoření zvláštních soudních tribunálů a zavedení cenzury. Výkonnou složkou režimu se mimo jiné stala tajná služba KYP,

---

<sup>24</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 479–482.

<sup>25</sup> AMZV, f. PZ Athény 1971, č. 0183/71.

<sup>26</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 500–505.

<sup>27</sup> PAPACHELAS, A. *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*, s. 315–320.

<sup>28</sup> Úřad ministra koordinace v zemi fungoval mezi lety 1945 a 1982 a zaštiťoval záležitosti ekonomické a hospodářské (námořní a běžný obchod, dopravu, zásobování, zaměstnanost či zemědělství).

jež navázala na americkou CIA. Propagace režimu probíhala v nacionalistických tendencích obrody národa v duchu řecko-křesťanské civilizace a za pomoci populistických slibů nastolení sociální spravedlnosti.<sup>29</sup> Diktatura se skutečně uchýlila k několika pozitivním krokům pro lid, k anulaci dluhů rolníků, zvyšování platů a důchodů či k celoplošné výstavbě silniční infrastruktury v zemi. Většinou krátkodobé výhody však nedokázaly skrýt hlubokou nespokojenost lidu, jež v únoru 1973 vyústila v řetězec masových demonstrací vysokoškolských studentů, jejichž naděje byla zmařena krvavým potlačením protestů 17. listopadu 1973, v rámci kterých spolu s veřejností obsadili areál technické univerzity Polytechnio v Athénách.<sup>30</sup> Záhy došlo k posílení teroru a převratu uvnitř samotné junty a k nástupu nových důstojníků k moci, kteří v červenci roku 1974 v souvislosti s kyperskou krizí a hrozícím válečným konfliktem s Tureckem, požádali o pomoc občanské politiky.<sup>31</sup>

Mírovým převzetím moci civilní vládou středopravicové *Národní jednoty* Konstantina Karamanlise se Řecko vydalo na cestu obnovy, svobody a upevnění demokracie, do období po roce 1974, nazývaného jako *metapolitefsi*.<sup>32</sup> Otázkou dodnes zůstává, zda a do jaké míry se důstojnického puče 20. dubna 1967 účastnily Spojené státy americké. Historik řeckého původu, Alexis Papachelas, na základě výzkumu v amerických archivech dokládá, že političtí představitelé a State Department byli událostmi v Řecku zaskočeni a nebyli o nich předem informováni. CIA však skupinu řeckých důstojníků dlouhodobě sledovala a byla obeznámena i s obsahem jejich tajných jednání za účelem přípravy převratu – puč tedy očekávat mohla.<sup>33</sup>

### 1.1. Tisk a cenzura

Puč důstojníků 21. dubna 1967 měl dalekosáhlé důsledky i pro novinový tisk. Povaha tisku a cenzury za diktatury v Řecku byla kromě několika diplomových prací z řeckých univerzit zpracována pouze v

---

<sup>29</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 507–517.

<sup>30</sup> Blíže srov.: KORNETIS, K. *Children of the dictatorship: student resistance, cultural politics, and the long 1960s in Greece*, s. 225–311.

<sup>31</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 517–519.

<sup>32</sup> TSAKAS, Ch. *Post-War Greco-German Relations, 1953–1981: Economic Development, Business Interests and European Integration*, s. 205–214.

<sup>33</sup> PAPACHELAS, A. *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*, s. 315–320.



relevantní studii *The Greek press under the Colonels* od Roberta McDonalda,<sup>34</sup> jenž se zabývá tematikou řeckého tisku ve dvacátém století. Řecký tisk padesátých a šedesátých let byl výrazně stranický, svázaný se zájmy konkrétních politiků, většina novin se nacházela ve vlastnictví soukromníků a novináři byli špatně placení. Tisk tak postrádal finanční i morální nezávislost, což posloužilo juntě jako záminka k posílení jeho „demokratického a národně smýšlejícího“ charakteru.<sup>35</sup> Již v den převratu započala junta drastická opatření. Armáda v ranních hodinách zastavila distribuci novin, aby preventivně zamezila jakýmkoliv pokusům o debatu nad tím, kdo za převratem stojí. Záhy se uchýlila k zatýkání samotných opozičních nakladatelů. Zatykač byl vydán na Panose Kokkase, majitele deníku *Eleftheria (Svoboda)* strany Liberálně demokratického středu, na Christose Lambrakise s centralistickými novinami *To Vima (Krok)* a *Ta Nea (Novinky)* a dále na konzervativní nakladatelku Eleni Vlachu, která pozastavila činnost svých deníků *Kathimerini (Deník)* a *Messimvrini (Poledník)* a emigrovala do Londýna. Represe postihly i dva komunistické deníky, jejichž přispěvatelé a zaměstnanci byli internováni v pracovních táborech. Po třech týdnech bylo sedm z patnácti athénských týdeníků (téměř polovina) donuceno zastavit činnost, většinou z důvodu finančního kolapsu.<sup>36</sup>

Noviny, které si zachovaly svou působnost, se dají rozčlenit na tři kategorie –prorežimní, nuceně podřízené režimu a odbojářské. Silně prorežimní od samotného puče byl deník *Eleftheros Kosmos (Svobodný lid)* a pozdější *Nea Politeia (Nová ústava)*, která se v oběhu záhadně objevila týden před 29. zářím 1968, tedy krátce před vydáním nové ústavy. Opatrnou konformní linii zvolily *To Vima (Krok)*, *Ta Nea (Novinky)*, *Ethnos (Národ)* a dříve rojalistické deníky *Akropolis a Apogevmatini (Odpoledník)*. O částečnou nezávislost se snažily pouze *Vradyni (Večerník)* a *Estia (Krb)*, přestože před pučem vedly extrémně pravicovou linii. *Estia* cenzurované informace o opozici dokázala dovedně skrýt mezi řádky tím, že opozici na oko napadala, zároveň o ní ale tak zveřejňovala informace. Rovněž otiskovala vypovídající fotky představitelů režimu či opozice, ze kterých se daly vyčíst

---

<sup>34</sup> MCDONALD, R. *The Greek press under the Colonels*, s. 27–42.

<sup>35</sup> Tamtéž, s. 27–28.

<sup>36</sup> Tamtéž, s. 28.

důležité podněty.<sup>37</sup> Vydávání večerníku *Vradyni* však bylo po určité době rovněž pozastaveno.<sup>38</sup>

Junta se snažila mezi nakladatele vnést nejistotu a zmatek, aby se neodhodlali k formování opozice. Uchylovala se i k otevřeným výhrůžkám pomocí vojenských i civilních soudů, nebo přímým zastrašováním konkrétních vydavatelů. Vyhláška o cenзуře z 27. dubna 1967 výslovně zakazovala otisk článků a karikatur, které by dehonestovaly královskou rodinu, premiéra, členy vlády či jejich činy, dále kritiku hlav cizích států, články historické povahy o minulosti, které by mohly „oživit emoce“, zmínky o změnách režimu, povstáních a revolucích v zahraničí, reprodukci vysílání zahraničních levicových a komunistických rádií či oficiální oznámení levicových stran a stran středu. Vypovídající bylo nařízení neukazovat Sovětský svaz a jeho satelity v dobrém světle a nezveřejňovat protiamerické články o válce ve Vietnamu.<sup>39</sup> Kontrolní tisková agentura byla podřízena premiérovi pod vedením plukovníka Eliase Papapulose z oddělení vojenské spravedlnosti.<sup>40</sup> Nakladatelé a novináři fungovali pod hrozbou stanného práva. Kontrola článků probíhala před i po tisku, cenzoři působili velmi důsledně, diktovali nejen obsah článků, ale i přesné znění a podobu titulků či jejich umístění na stránce.<sup>41</sup> Úvodní strana byla zpravidla věnována oficiálním prohlášením premiéra Georgiose Papadopolose a nové ústavě, jejíž vznik premiér využíval jako populistický nástroj k upevnění své moci.

Fakt, že dění v Československu bylo líčeno poměrně objektivně, přestože spadalo pod cenzurovanou kategorii sovětských satelitů, byl pravděpodobně způsoben částečným uvolněním opatří cenзury od února 1968. Povoleny byly redakční komentáře a kritika, zahraniční zprávy však stále podléhaly mírnější cenзуře. Lze se spíše domnívat, že národní vzepětí a boj Čechoslováků o nezávislost mohl být v souladu s domácí nacionalisticky laděnou politikou řecké diktatury, prezentované jako boj za práva a spokojenost řeckého lidu a za mír v nezávislé zemi. Vláda se snažila

---

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 32.

<sup>38</sup> DRULIA, D. – KUTSOPANAGU, J. Eds., *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografí, ekdotes*, 2008. Tomos 1., s. 53.

<sup>39</sup> MCDONALD, R. *The Greek press under the Colonels*, s. 29.

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 28.

v obyvatelích vzbudit smysl pro kolektivního ducha národa, jenž byl ohrožen komunistickou hrozbou a za který je třeba bojovat. Vláda projevila dobrou vůli, aby podpořila důvěru lidu v ní a iniciovala kampaň s cílem spoluúčasti lidu na tvorbě nové ústavy prostřednictvím tisku. Nicméně, redakce svobodnější atmosféry využily a začaly upozorňovat na mnohé problémy, načež premiér opatřil opět 2. května 1968 utáhl a nahradil čtrnáct stanovených cenzorů vojenskými hodnostáři. Zavedení cenzury a stanného práva však bylo v přímém rozporu s listinou lidských práv a svobod. Před odchodem Řecka z Rady Evropy, v roce 1969, tedy manifestačně došlo k opětovnému uvolnění cenzury. Ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis (jediný člen vlády, který měl předchozí politickou zkušenost) situaci diplomaticky vyřešil prosazením programu o obnovení ústavních svobod, mezi které spadalo i obnovení svobody tisku (samozřejmě podle představ junty), který byl v praxi aplikován po osmnáct měsíců.<sup>42</sup>

## 1.2. Zahraniční politika junty

Plukovníká junta byla drtivou většinou států západní Evropy odsouzena. Na popud skandinávských, rakouských, německých a holandských socialistů a britských labouristů, vystoupilo Řecko v prosinci 1969 z Rady Evropy a bylo odsouzeno Evropským hospodářským společenstvím.<sup>43</sup> Dánsko a Švédsko dokonce odvolaly velvyslance ze země. Tyto kroky však představovaly spíše symbolickou izolaci Řecka, které zůstávalo nadále součástí západní Evropy v ideologické a vojenské oblasti.<sup>44</sup> Přes zmražení platné asociační dohody s EHS probíhala hospodářská výměna s Řeckem v praxi nadále. Většina západoevropských států, jako Velká Británie, diktátorské režimy Středomoří jako Španělsko a Portugalsko, dále Itálie, Holandsko, Belgie, či Spolková republika Německo, záhy přistoupila k obnově standardních diplomatických styků s Řeckem. Jako jedna z prvních, byť po určitém zdráhání, způsobeným početnou politickou emigrací do země, ale i kritikou metod USA ve vedení NATO, obnovila vzájemné diplomatické a ekonomické styky s Řeckem Francie.<sup>45</sup> Maurice Vaisse doplňuje, že francouzská

---

<sup>42</sup> MCDONALD, R. *The Greek press under the Colonels*, s. 40.

<sup>43</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 507–517.

<sup>44</sup> AMZV, f. PZ Athény 1970, č. 0167/70.

<sup>45</sup> VAÏSSE, M. France and the Greek colonels. In: KLAPSIS A., et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 39–46.

diplomacie uznávala existenci států, nikoliv vlád, proto nikdy nedošlo k přerušení vzájemných prezidentských styků s Řeckem.<sup>46</sup> Francie rovněž hlasovala pro zachování štrasburského členství Řecku, za období plukovnické vlády rozšířila ekonomické vztahy s Řeckem a podobně jako Spojené státy americké a Spolková republika Německo do země dodávala zbraně.<sup>47</sup> Po počátečním odsouzení přistoupily k opětovnému navázání diplomatických styků s řeckou vládou i větší hráči Západu: Austrálie, Kanada a Spolková republika Německo.<sup>48</sup>

Puč plukovníků odsoudily i země socialistického bloku a přerušily s Řeckem diplomatické styky na dva roky. Po dvouleté odmlce, tedy po roce 1970, se řecké vládě postupně dařilo navazovat pragmatická spojení v oblasti obchodu, dopravy, vodohospodářství či turismu s mnohými sovětskými satelity a komunistickými zeměmi. Některé státy socialistického bloku však porušily reakční hospodářský plán komise RVHP z 18. srpna 1967, cílený na omezování obchodu členských zemí s Řeckem, a přistoupily k uzavření převážně obchodních spojení již před rokem 1970. Polská vláda přikročila k obchodně-politickým jednáním a k podpisu nové dlouhodobé obchodní doložky v říjnu 1968, v prosinci téhož roku přijala jugoslávská strana dodatkový protokol, Rumunsko sjednalo program kulturních styků s Řeckem na další rok. Východní Německo, Maďarsko a Sovětský svaz zdatelně překročily objem výměny zboží, Bělorusko a Rumunsko se oficiálně zúčastnily Soluňského veletrhu.<sup>49</sup> V roce 1971 došlo k uzavření dvoustranných obchodních smluv s Rumunskem a Bulharskem. Rumunský přístup k juntě by se dal charakterizovat jako jeden z nejvlídnějších. Již pár měsíců po puči byla obnovena jednání o sblížení obou zemí v oblasti ekonomické, kulturní a vědecké a oblasti turismu. Zatímco východoevropský tisk a rádio kritizovaly řecké diktátory, důstojníci těžili z oboustranných návštěv ministrů většiny východoevropských zemí.<sup>50</sup> Před stvrzením dvoustranné dohody v roce 1972, se mezi lety 1969–1970 odehrály reciproční návštěvy řeckého ministra obchodu

---

<sup>46</sup> Tamtéž, s. 42–43.

<sup>47</sup> KARAMOZI, E. Taking a stance The European Community and the Greek junta. In: KLAPSIS A., et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 110–120.

<sup>48</sup> Tamtéž, s. 115–116.

<sup>49</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>50</sup> STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*, s. 87–113.

Epaminondase Tsellose a rumunského ministra Cornela Burtica.<sup>51</sup> Po třiceti letech bylo rovněž překročeno k obnově diplomatických styků s Albánií.<sup>52</sup>

Díky ekonomickému plánu, schválenému již počátkem šedesátých let, obchodní výměna Řecka se socialistickými zeměmi průběžně klesala. Řecko se přesto v období diktatury v letech 1967–1974 řadilo mezi nejvýznamnější exportéry do komunistických zemí. Přes diplomatické vakuum se prvořadým obchodním partnerem Řecka stal Sovětský svaz s exportním podílem 24% a Jugoslávie s podílem 23%. Československo, Rumunsko, Polsko a Východní Německo představovaly 8–10 % podíl na řeckém vývozu. Maďarsko pak 6 %, Albánie 0,6 % a Čína 0,4 %.<sup>53</sup> Poloviční snížení cla na sovětské produkty usnadnilo přístup na řecký trh Sovětům, kteří začali nakupovat více řeckého tabáku a přislíbili také technickou podporu projektů na řecko-bulharské hranici.<sup>54</sup> Prosovětská orientace řecké vlády na ekonomické úrovni se však nevyhnula odsouzení a potrestání kontrolním systémem smlouvy GATT.<sup>55</sup>

Vztahy řecké junty se Sovětským svazem nebyly mimo sovětské diplomatické zastoupení v Athénách a obchodní sféru nikterak hlouběji navázány a daly by se považovat spíše za nepřátelské. Sovětský svaz po převratu v Řecku pokračoval v nadměrných nákupech tabáku a 1. listopadu 1968 se dokonce zavázal „...poskytovat značné množství ropy pro rafinerii nafty, jež bude postavena podle dohody řecké vlády s rejdarem Onassisem, v rámci celkových investic ve výši 400 mil. dolarů na stavbu průmyslového komplexu, letiště a turistických zařízení.“<sup>56</sup> Pozdější ministr zahraničí Christos Xanthopoulos Palamas se v roce 1970 snažil o zlepšení vztahů se Sovětským svazem, sovětský ministr zahraničí Andrej Andrejevič Gromyko ale jeho návrh na setkání odmítl. K dalšímu ochlazení došlo v roce 1972 po zbudování přístavu NATO v Elefsině u Athén a v souvislosti s nezdařeným angažmá řecké junty na Kypru proti prezidentovi a arcibiskupovi v jedné osobě Makariosovi III., podporovanému levicí a komunisty.<sup>57</sup> Jak se po

---

<sup>51</sup> PECHLIVANIS, P. *An Uneasy Triangle: Nicolae Ceausescu, the Greek Colonels and the Greek Communists (1967–1974)*, s. 604.

<sup>52</sup> Tamtéž.

<sup>53</sup> STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*, s. 87–113.

<sup>54</sup> Tamtéž.

<sup>55</sup> General Agreement on Tariffs and Trade – Všeobecná dohoda o clech a obchodu z roku 1947.

<sup>56</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>57</sup> RIZAS, S. *Domestic and External Factors in Greece's Relations with the Soviet Union: Early Gold War to Detente*, s. 72–73.

turecké invazi na Kypr potvrdilo, pro Sověty i Američany bylo důležitější zachování dobrých vztahů s Tureckem, které představovalo významnějšího hráče v regionu. Sovětský svaz rovněž uznával Řecko jako sféru amerického vlivu. Moskva proto řecké vlně sblížení se sovětskými satelity, započaté v roce 1969, nikterak nebránila, naopak mohla tento pragmatický příklon řecké vlády v obchodní rovině vnímat spíše pozitivně.

Snahu posílit mezinárodní postavení režimu doprovázelo řecké uznání existence komunistické Čínské lidové republiky v roce 1972 a Německé demokratické republiky o rok později.<sup>58</sup> Přední řecký diplomat, Christos Xanthopoulos Palamas, Čínu považoval za světového hráče a odhadoval, že by se její potenciál mohl na konci osmdesátých let proměnit ve vedoucí velmoc. Sblížení s Čínskou lidovou republikou bylo primárně postaveno na politických a geopolitických kalkulacích v kontextu détente a logicky navazovalo na normalizační tendence čínských vztahů s Nixonovou administrativou a západoevropskými zeměmi. Prvotní účel vyvážení diplomatické izolace Řecka se západní Evropou, kvůli kterému bylo řecko-čínské spojení navázáno, záhy přerostl i v pragmatické partnerství na ekonomické úrovni. Na obchodní výměně, která zahrnovala loďařský, stavební či těžební průmysl, se počátkem sedmdesátých let podíleli především vlivní řečtí rejdaři, kteří díky své lobby převáželi nezanedbatelné množství čínského nákladu.<sup>59</sup>

Historikové se shodují, že za řeckým spojenectvím s komunistickými zeměmi nelze hledat ideologické motivy ani snahy v rámci politiky začínajícího détente.<sup>60</sup> Částečná reorientace junty na socialistické země měla sloužit čistě praktickému účelu kompenzace diplomatické izolace a nalezení nového ekonomického odbytiště pro zemědělské produkty a obchod se strojírenským a elektrotechnickým vybavením.<sup>61</sup>

---

<sup>58</sup> HRADEČNÝ, P. a kol. *Dějiny Řecka*, s. 507–517.

<sup>59</sup> CHURCHULIS, D. et al. Beyond the bi-polar world: Greece's relations with China, Israel and Africa, 1967–73. In: KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 71–80.

<sup>60</sup> KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 1–10; STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*, s. 115–135.

<sup>61</sup> STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*, s. 115–135.

### 1.2.1. Americký spojenec

Strategická poloha Řecka na pomyslné hranici „demokracie a komunismu“ ve Středomoří po druhé světové válce automaticky předurčila roli Spojených států amerických jako řeckého nejvýznamnějšího spojence. Plukovnícký puč roku 1967 dobré vztahy narušil, zdaleka ale neznamenal přerušeni americké podpory. Vláda prezidenta Lyndona Johnsona převrat odsoudila, sledovala ho zpovzdálí, uvalila na Řecko embargo a vyvíjela nátlak na dodržování demokratických principů plukovníckou vládou. Prezident Lyndon Johnson se k juntě zpočátku stavěl rezervovaně, sovětská invaze do Československa v srpnu 1968 ho však po roce donutila uvolnit 40 % objemu programu vojenské podpory, zmražené v dubnu 1967, za účelem posílení obranyschopnosti NATO před dalšími tahy Sovětského svazu.<sup>62</sup> Junta se zpočátku mohla spolehnout na neomezenou vojenskou, hospodářskou a politickou podporu od vlády Německé Spolkové Republiky, „...která v tomto směru do určité míry substituovala USA.“<sup>63</sup> Lze pozorovat značný rozpor mezi zahraniční politikou Kongresu a State Departmentu, požadující demokratizaci v Řecku a demisi řecké junty, s politikou strategické podpory Pentagonu, který zajišťoval přístup NATO k základnám a od roku 1972 k 6. flotile v Elefsině. V době, kdy bylo Středomoří obklopeno egyptsko a arabsko – izraelskými konflikty, revolucí Muammara Kaddáfího v Libyi (1969), jordánskou krizí (1970) a zvýšenou sovětskou námořní aktivitou, natož pak invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa, nemohl americký prezident riskovat destabilizaci jižního křídla NATO.<sup>64</sup> Nástupce Lyndona Johnsona, prezident Richard Nixon, proto pokračoval ve strategicko-vojenské podpoře řeckého autoritářského režimu, od roku 1971 dokonce zvolil politiku oficiální podpory junty, která získala přednost před demokratickými hodnotami.<sup>65</sup> Americkým podnikatelům a obchodníkům bylo Řecko představováno jako most k Africe a Střednímu východu, rovněž byly zdůrazňovány „výjimečně výhodné podmínky“ pro

---

<sup>62</sup> MILLER, J. E. *The United States and the Making of Modern Greece: History and Power, 1950–1974*, s. 111–138.

<sup>63</sup> AMZV, f. PZ Athény 1968, č. 021.938/68-5.

<sup>64</sup> HRADEČNÝ, P, a kol. *Dějiny Řecka*, s. 507–517.

<sup>65</sup> KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 1–10.

zahraniční kapitálové investice v Řecku, „jako výchozí bod obchodních transakcí s africkými a asijskými zeměmi.“<sup>66</sup>

Loajalita Řecka vůči americké zájmové politice však u řecké veřejnosti vyvolala rozhořčení a podezření ze zapojení CIA do dubnového puče plukovníků. Řecká vláda se snažila odvrátit pozornost od amerického spojení navazováním kontaktů nejen se sovětskými satelity (jak bylo pojednáno výše), ale i s africkými a asijskými zeměmi. Mírné klima začínajícího détente umožňovalo menším hráčům větší manévrovací postoj v navazování vztahů s nepřátelskými státy. Junta touto politikou rovněž sledovala diplomatický nátlak na NATO a Radu Evropy, především v podobě navázání styků s Izraelem, Tchaj-wanem a Japonskem. Po vystoupení Řecka z Rady Evropy v roce 1969 se junta pokusila navázat kontakty i s africkými zeměmi, s Jihoafrickou republikou a čerstvě etablovanými vojenskými režimy v Libyi, Kongu a Středoafričké republice.<sup>67</sup> Řečtí vojenští představitelé vycházeli z předpokladu, že africké vojenské režimy budou militantní vládě nakloněny, což se ukázalo jako předpoklad poměrně povrchní. Geograficky malé Řecko, jež postrádalo oporu západní Evropy, nebylo pro subsaharské státy nikterak atraktivní. Hlubší spojení se řecké vládě plukovníků podařilo navázat pouze s Libyí, kde se 1. září 1969 po násilném svržení krále Idrise I.<sup>68</sup> moci chopil diktátor Muammar Kaddáfí. Vzájemné styky se odehrávaly spíše ve vojenském sektoru, řecká junta prováděla v Libyi vojenská cvičení a vysílala do země letecké techniky a piloty. Řecká politika vůči Libyi se však odehrávala v intencích amerických zájmů. USA řecký vliv ve Středomoří, a tedy i vliv NATO, kvitovaly vzhledem k sovětské hrozbě v regionu. Brigádní generál Stylianos Pattakos v roce 1972 podnikl zahraniční cestu do Gambie, Nigérie, Kamerunu a Pobřeží slonoviny za účelem navázání technické a ekonomické spolupráce. Vzájemné vztahy se subsaharskými státy však zůstaly pouze na kulturní úrovni, ve které řecká vláda selhala, jelikož nedokázala podpořit řecké komunity žijící v Africe. Nezabránila

---

<sup>66</sup> AMZV, f. PZ Athény 1968, č. 021.938/68-5.

<sup>67</sup> KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*, s. 1–10.

<sup>68</sup> Libyjský král Idris I. se v té době nacházel na dovolené v řeckých lázních Kamena Vurla.



znárodnění majetku, jež vyhlásil konžský prezident Mobutu Sese Seko a následnému vyhnání Řeků, žijících v pohraničí, ze země.<sup>69</sup>

### **1.2.2. Ostpolitik a vize Balkánského paktu ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise**

V přímém kontrastu s vnitropolitickou ideologií antikomunismu řecké autoritativní vlády byla její oficiální politika sblížování s komunistickými zeměmi východního bloku. V souladu s politikou Pipinelise byla vize Stylianose Pattakose o alianci jihoevropských zemí.<sup>70</sup> Za iniciátory politiky sblížování se socialistickými zeměmi jsou považováni diplomaté Christos Xanthopoulos Palamas, velvyslanec ve Washingtonu mezi lety 1967 a 1969 a pozdější náměstek ministra zahraničí, a ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis (ve funkci 1967–70).<sup>71</sup> Tito dva přední diplomaté se snažili chránit Ministerstvo zahraničí před autoritativními zásahy vojenských činitelů a o kontinuitu v zahraniční politice země.<sup>72</sup> Panagiotis Pipinelis v roli konzervativního politika s realistickými vizemi otevřeně podporoval monarchii. Místo v plukovnické vládě si vysloužil úspěšnou politickou a diplomatickou kariérou, kterou započal již v roce 1922, pravicovou orientací a cíleným prosazováním národního zájmu Řecka v mezinárodních vztazích. V oblasti Balkánu vycházel ze svých bohatých před i poválečných zkušeností. Panagiotis Pipinelis převzal ministerské křeslo 20. listopadu 1967. V osobním archivu ministra zahraničí se ve složce z následujícího dne dochoval telegram, který vyzdvihoval jeho dobrý ohlas na Západě, funkci ambasadora v Paříži a při stálém zastoupení NATO a konstatoval, že nezná nikoho více prodemokratického a protikomunistického nežli jej. Zmiňuje přesvědčení Panagiotise Pipinelise, že do dvou let se pomocí vojenského režimu v zemi podaří nastolit demokracii a ministrův nástupní projev, ve kterém se stavěl kriticky k západním zemím, jež povolují opratě komunismu, jako např. Dánsko.<sup>73</sup>

---

<sup>69</sup> CHURCHULIS, D. et al. Beyond the bi-polar world: Greece's relations with China, Israel and Africa, 1967–73. In: KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern-European Dictatorships, 1967–74*, s. 71–80.

<sup>70</sup> STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*, s. 87–113.

<sup>71</sup> PECHLIVANIS, P. An Uneasy Triangle: Nicolae Ceausescu, the Greek Colonels and the Greek Communists (1967–1974), s. 601.

<sup>72</sup> CHURCHULIS, D. et al. Greece's relations with China, Israel and Africa, 1967–73. In: KLAPSIS, A. et al. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern-European Dictatorships, 1967–74*, s. 71–80.

<sup>73</sup> YDIA, f. Prosopiko archio Pipineli, sl.1, č.30, telegram č. 21074.

Ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis však ve svých prohlášeních nezřídka zdůrazňoval ideologický význam potenciálního vzniku nové alternativy Balkánského paktu (bývalého uskupení Řecka, Turecka, Rumunska a Jugoslávie, vzniklého v roce 1934), který by ochraňoval status quo v regionu. Situaci vnímal střízlivě a realisticky, jak ve vztahu k Západu, tak k Východu. Doslovně uvedl: „*Je nutné se nadále držet námi od počátku vytyčené linie, naší povinností zůstává připomínat úskalí uspěchaného a nevyrovnaného trendu recese mezi Východem a Západem a zároveň zdůrazňovat státům střední a východní Evropy jejich společné zájmy v tvorbě politické nezávislosti, spřátelení a komunikace. Postoj Rumunska, Jugoslávie a částečně i Maďarska v současné krizi ukázal, jak by takováto systematicky vyhledávaná politika mohla být užitečná.*“<sup>74</sup> Země by dle něj „...měly usilovat o politickou nezávislost a upřednostnit společné zájmy.“<sup>75</sup> Opakovaně upozorňoval na absenci jakékoliv relevantní iniciativy k vybalancování studenoválečného politického klimatu podobnou aliancí balkánských států, která by spojovala podpůrce liberalizovaného Československa s Řeckem.

Christos Xanthopoulos Palamas ve své autobiografické knize, ve které spojil paměti, pojednání o diplomacii a zahraniční politice Řecka, si ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise velmi vážil pro jeho pevná politická přesvědčení. Uvedl ale, že „*Pipinelis vychází z hrubé, původně americké myšlenky vzájemné úcty mezi státy, jež i přes existenci rozličných společenských systémů nedovoluje zasahovat do vnitřních záležitostí jednotlivých států.*“<sup>76</sup> Taková myšlenka dle něj na Balkáně, složeným z komunistických satelitů a zmítaným velmocenským soupeřením, neměla místo. Koncept obnovení Balkánského paktu tedy považoval za neúspěšný a správně předvídal, že efektivní může být pouze dvoustranná spolupráce s jednotlivými státy.<sup>77</sup> Balkánský pakt, bezatomové pásmo, ani uzavření dohody o neútočení se tedy nakonec realizovat nepodařilo.<sup>78</sup> Nelze však přitom v počáteční balkánské vizi ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise z roku 1968 přehlédnout silně politický, ideologický a strategický motiv, ať už tato jeho původní vize byla jakkoliv modifikována ve prospěch pragmatické a vypočítavé zahraniční politiky vojenských činitelů.

---

<sup>74</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. AII YAOI-25.

<sup>75</sup> Tamtéž.

<sup>76</sup> XANTHOPULOS PALAMAS, Ch. *Diplomatiko Tripticho*, s. 257–285.

<sup>77</sup> Tamtéž.

<sup>78</sup> AMZV, f. PZ Athény 1971, č. 0183/71.

## 2. Pražské jaro a sovětská invaze očima řecké junty

### 2.1. Reakce řecké vlády

Řecká vláda sledovala liberalizační proces zpovzdálí v celé jeho šíři se sympatiemi, ale i pochybnostmi. Zajímala se nejen o vnitropolitický, zahraniční, společenský či ekonomický diskurz Dubčkovy reformní vlády, ale i o vojenský aspekt v souvislosti s cvičením vojsk Varšavské smlouvy. Informovanost řecké vlády o pražském jaru byla na velmi dobré úrovni. Pravidelný, téměř každodenní, monitoring se vyznačoval vysokou mírou detailnosti a přesnosti. Hlavní zdroj informovanosti řecké vlády o pražském jaru představovalo řecké velvyslanectví v Praze, Moskvě a stálé zastoupení Řecka při NATO v Bruselu. Věrohodně informovala i řecká velvyslanectví z Berlína a Londýna. Méně častěji přicházela zpravodajství i z jiných evropských metropolí, ze západního i východního bloku: z Paříže, Bonnu, Říma, Vídně, či Bělehradu, Bukureště, Sofie nebo Varšavy. Tematické zprávy občasně přicházely i ze vzdálenějších zastupitelství ve Washingtonu, New Yorku, Ankaře či Novém Dillí. Ne všechna velvyslanectví však docházela ke správným zhodnocením situace a předpovědím budoucího vývoje v Československu, např. ambasády ve Varšavě a ve Washingtonu se od ostatních lišily tím, že opakovaně konstatovaly nepravděpodobnost sovětské invaze do Československa.

Řecko tedy mělo možnost sledovat vnitropolitický vývoj pražského jara přímo ze samotné Prahy a porovnat ho s ohlasem, který vzbudilo v Evropě, Spojených státech amerických a částečně v Asii. Mohlo by se zdát, že řecká vláda plukovníků byla izolována od širšího politického dění ve světě, a to především evropskými zeměmi. Ve skutečnosti ale byla dobře informována i o studentských demonstracích v západní Evropě (a Jugoslávii), společenských nepokojích v Americe, probíhající válce ve Vietnamu či amerických snahách o sblížení, demilitarizaci a odzbrojení. Řecká vláda si tak o aktuálně panující studenoválečné atmosféře dokázala utvořit odpovídající obraz a uchýlit se k poměrně přesným odhadům stran povahy a vývoje krize v Československu. Pomineme-li snahu řeckých velvyslanců v Praze o sblížení s československou vládou Alexandra Dubčeka, řečtí vládní činitelé do liberalizačního procesu nikterak nezasahovali, ostatně ani nemohli. Západní svět jednomyslně považoval československou krizi za záležitost Sovětského svazu. Pražské jaro ale zajisté pro

řeckou vládu představovalo vítanou změnu. Liberalizované Československo podpořilo naději řeckého ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise pro prosazení již zmíněného politického konceptu obnovy Balkánského paktu – spojení neutrálních či liberalizovaných zemí východního bloku s Řeckem k vyvážení velmocenského tlaku.<sup>79</sup>

O zhodnocení významu situace a předpovědi následujícího vývoje se občasně pokoušeli velvyslanci v Praze, Vasilios Kalevras (1964–68)<sup>80</sup> a později Alexandros Kimon Argyropulos (1968–70).<sup>81</sup> Velvyslanec Vasilios Kalevras sledoval se zájmem opatrný československý příklon k Západu dlouhodobě, již v červnu roku 1966 informoval řecké ústředí o návštěvě místopředsedy Lenártovy vlády Oldřicha Černíka v Londýně, kde se mělo jednat o užší spolupráci s Velkou Británií.<sup>82</sup> Jiří Hoppe ve své studii *Britský pohled na „pražské jaro“* potvrzuje československý zájem, občasně vyjadřovaný československými diplomaty a formulovaný i na drážďanské schůzi, o prohloubení hospodářské a ekonomické spolupráce se Západem, kterému dle českých slov bránilo „*spojenství se Sověty*.“<sup>83</sup> Velká Británie se k liberalizačnímu procesu stavěla spíše rezervovaně a všímala si především projevů ekonomické emancipace. Hlavní iniciativa ke sblížení měla tedy zpočátku přicházet z československé strany.<sup>84</sup>

První známky vnitropolitické liberalizace v zemi zaregistroval Vasilios Kalevras již v listopadu 1967 v souvislosti se IV. sjezdem Svazu československých spisovatelů<sup>85</sup> a s demonstracemi studentů, kteří žádali propuštění svých uvězněných kolegů. Velvyslanec pravděpodobně odkazoval na brutálně potlačenou říjnovou demonstraci vysokoškolských studentů ze strahovských kolejí, která se zapsala do historie pod sloganem „Chceme světlo!“ Studenti vyšli do ulic 31. října kvůli nedostatku tepla na kolejích, jenž je přinutil k výrobě provizorních topných těles,

---

<sup>79</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. YAOI-25, Pipinelis z Athén, 7. 8. 1968.

<sup>80</sup> Blíže srov. *Presvia tis Tsexikis Dimokratias stin Athina*. Dostupné z: [https://mzv.gov.cz/athens/el/x2007\\_02\\_26\\_3/x2009\\_03\\_04\\_1.html](https://mzv.gov.cz/athens/el/x2007_02_26_3/x2009_03_04_1.html), 10.2. 2024.

<sup>81</sup> Tamtéž.

<sup>82</sup> YDIA, f. Tsechoslovakia, sl. 2/3, č. 1171/AB/1.

<sup>83</sup> HOPPE, J. *Britský pohled na „pražské jaro“*, s. 343.

<sup>84</sup> Tamtéž

<sup>85</sup> „*Sjezd v červnu 1967 rozjitřil společenskou atmosféru, vyvrcholil na něm spor mezi stranickým vedením a umělci. Kulturní časopisy vycházející pod Svazem československých spisovatelů, se dostaly do střetu s třídním pojetím kultury a nutností podřídit svobodu jednotlivce budování socialismu prosazovanou ideologickým oddělením ÚV KSČ.*“ ŠEPTÁK, M. *Svaz československých novinářů*. Národní archiv, s. 217–239.

Dostupné z: [https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2024/03/PH\\_26\\_2\\_2018\\_Septak.pdf](https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2024/03/PH_26_2_2018_Septak.pdf), 30. 5. 2024.

kteřá pro změnu způsobovala výpadky elektřiny.<sup>86</sup> Velvyslanec Kalevras pozoroval, že: „Stát, který se nachází pod tlakem, již nemá sílu utiřit hlas demonstrujících a jeho tresty již nevyvolávají strach.“<sup>87</sup> Na konci března se ve svém osmnácti stránkovém shrnutí vývoje v Československu za uplynulých šest měsíců podrobně rozepsal o příčinách, charakteru a vývoji pražského jara, jež vnímal jako komplexní spojení ideologické, politické a ekonomické obrody.<sup>88</sup> Podotkl, že „Úzký kruh reformátorů vzešel z řad intelektuálů, kteří disponují postem ve straně a nyní podnikají aktivní kroky k demokratizaci země.“ Drobnohledu podrobil politické změny v zemi od nástupu Dubčekovy vlády, přes údajně plánovaný puč prezidenta Antonína Novotného<sup>89</sup> a s ním související útěk generálmajora Jana Šejny, až po stranické čistky.<sup>90</sup> Upřesnil charakter liberalizačních snah nové Dubčekovy vlády, která v duchu socialistické demokracie zamýšlela přispět k opravdové a celospolečenské přestavbě v odvětví stranickém, státním, ekonomickém, řídicím a vzdělávacím, k uspokojení všech vrstev lidu, inteligence, technokratů, mládeže i pracujících. Z plánovaného Akčního programu vyzdvihl záměr rehabilitace politických odpůrců a odsouzených vězňů z let 1950–1954 a oddálení velkého počtu členů konzervativců. Důležité body podle něj představovala také etnická a náboženská otázka. Slováci dle Vasiliose Kalevrasy představovali nezanedbatelnou oporu pro změnu, požadovali ale autonomii v podobě federativních vztahů mezi dvěma národnostmi. V náboženské sféře předpokládal zlepšení vtaů katolické církve s Vatikánem a možné vyřešení sporných témat. Realizaci spojení komunistického režimu s opravdovou svobodou však Vasilios Kalevras označil za „fantaskní“ a byl skeptický k tomu, zda se nové vládě podaří demokratizaci a liberalizaci uvést v praxi – zda vláda dokáže udržet kurz až „opadne počáteční entusiasmus ve společnosti.“<sup>91</sup> Ve snoubení demokracie a komunismu nevkládala přílišnou důvěru ani britská vláda.<sup>92</sup>

---

<sup>86</sup> Pro širší kontext: PAŽOUT, J. Chceme světlo! Chceme studovat! Demontrace studentů z vysokoškolských kolejí v Praze na Strahově 31. října 1967, s. 4-13.

<sup>87</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 2716/AB, Kalevras z Prahy, 24. 2. 1968.

<sup>88</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>89</sup> Přes náznaky objevující se jak v českých, tak řeckých archivech, Šejna později popřel, že by měl sehrát roli v plánovaném puči na znovu dosazení Novotného k moci.

<sup>90</sup> Dne 11. března 1968 bylo rozesláno oznámení Ministerstva zahraničí Řecka o zneplatnění diplomatických pasů vlastněných Janem Šejnou, narozeným 12.5. 1927 (pod č. 000853/4.8.66) a Janem Šejnou, synem výše zmíněného, narozeným 7. 6. 1950. (pod č. 000854/4.8.66). (YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 584/Δδ/1.)

<sup>91</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>92</sup> HOPPE, J. Britský pohled na „pražské jaro“, s. 344.

Vasilios Kalevras, podobně jako britští představitelé, přikládal velký význam ekonomickému aspektu liberalizačního procesu a domníval se, že úzce souvisí s úspěchem celospolečenské obrody. „*Osud reforem nezávisí na duchovní rovině, ale na úspěchu v ekonomické oblasti, jenž má vliv na názor lidu, na kterém závisí i podpora a udržení vlády.*“<sup>93</sup> Znepokojení vyjádřil především nad neblahým stavem ekonomiky předchozí vlády Antonína Novotného, kterou podezřívá z manipulace s nashromážděnými daty, jež se odkláněla od pravdy a zakrývala vážnou ekonomickou depresi. Zdůrazňoval neblahý sovětský vliv, pod jehož otěžemi bude československá ekonomika upadat nadále i za Dubčekovy vlády, pokud se Československo nezačne orientovat na průmyslově vyspělé země Západu. Namítal, že více než 40 % vývozu z Československa směřuje do Sovětského svazu, že ekonomický přínos československého členství v RVHP je pro zemi nedostatečný, že Sovětský svaz požaduje vyšší ceny za ropu než Itálie a má navíc pod dohledem výzbroj. Západní investice by podle velvyslance pomohly „... *zmodernizovat průmysl, udělit patenty a obstarat technické prostředky. V podobě průmyslových a technologických investic dosud pomohly zvýšit úroveň československé ekonomiky Itálie, Francie a částečně Velká Británie.*“<sup>94</sup> Dubčekova vláda se v první řadě snažila o získání finanční půjčky od Sovětů, kterou se jí ani po společném jednání v Moskvě 4. května získat nepodařilo.<sup>95</sup> Řeční velvyslanci správně odhadovali: „*Je pochybné, že by Rusko poskytlo ulehčení pro prosazení ekonomické reformy, jejíž neuskutečnění vyvolalo hlavní důvod pro svržení konzervativců.*“<sup>96</sup> Navíc se domnívali, že Dubček půjčku pod velmi striktními podmínkami, v podobě souhlasu s vojenským cvičením na území Československa, od Sovětů nebude chtít přijmout.

Z vyjádření československé vlády k zahraniční politice, která se odvíjela ve smyslu aktivní politické role země na mezinárodním poli, samostatného a nezávislého charakteru, vycházejícího z politických, geografických a ekonomických potřeb a tradice země, bylo lehké nabýt dojmu, nejen pro řeckého velvyslance Kalevrase, ale i pro ostatní představitelé evropských zemí, že si Československo přeje navázat vztahy i s dalšími západními zeměmi v oblasti

---

<sup>93</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>94</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>95</sup> BENČÍK, A. *V chapadlech kremelské chobotnice*, s. 90.

<sup>96</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 2467/ΣT/18, Verikios z Londýna, 4. 5. 1968.

obchodní, ekonomické a technologické. Vasilios Kalevras zaznamenal první oficiální rozhovor budoucího předsedy vlády Oldřicha Černíka pro tisk, kde Černík uvedl, že: „...*Zahraniční politika se bude dále odvíjet prostřednictvím dvoustranných smluv s kapitalistickými zeměmi, které nebudou podléhat omezením ze strany žádné socialistické země.*“<sup>97</sup> (Podle Kalevrasy tak premiér mimo jiné potvrdil kolující zvěsti o plánované vojenské intervenci ze strany Sovětského svazu, které se objevovaly již v březnu.) V tomto přesvědčení ho mohly utvrdit i návštěvy ministra Jozefa Lenárta ve Francii (15.11.1967), návštěva u nizozemského ministra zahraničí Josepha Lunse (23.11.1967) a návštěvy československého ministra zahraničí Václava Davida ve Švédsku a Finsku (29.11.1967), které rovněž zmínil.<sup>98</sup> Vasilios Kalevras nezastíral přízeň k nové vládě, podotkl ale, že „*by bylo odvážné považovat liberalizační proces za snahu osamostatnit se, jelikož vláda dosud v zahraničních vztazích neučinila žádných změn. Pokud by se ale změny ve vládě prosadit podařilo, jednalo by se o historický mezník života v Československu, který by se otevřel novým, prospěšným horizontům v domácích i zahraničních záležitostech.*“<sup>99</sup> Změnu československé zahraniční politiky považoval za klíčovou a vládě vytýkal její nevyhraněnost: „...*bez zaujetí neutrálního postavení či navázání vztahů se Západem nezíská země opravdovou pomoc, již by mohla obdržet pouze od SRN či USA.*“ Velvyslanec si ale byl dobře vědom, že: „*Současná vláda se bude snažit vykazovat známky inklinace k západní optice samozřejmě až ve druhé řadě. Ve vietnamském konfliktu, v otázce vyzbrojování, otázce Středního východu a v rámci sino-sovětské roztržky bude ČSSR nadále sledovat politiku SSSR.*“<sup>100</sup> Vasilios Kalevras vkládal naděje především do hlubšího navázání československých vztahů se Západním Německem, možná také proto, že SRN přes nepříznivé vztahy nabízela Československu finanční půjčky.<sup>101</sup> „*Díky ustanovení vzájemných trvalých obchodních zastoupení by se obchodní spolupráce mohla odvíjet i v dalších odvětvích a mohlo by být dosaženo projednání minulých křivd: jako Mnichovské dohody, uznání poválečných hranic či nárokování Sudet. To by vytvořilo atmosféru důvěry mezi vládou SRN a východoněmeckým kancléřem Willy*

---

<sup>97</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 770/AB, Kalevras z Prahy, 27. 3. 1968.

<sup>98</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>99</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 466/AB, Kalevras z Prahy, 16. 3. 1968

<sup>100</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 770/AB, Kalevras z Prahy, 27. 3. 1968.

<sup>101</sup> VONDORVÁ J., NAVRÁTIL J. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967–1970*, s. 148–153.

*Brandtem k navázání vzájemných vztahů, tak jak si přeje i ČSSR.*<sup>102</sup> Z červencové zprávy od pozdějšího velvyslance Alexandra Kimona Argyropulose se však dozvídáme, že vztahy se SRN na bázi vstřícnosti zůstaly navázány pouze na úrovni obchodní a v oblasti turismu, ke sblížení na poli diplomatickém přikročeno nebylo.<sup>103</sup>

S neskrývanou sympatií sledoval Vasilios Kalevras sblížování Československa s Jugoslávií a Rumunskem. Potenciální vznik aliance liberalizovaných členů socialistického bloku by zajisté nebyl skrytým přáním pouze československých vůdců, ale i řeckých diplomatů Christose Xanthopulose Palamase a Panagiotise Pipinelise, autorů myšlenky obnovení již zmíněného Balkánského paktu. Panagiotis Pipinelis zdůrazňoval potřebu vybalancování bipolárního studenoválečného klimatu na Balkáně. Druhý bod, ve kterém se ministr zahraničí Pipinelis utvrzoval ve správnosti řeckého konceptu balkánské politiky a kde zmínil, že *„Události v ČSSR mají stejného jmenovatele jako mnohé jiné státy v oblasti, např. Jugoslávie, Rumunsko, Řecko nebo do jisté míry Maďarsko, nehledě na společenská zřízení a diplomatická stanoviska,*“ by se podle něj americké vládě pravděpodobně dvakrát nezamlouval. Pipinelis s nadsázkou shrnul, že: *„z podstaty věci se vytváří, bez jakéhokoliv přijetí relevantní iniciativy, společné čelo ze sdílených rozpoložení neklidu a totožných zájmů spojených národů.*“<sup>104</sup> *„To, co se proslýchá a bylo by skrytým přáním československých vůdců, aby se zformovala trojúhelníková osa mezi Prahou, Bělehradem a Bukureští, v souvislosti s kterou návštěva Marka Nikeziće,*<sup>105</sup> *nebyla irelevantní, čeští představitelé, vyděšení všeobecnou monstrózní reakcí SSSR, si přes svůj hrdý postoj ke vzniklé situaci v ČSSR nepřejí zavdat důvod k nedorozumění v této záležitosti. Navzdory oficiálním prohlášením o opaku, byly prolomeny výhrady jugoslávských a rumunských vůdců ohledně formování této osy.*“<sup>106</sup> Velvyslanec z Londýna, Verikios, zprostředkoval zajímavý rozhovor s výše postaveným britským úředníkem z 3. května 1968, podle něhož stojí za povšimnutí znovuobjevení trojúhelníku bývalé Malé dohody. Verikios dodal: *„Vskutku není vyloučeno, že Rumunsko, Jugoslávie a Československo, které tento krok provedly v odlišné době, z různých důvodů a*

<sup>102</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.

<sup>103</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 1736/AB, Argyropulos z Prahy, 2. 7. 1968.

<sup>104</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ATΣ 20-162, Pipinelis z Athén, 25. 7. 1968.

<sup>105</sup> Ministr zahraničí Jugoslávie mezi lety 1965–1968.

<sup>106</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 811/AB, Kalevras z Prahy, 31. 3. 1968.



z velmi vzdálené výchozí situace, se setkají v bodě, ve kterém se nacházely před 35 lety [rok 1933 – pozn. autorky], kdy se v Německu objevil národní socialismus.“<sup>107</sup> Počátkem června převzal úřad velvyslance v Praze Alexandros Kimon Argyropulos, který zaznamenal nadšení československého lidu z návštěvy Josipa Broze Tita a Nicolae Ceaușesca v Praze 10. a 16. srpna 1968.<sup>108</sup> O tři dny později, 19. srpna, dokonce informoval o Dubčekově a Svobodově přijetí pozvání do Rumunska.<sup>109</sup> K uzavření *Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Rumunskou socialistickou republikou a Československou socialistickou republikou* došlo jen několik dní před samotnou invazí. Nicolae Ceaușescu se však plně neztotožňoval s liberalizací poměrů v Československu, kterému vyjádřil podporu spíše za účelem oslabení úlohy moskevské komunistické strany.<sup>110</sup> Jak také podotýká Jan Pelikán, přestože Titova Jugoslávie byla pro pražské jaro významným symbolem, ve skutečnosti měla na obrodný proces „...překvapivě malý, takřka zanedbatelný vliv.“<sup>111</sup> Vedení Svazu komunistů Jugoslávie přistupovalo k liberalizačnímu procesu s opatrností, kromě slabého odporu vůči Moskvě vytýkalo Dubčekově vládě především „...chaotičnost a nekoncepční liberalizaci společenských a politických poměrů v zemi,“ se kterými se v této radikální podobě neztotožňovalo.<sup>112</sup>

Pozdější řecký velvyslanec v Praze Alexandros Kimon Argyropulos si na liberalizačním procesu nejvíce všímal křehkého postavení Dubčeka, kolísajícího mezi přáním lidu a nátlakem Sovětského svazu. Počátkem července zaznamenal vzrůst domácího napětí panujícího v československé společnosti po vydání manifestu 2000 slov. „*Manifest, hlásající prosazení změn pomocí jakýchkoliv radikálních prostředků (demonstrací, stávek) spolu s početnými útoky v tisku proti stalinistům, začaly zjevně znepokojovat vládu, která se snažila udržet balanc mezi slibem daným lidu, že jeho názor bude ve svobodné zemi vyslyšen a mezi vysvětlováním Sovětů, jak velkému tlaku čelí ze strany veřejného mínění.*“<sup>113</sup> V atmosféře hrozící sovětské invaze nemohl Ústřední výbor KSČ<sup>114</sup> manifest

<sup>107</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 2467/ΣT/18, Verikios z Londýna, 4. 5. 1968.

<sup>108</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 2255/AB/8, Argyropulos z Prahy, 10. 8. 1968; YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 2290/AB/8, Argyropulos z Prahy, 16. 8. 1968.

<sup>109</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 2307/AB/8, Argyropulos z Prahy, 19. 8. 1968.

<sup>110</sup> TEJCHMAN, M. Rumunsko a „pražské jaro“ 1968, *Slovanský přehled*, 1998, roč. 84, č. 4, s. 377.

<sup>111</sup> PELIKÁN, J. *Jugoslávie a pražské jaro*, s. 336.

<sup>112</sup> Tamtéž.

<sup>113</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 1736/AB, Argyropulos z Prahy, 2. 7. 1968.

<sup>114</sup> Dále jako ÚV KSČ.

veřejně přijmout a dát zelenou radikální demokratizaci. Výbor tedy manifest oficiálně odmítl, ale po diskusi s autory mu neodepřel dobré úmysly. Na zasedání Politického výboru NATO 4. července 1968 přesto padl názor, že razantní odsouzení manifestu 2000 slov československou vládu spíše ztrapnilo.<sup>115</sup> Předsednictvo výboru doufalo, že odmítnutí manifestu zbrzdí stupňující se moskevské znepokojení, tímto rozhodnutím se však názorově rozešlo s veřejností.<sup>116</sup>

Ministerstvo zahraničí Řecka získávalo informace o ohlasu, který pražské jaro vzbudilo napříč Evropou, z mnoha evropských metropolí. Řečtí velvyslanci v Londýně a Bruselu zaznamenali naději u britských představitelů, která vystřídala jejich počáteční rezervovaný postoj. Velvyslanec F. Anninos Kavalieratos z Bruselu napsal: „*Pokud jsem řádně informován, Foreign Office sleduje vnitřní vývoj v ČSSR s živým zájmem – představitelé britské zahraniční politiky se domnívají, že vývoj bude mít fatální dopad na mezinárodní postavení země mezi Východem a Západem. Po potřesení ruky Rumunska s Moskvou, které nepřineslo stranický rozruch, příslušní Britové spatřují v československých pokusech novou příležitost oživení pokračování reformního čela komunistických zemí Evropy.*“<sup>117</sup> V červnu už ale Kavalieratos tlumočil lehké obavy britského stálého zastoupení při NATO: „*Dubček se jeví nepohnut sovětskou válkou nervů. Pomocí ujištění, že nebude povolena opozice kromě národní fronty, se snažil Sověty uklidnit, ale toto ujištění působí spíše povrchně. Netolerovat vměšování do československé politiky a ustanovení data XIV. sjezdu ale Rusy zajisté nepotěšilo a povzbudilo progresivce.*“<sup>118</sup> Velvyslanec z Vídně, Petrunakos,<sup>119</sup> informoval o reakci v Berlíně. Berlín, vzhledem k charakteru města jako vyspělého observatoře, průběh pražského jara a jeho možné dopady na město bedlivě monitoroval. Informoval o bouři, jež se strhla v tisku a že „...*panuje živé znepokojení nad informací o pohybu sovětských vojsk na území Východního Německa směrem k československým hranicím. Východnímu tvrzení, že se jedná o pouhé cvičení sovětských a polských vojsk je*

---

<sup>115</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ΦI40/13. M. Perron – Canadian Delegation to NATO, *Developments in Czechoslovakia (Political Committee Meeting, Thursday, 4th July, 1968)*, 5. 7. 1968.

<sup>116</sup> BERÁNEK, Jindřich, a kol. *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68*, s. 97–98.

<sup>117</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 2467/ΣT/18, Verikios z Londýna, 4. 5. 1968.

<sup>118</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 2936/140/13, F. A. Kavalieratos z Bruselu – Delegation Permanente de la Grece aupres de l'Organisation du Traite de l'Atlantique Nord, *Political Committee's Statement on Czechoslovakia by the British Representative on 6th June 1968*, 17. 6. 1968.

<sup>119</sup> Křestní jméno velvyslance se nepodařilo dohledat.

*příkládán malý význam. Prokázal se zatím jen jejich zastrašující charakter, aniž by se dala vyvrátit jakákoliv jiná možnost. Všichni se shodují, že vznícení v ČSSR bude mít přímý dopad na režim v Západním Berlíně a jeho svobodnou komunikaci se Západem.*“<sup>120</sup>

Do optiky, kterou na pražské jaro nahlížela sovětská strana, lze nahlédnout díky zpravodajství řeckého velvyslance v Moskvě, Angelose Vlachose. V březnu informoval o evidentní snaze sovětského tisku (konkrétně deníků *Izvestija* a bulletinu *TASS*) zdůrazňovat příkladnou spolupráci Sovětského svazu s Československem v oblasti ekonomiky, ropných dodávek, obchodu, vědy a technologie, s cílem připomenout Dubčekově vládě závislost na Moskvě a sovětské čtenáře, kteří mají pochybnosti o dění v Československu, přesvědčit, že se v Drážďanech jednalo striktně o ekonomické výměně.<sup>121</sup> Jednání v Drážďanech se uskutečnilo 23. března 1968 a připomínalo spíše ono „pozdání na kobereček“. Brežněv odmítl jednat o Šikově ekonomické reformě a ihned přikročil k řešení „problémů“ probíhajícího pražského jara. Poprvé otevřeně konfrontoval československou delegaci hrozbou použití síly.<sup>122</sup> Ke konci dubna Angelos Vlachos zaslal zprávu, že sovětský tisk za posledních patnáct dní informoval o situaci v Československu velmi zřídka, což poukazovalo na tamější atmosféru. „Podle západních pozorovatelů umístěných v Moskvě je každým dnem zřejmější, že jednou z hlavních tendencí nového proudu v Československu je osvobození země od sovětského poručentství.“<sup>123</sup> V květnu pak Vlachos potvrdil převládající cenzuru sovětského tisku, jenž pravděpodobně o pražském jaru zveřejňoval pouze prohlášení československých politiků v duchu zachování přátelství se Sovětským svazem a setrvání v rámci socialistické rodiny.<sup>124</sup> Květnové zpravodajství řeckého velvyslance z Londýna, Verikiose, rovněž dokládá vysoké znepokojení Moskvy nad vývojem událostí. „Moskevští velvyslanci se domnívají, že by se mnohé komunistické strany mohly inspirovat ČSSR a odklonit se od ortodoxní cesty socialismu – byl proto svolán sjezd na 25. listopad.“<sup>125</sup> V rámci debaty o potenciální sovětské invazi Angelos Vlachos 23. července odhadoval, že vojenská

---

<sup>120</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 1045-H/γ, Petrunakos z Berlína, 22. 5. 1968.

<sup>121</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 952, Vlachos z Moskvy, 28. 3. 1968.

<sup>122</sup> POVOLNÝ, D. *Vojenské řešení Pražského jara. I., Invaze armád Varšavské smlouvy*, s. 19.

<sup>123</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 1505, Vlachos z Moskvy, 28. 4. 1968.

<sup>124</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 1540, Vlachos z Moskvy, 9. 5. 1968.

<sup>125</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 2467/ΣΤ/18, Verikios z Londýna, 4. 5. 1968.

invaze do Československa nehrozí. Žádost o umístění sovětských vojsk podél československé hranice s Východním Německem vysvětlil tím, že Sověti mají v plánu dojet do Prahy v tichosti, sesadit Dubčeka a znovunastolit vládu Novotného.<sup>126</sup> Jen o tři dny později, tedy 27.července, však řecký velvyslanec v Praze Argyropulos sovětský plán tichého dobytí Prahy rozhodně nesdílel a upozornil, že většina západních diplomatických pozorovatelů se domnívá, že Sověti chtějí podrobit zemi vojenské kontrole.<sup>127</sup> Zpráva vysoké důležitosti byla sdílena se všemi řeckými ambasádami, Generálním štábem řecké armády, s NATO a tajnou řeckou policií KYP. „Panuje přesvědčení, které mi tlumočil jak představitel největšího mimoevropského spojence [USA – pozn. autorky], tak představitel velké nezávislé západní evropské mocnosti [VB – pozn. autorky], že úmyslem Sovětů je ustanovit dvě vojenské jednotky na území Československa. Rudé právo rovněž potvrdilo naši informaci z 25.7., že dva sovětské pluky zůstávají na československém území. Jedna jednotka se nalézá na území Moravy a druhá na Slovensku. Počet sovětských vojáků ale nedosahuje deseti tisíc, jak se proslýchá.“ Velvyslanec Argyropulos vyjádřil snad nejpřesnější odhad a přiklání se k variantě, že Sověti přikročí k ponechání současné československé vlády u moci a za pomoci vojenské podpory, po vzoru Polska a Maďarska, se budou snažit o dosažení kompromisu přijetím různých opatření, která podle něj budou projednána tajně.<sup>128</sup>

V červenci 1968 se v souvislosti s eskalací situace začali vyjadřovat řečtí vládní představitelé, a to již zmíněný ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis a hlava státu plukovník Georgios Papadopoulos. Oficiální stanoviska vlády byla rozesílána řeckým ambasádám v zahraničí a sdílena s řeckým zastoupením při OSN a NATO. Ministr zahraničí Pangiotis Pipinelis přikládal událostem v Československu velký význam a domníval se, že pro Evropu představují nejzávažnější problém od doby Berlínské krize. Liberalizační proces v Československu kvitoval. V období začínajícího détente, které upřednostňovalo zájmy „dvou protagonistů diplomatické scény“<sup>129</sup> byl však k jeho úspěchu poněkud skeptický. Po sovětsko-československých jednáních v Čierné nad Tisou a Bratislavě se názorově rozešel s euforií panující v zemi, jež sdílel i první řecký velvyslanec v Praze, Vasilios

---

<sup>126</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/4, č. 1489/2829, Vlachos z Moskvy, 23. 7. 1968.

<sup>127</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 1988/AB, Argyropulos z Prahy, 27. 7. 1968.

<sup>128</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 1988/AB, Argyropulos z Prahy, 27. 7. 1968.

<sup>129</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ATΣ 20-162, Pipinelis z Athén, 25. 7. 1968.

Kalevras. Výsledky obou jednání vzbudily u mnohých řeckých velvyslanců spíše pochyby nad vývojem situace ve prospěch Československa. Panagiotis Pipinelis je rovněž nepovažoval za úspěch, ale za selhání Dubčekovy vlády, které vytkl ideologickou nevyhraněnost a neschopnost přiklonit se k jedné z velmocí. Pipinelis tak mohl poukazovat na odmítavý postoj Dubčekovy vlády prohloubit oficiální kontakty se Spojenými státy či západoevropskými zeměmi alespoň na obchodní a hospodářské úrovni. Ministr zahraničí správně odhadl, že Dubčekovo ujišťování Leonida Iljiče Brežněva o loajalitě k Sovětskému svazu bylo nedostačující: *„Černá a Bratislava mají za výsledek útočný tlak Sovětského svazu na Československo. Neztotožňuji se s názorem velvyslanectví v Praze, že podpis prohlášení šesti přítomných členů Varšavské smlouvy v Bratislavě lze považovat za obnovení a upevnění existující vojenské aliance a že by to snad mohlo být považováno za uspokojení Rusů. Závazek Československa setrvat v komunistickém systému vlády, který země od počátku vyhlásila jako pevné rozhodnutí, rovněž nepředstavuje satisfakci. Nebyl potvrzen ani ohlášený návrat k cenzuře, který se v praxi omezil, jak se zdá, na doporučení tisku, aby se vyhýbal urážkám na účet Sovětského svazu, tak jak to analogicky učinil Sovětský svaz v ruském tisku vůči Československu. Zdá se, že Rusům nebylo ze strany Dubčekovy vlády dáno jediné ujištění, naopak, z uveřejněné dohody v Bratislavě vyvstává expresivní zmínka o dalším socialistickém rozvoji v rámci speciálních národních charakteristik a podmínek.“*<sup>130</sup> Panagiotis Pipinelis rovněž vyjádřil znepokojení nad mlčenlivostí Sovětů a domníval se, že *„Sověti budou pokračovat v boji zneužitím neblahé ekonomické situace v Československu.“*<sup>131</sup> Na rozdíl od většiny amerických diplomatů spatřoval hrozbu sovětské vojenské invaze jako realistickou. Pohyby vojsk Varšavské smlouvy sledoval se znepokojením, 3. června obeslal všechny řecké ambasády s požadavkem o potvrzení a upřesnění informací stran sovětského záměru.<sup>132</sup> Sovětská politika se dle něj nacházela před nejobtížnějším rozhodnutím. Zneklidňovala ho následující fakta: *„vyhlášení prodloužení cvičení vojsk na západní hranici sovětského Ruska, příkrost sovětského tisku a snaha vytvořit složku pro ČSSR s jejím možným budoucím využitím,“* a také to, že Sověti ještě nedostali odpověď od pražské ambasády stran jejich žádosti o ustavení dvou sovětských

---

<sup>130</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. YAOI -25, Pipinelis z Athén, 7. 8. 1968.

<sup>131</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. YAOI -25, Pipinelis z Athén, 7. 8. 1968.

<sup>132</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. nečitelné, Pipinelis z Athén, 3. 6. 1968.

jednotek v Československu a odstranění několika osobností ze scény československé politiky. Domníval se, že Sovětský svaz nenechá Prahu následovat cestu zběhlé Jugoslávie a Rumunska. „Sovětský svaz nedovolí podkopat své postavení ve Východním Německu a Maďarsku a nechat zetlít, s tak velkou námahou budované, přemostění do Východní Evropy.“<sup>133</sup> Za logickou dedukcí stála zajisté, mimo jiné, ministrova dlouholetá zkušenost v politice a diplomacii, ve které byl aktivní od roku 1922. Ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis neopomenul ani dalekosáhlé emoce a důsledky, které krize v Československu způsobila na celosvětové scéně. Neutěšený vývoj komunismu v zemích východního bloku dával dle Pipinelise na vybranou Sovětům mezi „invazí nebo sledováním postupného zhroucení západní podpěry.“<sup>134</sup> Řecko ale stavěl před černobílé rozhodnutí, případnou sovětskou invazi do Československa „pasivně přijmout nebo riskovat ozbrojený konflikt.“<sup>135</sup>

Prohlášení obou státních představitelů se před invazí odvíjela v duchu bezvýhradné podpory NATO – jak již bylo předznamenáno v úvodu, členství v Severoatlantické alianci a podpora USA přinášely řecké vládě nevyčísitelné finanční a bezpečnostní výhody. Vyjádření premiéra Georgiose Papadopulose se tedy ještě 8. srpna ubíralo v duchu amerického odstupu: „*Opatrný postoj Západu k současné československé krizi, umírněné útoky Sovětského bloku proti údajné podpoře Západu prvků antisocialismu v Československu a skutečnost, že mezi důvody, které pravděpodobně přispěly k prevenci vojenské invaze Sovětského svazu, by se měly brát vážně i dopady na vztah Západu s Východem, které by takový akt měl. Toto vše nás přesvědčuje, že vztahy NATO a Sovětského bloku v současné době nemohou podstoupit otřes eskalací Československé krize.*“<sup>136</sup> Ministr zahraničí Panagiotis Pipinelis se pak svým prohlášením, kde ospravedlňuje řeckou politiku „...*bezvýhradné podpory NATO a velmi opatrného postupu směrem k recesi mezi Východem a Západem, jejichž vyrovnání dosud nebylo završeno,*“ stavěl na západní stranu podpory pražského jara. Neztotožňoval ji ale s americkou politikou sbližování s Východem i přes významné oběti, kterou vedl prezident Johnson, za účelem uskutečnění jednání o denuklearizaci a ukončení války ve Vietnamu.

---

<sup>133</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ATΣ 20-162, P. Pipinelis z Athén, 25. 7. 1968.

<sup>134</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ATΣ 20-162, P. Pipinelis z Athén, 25. 7. 1968.

<sup>135</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ATΣ 20-162. P. Pipinelis z Athén, 25. 7. 1968.

<sup>136</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. ATΣ 20-211. G. Papadopulos z Athén, 8. 8. 1968.

Panagiotis Pipinelis se nezdědka uchýlil ke kritice západního appeasementu a amerického odstupu, v Pipinelisově srpnovém vyjádření čteme: „*Pro všechny bylo úlevou, že československá vláda od prvního okamžiku sdělovala západním zemím přání, aby se zdržely jakéhokoliv zásahu, který by mohl ztížit choulostivé postavení pražské vlády. Úleva, s jakou byla tato doporučení přijata, hovoří sama za sebe.*“<sup>137</sup>

Na tomto místě je však nutné rozlišit podporu NATO od podpory americké politiky „absolutní nečinnosti a distance“. Přesto, že Spojené státy těžily z vedoucího postavení v Severoatlantické alianci a ve velké míře určovaly její politiku, v případě Československé krize se zdá, že Aliance o ní měla o poznání lepší přehled než USA, přinejmenším o ni jevila, byť minimální, zájem. Se zpožděním, NATO od léta aktivně monitorovalo situaci a docházelo k přesným predikcím stran hrozící sovětské invaze, na rozdíl od reprezentantů Spojených států, jejichž převážná většina se do poslední chvíle domnívala, že Sovětský svaz ozbrojenou intervenci riskovat nebude. Na riziko intervence z nejvyšších vládních činitelů Spojených států vytrvale upozorňoval pouze náměstek ministra zahraničí pro politické záležitosti Walt Rostow,<sup>138</sup> i ten však necelý měsíc před invazí obrátil a podobně jako ministr zahraničí Dean Rusk nadále věřil, že Sověti proti Čechům nezasáhnou.<sup>139</sup>

Přestože tedy Severoatlantická aliance pražské jaro oficiálně podporovala, v rámci nové taktiky opatrného sblížení se Sovětským svazem, přijaté v podobě Harmelovy doktríny v roce 1967, pečlivě kontrolovala rétoriku Západu a nanejvýš předesílala mírná varování Sovětskému svazu.<sup>140</sup> Harmelova doktrína, pod anglickým názvem známá také jako *Report of the Council on the Future Tasks of the Alliance*, změnila dlouhodobou strategii Severoatlantické aliance. Nová koncepce se zaměřovala na udržení adekvátní obrany a zároveň na iniciaci politiky uvolňování napětí mezi Východem a Západem. Dlouhodobě plánovaný pokus o mírové soužití s Varšavským paktem byl však schválen za nestabilních politických podmínek v Evropě, rok po vystoupení Francie z NATO a krátce před tím, než se

---

<sup>137</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. YAOI-25, Pipinelis z Athén, 7. 8. 1968.

<sup>138</sup> SMETÁNKA, T. *Podívám se na to ráno: Pražské jaro 1968 v tajných dokumentech ministerstva zahraničí USA*, s. 41–44.

<sup>139</sup> SMETÁNKA, T. *Podívám se na to ráno: Pražské jaro 1968 v tajných dokumentech ministerstva zahraničí USA*, s. 71.

<sup>140</sup> MCGINN, J. G. The Politics of Collective Inaction: NATO's Response to the Prague Spring. *Journal of Cold War Studies* 1999, vol. 1, no. 3, s. 134.

napětí mezi oběma bloky vystupňovalo. Postupné snižování vojenských sil na Západě a Východě mělo posloužit jako řešení politické nestability v rozděleném Německu. Severoatlantická aliance utvářená společenstvím mnoha zemí ze své podstaty nedokázala formulovat jednotný postoj vůči Československé krizi. To ale nebránilo individuálním snahám členů Aliance zabránit sovětské invazi pomocí tiché diplomacie.<sup>141</sup>

Řecká vláda byla o rezervovaném postoji USA dostatečně informována, a to především zprávami ze stálého zastoupení Řecka při NATO a OSN v Bruselu a z řeckého velvyslanectví ve Washingtonu. Za Stálou delegaci Řecka při NATO v Bruselu se pravidelných zasedání Politického výboru Severoatlantické aliance účastnil první velvyslanec rada A. Papadopoulos, který výsledky jednání následně sdílel s Ministerstvem zahraničí Řecka (konkrétně s jeho oddělením pro politické záležitosti). Z Bruselu přicházela zpravodajství i od Vojenské sekce Stálé delegace Řecka při NATO, která sledovala stav československé armády a aktivitu vojsk Varšavské smlouvy. Předseda Politické komise OSN na začátku července upozornil na křehkost situace v Československu a shrnul, že: *„Sověti vedou válku nervů a využívají zmatku v lidu ČSSR.“* Navrhl, že: *„NATO Military Authorities by měly detailně pozorovat rozestavení sovětských vojsk kolem ČSSR a považovat ho za potenciální indikátor sovětských záměrů.“*<sup>142</sup> O nepříznivých vztazích Československa se Spojenými státy se počátkem května rozepsal řecký velvyslanec v Londýně, Verikios: *„Přes zdejší vyjádření sympatie a neúspěšného obnovení návrhu na jednání zadržného zlata od roku 1948, vztahy ČSSR a USA přetrvávají chladné.“* Ve stejné době interpretoval skeptický pohled State Departmentu k dění v Československu řecký velvyslanec z Washingtonu, Xanthopoulos Palamas: *„Předpokládá se zlepšení vztahů s Rakouskem a Západním Německem, se kterým není vyloučeno rychlé navázání diplomatických vztahů. Zneplatnění mnichovské dohody, ztvrzené podpisem Bonnské mírové note, <sup>143</sup> má dle State Departmentu spíše propagandistickou hodnotu, kvůli neochotě Prahy jednat pragmaticky o tématu odškodnění sudetských Němců.“*<sup>144</sup> „Ředitel State Departmentu řekl našemu

---

<sup>141</sup> MCGINN, J. G. The Politics of Collective Inaction: NATO's Response to the Prague Spring. *Journal of Cold War Studies* 1999, vol. 1, no. 3, s. 133.

<sup>142</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ΦI40/13. M. Perron – Canadian Delegation to NATO, *Developments in Czechoslovakia (Political Committee Meeting, Thursday, 4th July, 1968)*, 5. 7. 1968.

<sup>143</sup> Bonnská mírová nota byla podepsána 25. března 1966 a zneplatňovala mnichovskou dohodu, která byla v roce 1938 Hitlerem roztrhána a neměla už tedy žádný územní význam.

<sup>144</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 1834/B/31, Palamas z Washingtonu, 9. 5. 1968.



velvyslaneckému radovi, že vývoj v ČSSR ospravedlňuje umírněný optimismus za podmínky, že se liberální živly nepokusí, záměrnou či neúmyslnou aktivitou, překonat snahy tajemníka o nezávislost československé komunistické strany. V Ústředním výboru stále převažují konzervativní prvky. Cesta Dubčeka do Moskvy je na jedné straně interpretována jako snaha československého vůdce o uvolnění znepokojení Kremlu o budoucí socialistické výstavbě země, na straně druhé jako utvrzení závazku ČSSR vůči SSSR a Varšavské smlouvě.<sup>145</sup> Američané se rovněž domnívali, že letošní cvičení vojsk Varšavské smlouvy se omezí jen na vojenská cvičení a nepředpovídá nasazení sovětských sil v ČSSR. Dne 4. července 1968 pak delegát USA na zasedání Politické komise OSN poznamenal, že „Dubček hraje riskantní a smrtelnou hru reformy a ve stejnou chvíli se snaží vyhnout sovětské invazi a rapidní demokratizaci. Dubčekovo rozhodnutí z 15. června umožnilo vstup jiných stran a jejich podíl na utváření státní politiky – Sověti musejí cítit jasnou revizi marxismu-leninismu.“<sup>146</sup> Dne 1. srpna informoval řecký velvyslanec Mazarakis z Washingtonu o zlepšení klimatu v americko-sovětských vztazích díky jednání ve vietnamské válce. Uvedl, že diplomat a budoucí Nixonův poradce Patrick Buchanan, trvá na dohodě o nešíření jaderných zbraní a na diskuzi k omezení jaderného výzkumu. Zmínil Buchananův poměrně nepřesný odhad, že nepovažuje za pravděpodobné zapojení sovětských vojenských sil do situace v ČSSR. Dále citoval Buchanana: „Dogmaticky nepřijatelná pozice režimu v ČSSR, nebezpečí generalizace odstupu a vytvořený pocit hrozby představují pro Sověty trojitý problém. Skutečnost, že sovětské vedení téma považuje za záležitost interní v rámci socialistického společenství, by se měla interpretovat jako snaha navrátit se k politické „sféře vlivu“ po první světové válce. Americký diplomat [Buchanan – pozn. autorky] neupřesnil, zda je toto tvrzení nadřazené tomu, že by USA v případě ozbrojené sovětské invaze v ČSSR na problém rezignovaly.“<sup>147</sup>

Řecká vláda se rovněž snažila zjistit pravou podstatu odmlky sovětské strany po jednáních v Čierné nad Tisou a Bratislavě, která u Západu způsobila značnou nejistotu. Slovy řeckého velvyslance z Washingtonu: „Místní odborníci přisuzují ustoupení Sovětů v Čierné korozivnímu selhání kolektivního vedení

---

<sup>145</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/3, č. 1834/B/31, Palamas z Washingtonu, 9. 5. 1968.

<sup>146</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. ΦI40/13. M. Perron – Canadian Delegation to NATO, *Developments in Czechoslovakia (Political Committee Meeting, Thursday, 4th July, 1968)*, 5. 7. 1968.

<sup>147</sup> YDIA, f. KY, sl. 44/2, č. 2892/B/28, Mazarakis z Washingtonu, 1. 8. 1968.

ztěžující dynamické rozhodování stalinistické epochy pouze částečně. Podle nich mírné klima zapříčinila nadcházející listopadová Celosvětová komunistická konference v Moskvě. Ředitel State Department pro sovětské záležitosti nechtěl upřesnit, v jaké míře byl od nich učiněn nátlak na Sověty, kteří se projevují v klidném duchu. Na mou otázku o průběhu vyjednávání kvůli započatí rozhovorů nad jaderným vyzbrojováním, poznamenal, že probíhající československá krize neumožnila spojení Deana Ruska a sovětského velvyslance.<sup>148</sup>

Krizová atmosféra vyvrcholila v srpnu. Od prvního dne v měsíci lze pozorovat zvýšený přísun zpravodajství z NATO, které pro řeckou vládu představovalo cenný zdroj informací. Ze zpravodajství vyplývá, že Severoatlantická aliance si byla vědoma závažnosti situace, jež pravděpodobně nasvědčovala sovětské invazi do Československa. Stálé zastoupení Řecka při NATO ve zprávě *Situace v ČSSR* 1. srpna 1968 zaslalo řeckému velvyslanectví v Praze, Moskvě a Generálnímu štábu národní obrany do Řecka detailní přehled o stavu sovětských vojenských sil v Evropě, vypracovaný Politickým výborem NATO, jenž uvedl, že: „Cvičení nemají pouze charakter psychologického nátlaku, ale čistě vojenský význam, připravují logistickou podporu velkých jednotek pro případ invaze a také uchovávají síly ve stavu pohotovosti.“<sup>149</sup> Následoval výčet stavu obou armád: „Československo disponuje 15 divizemi, 10 z nich je ve stavu pohotovosti, těžiště se nalézá na západě země, rovněž má 600 letadel. Proti Československu se nachází 9 sovětských divizí (z toho 5 obrněných) na jihu Východního Německa, 2 v Polsku (1 obrněná), 10 (z čehož 5 obrněných) ve východní vojenské oblasti Karpat a 2 obrněné v Maďarsku. Dohromady má Sovětský svaz v těchto oblastech 1800 letadel. Přestože již hlavní část vojska opustila ČSSR, nevylučuje se, že část na území zůstane.“<sup>150</sup> Další zpravodajství hlásalo: „Nátlaková vojska u hranic s ČSSR stále zůstávají, přes zjevnou dohodu hlášenou z Bratislavského communique a stažení vojsk z území ČSSR. Sovětské vojsko, které se účastnilo cvičení Varšavského paktu, již není na území ČSSR pozorováno. Vojsko zůstává jako připomínka ČSSR, aby se řídilo rozhodnutími,

---

<sup>148</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 2983/B/31, Mazarakis z Washingtonu, 14. 8. 1968.

<sup>149</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 3757/140/13, A. Papadopoulos – Delegation Permanente de la Grece aupres de l'Organisation du Traite de l'Atlantique Nord, *Situace v Československu*, 1. 8. 1968.

<sup>150</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 3757/140/13, A. Papadopoulos – Delegation Permanente de la Grece aupres de l'Organisation du Traite de l'Atlantique Nord, *Situace v Československu*, 1. 8. 1968.

*kterých bylo dosaženo v Bratislavě, ať už veřejně či tajně.*<sup>151</sup> Zdá se, že Československo se až v tuto chvíli stalo hlavním bodem diskuze Severoatlantické aliance, která začala opožděně nabídat k intenzivnímu monitoringu situace. Velvyslanec A. Papadopoulos zaslal výsledky jednání Severoatlantické rady (nejvyššího orgánu NATO) z 2. srpna 1968 k situaci v Československu (záznam byl v první řadě adresovaný nejvyšším vojenským představitelům NATO SACEUR, SACLANT, CINCHAN): „*Vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě (SACEUR) zaznamenal opravdové probuzení k realizaci politického mechanismu spolupráce k vypořádání se se situací vzešlé z československé krize. Většina dnešní schůze Rady se zabývala tématem nastoleným plukovníkem Lemnitzerem, tedy chybějící koordinaci mezi vojenskou a politickou složkou Aliance. Žádá se, aby SACEUR a ostatní velitelé NATO byli informováni včasné a průběžně prostřednictvím vyjádření předsedy Politického výboru, v podobě politických zhodnocení situace, na základě názorů jednotlivých zastoupení.*“<sup>152</sup> Dále Rada apelovala na účast důstojníků na zasedáních Politického výboru a na samotný Politický výbor, který dostal za úkol prostudovat širší politické, vojenské a ekonomické dopady Československé krize. Více než vypovídající je připomínka, aby v současné krizi NATO zachovávalo přetrvávající politiku zdrženlivosti (*Policy of restraint*).<sup>153</sup>

V reakci řeckého ministra zahraničí na invazi do Československa lze zpočátku sledovat zřetelný příklon k západnímu rezervovanému postoji. Dne 12. září 1968 poznamenal, že: „*Invaze do Československa podkopala řeckou důvěru v Sovětský svaz, ale že si Řecko nepřejde politický zásah proti komukoliv.*“<sup>154</sup> O sedm dní později však noviny *Akropolis* zveřejnily další komentář Panagiotise Pipinelise k invazi, plný obav a vystrážlivění: „*Sovětská invaze do Československa změnila rovnováhu sil velmocí.*“<sup>155</sup> Uvedl také, že situace na Balkáně je nebezpečná, že se obává potenciálního vpádu sovětských tanků do Bulharska, jelikož invaze do Československa ukázala, že útok může být velmi rychlý. Stav kterékoliv evropské země byl dle něj velmi závažný. Uznal, že za těchto neblahých podmínek „...se

---

<sup>151</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 1961/ Φ.3233/061110, Vojenská delegace Řecka při Vojenském výboru Severoatlantické smlouvy, 6. 8. 1968.

<sup>152</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 3867/140/13, A. Papadopoulos z Bruselu, 9. 8. 1968.

<sup>153</sup> Tamtéž.

<sup>154</sup> YDIA, f. Prosopiko archio Pipineli, sl.1, č. NTΣ3-323.

<sup>155</sup> YDIA, f. Prosopiko archio Pipineli, sl.1, novinový článek z 29. 9. 1968.

*nebude jednat o obnovení Balkánského paktu, Řecko je ale ochotné zlepšit vztahy s Albánií.*“<sup>156</sup>

Dne 22. srpna se změnila i premiérova rezervovaná rétorika. Georgios Papadopoulos se ztotožnil s prohlášením prezidenta Lyndona Johnsona, kde hluboce odsoudil sovětskou invazi, dále ale apeloval na zavedení „*aktivních opatření*“ a naplnění účelu obrany Severoatlantické aliance, která by dle jeho názoru byla možná jen „*naprostou neutralizací komunistické hrozby*.“<sup>157</sup> Premiérova silná slova dokládají militaristickou povahu řecké vlády. Papadopoulosovy představy o potřebě posílení ofenzivního charakteru Aliance se však střetávaly s její čerstvě přijatou ústupkovou politikou smiřování s Východem, formulovanou v Harmellově doktríně. Kritika laxního přístupu NATO byla zřejmá i z řeckého příspěvku *Greek contribution to the NATO experts group on Soviet Union on Eastern Europe*, zaslaným do Bruselu, který měl být spolu s dalšími členskými příspěvky projednán na schůzi NATO ve dnech 28.–31. října 1968. Ministerstvo zahraničí<sup>158</sup> Řecka v něm upozornilo, že by „*Aliance měla brát v potaz odhodlání Rusů udržet si satelity*“ a že „*selhala ve schopnosti posoudit existenciální zájmy SSSR*.“<sup>159</sup> V tomto případě vyznívá řecká kritika konstruktivněji a oprávněně. Mezi řádky se skrývá jasný apel na podcenění situace Aliancí, která se v první řadě soustředila na aplikaci Harmellovy doktríny a na členské problémy. Formulace rovněž navozuje dojem, jako by nově přijatá cesta opatrného smiřování s Východem změnila uvažování Aliance natolik, až se domnívala, že by Sovětský svaz mohl proměnit politiku síly v ústupky.

Invazi oficiálně odsoudila i kyperská vláda za vedení Glafkose Kleridise (úřadující zástupce prezidenta v Makariově nepřítomnosti z důvodu návštěvy skandinávských zemí). Označila „*Vojenskou okupaci nezávislého státu za hrubé porušení Charty OSN a přijatých principů mezinárodního práva a zvyklostí. Do budoucna bude podporovat okamžité stažení vojsk z území ČSSR.*“ Stanovisko Kyperské komunistické strany AKEL už tak jednoznačné nebylo. „*Nastalá situace v ČSSR má na Kypru mimořádný dosah, protože by mohla narušit započaté rozhovory mezi kyperskými Řeky a*

---

<sup>156</sup> YDIA, f. Prosopiko archio Pipineli, sl.1, novinový článek z 29. 9. 1968.

<sup>157</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. 4764/ΣΤ/18, G. Papadopoulos z Athén, oficiální prohlášení, 22. 8. 1968.

<sup>158</sup> Dále jako MZV.

<sup>159</sup> YDIA, f. KY, sl. 2/3, č. A304-334, *Greek contribution to the NATO experts' group on Soviet Union on Eastern Europe*, 25. 10. 1968.

*Turky. V případě dosažení dohody bude obtížné počítat s garancemi, které bude nutné hledat mezi neangažovanými a neutrálními státy.*“<sup>160</sup> Den po invazi do Československa přišla zpráva od řeckého velvyslance Konstantina Chrisanthopulose ze Sofie, kterého navštívil sovětský představitel, jenž vyjádřil přání o udržení dobrých vztahů s Řeckem. Chrisanthopulos mu však odvětil, že: „...invaze do Československa v Řecku vyvolala překvapení a lítost a že je pro Řecko důležitá, jelikož se jí účastnila bulharská armáda.“<sup>161</sup>

Zpravodajství po invazi neutichlo. Koncem září zaslal velvyslanec Argyropulos z Prahy anglický překlad principiálního shrnutí nové československé ústavy, převzaté z Rudého práva.<sup>162</sup> Dne 7. října 1968 informoval o jednáních s Moskvou, podle kterých mělo dojít k obnovení cenzury, zmírnění liberalizace a posílení role komunistické strany. Podotkl, že „Češi již sledují proces uzákonění okupace, lidu zůstává pouze útěcha, že mají ještě Dubčeka.“<sup>163</sup> Černý scénář ve stejný den potvrdil i Vlachos z Moskvy. Soudil, že „se Rusům podaří uzákonit trvalé umístění vojsk na území Československa a že dalším cílem bude odstranění Dubčeka, který ale ještě nějaký čas ve vládě setrvá, lid se totiž bouří.“<sup>164</sup> Listopad přinesl zpravodajství z Prahy o plánovaných oslavách Velké říjnové socialistické revoluce a o debatě velvyslance „nezávislé socialistické země“ a vojenského atašé „velké spojenecké mocnosti“ stran konání vojenské přehlídky v Praze a o způsobu, jakým by Sověti mohli čelit stále převládajícím demonstracím proti invazi.<sup>165</sup> Zpravodajství se pak nadále věnovalo normalizačnímu období. O rok později Zpráva o průběhu výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1969 konstatovala, že nebyly zaznamenány žádné nepřátelské akce či projevy vůči československému zastupitelskému úřadu v Athénách.<sup>166</sup> Příležitosti se však chopila řecká sdělovací média ve formě útoku na Sovětský svaz, socialistické země a komunismus všeobecně, v souvislosti s výročním dvaceti let vítězství nad „demokratickými“ silami v Řecku.

---

<sup>160</sup> AMZV, f. PZ Athény 1968, č. 025.267/68.

<sup>161</sup> YDIA, f. KY, sl. 2/3, č. APIIP K1553, Chrisanthopulos ze Sofie, 22. 8. 1968.

<sup>162</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 2883/AB/1, Argyropulos z Prahy, 26. 9. 1968.

<sup>163</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/6, č. αα 468/3016/AB, Argyropulos z Prahy, 7. 10. 1968.

<sup>164</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. αα 449/ 4180, Vlachos z Moskvy, 7. 10. 1968.

<sup>165</sup> YDIA, f. KY, sl. 47/5, č. 3227/AB/8/1, Pipinelis z Athén, 4. 11. 1968.

<sup>166</sup> AMZV, f. PZ Athény 1969, č. 0181/69.

## 2.2. Reakce řeckého tisku

Mezi řádky řeckých novin rezonovala studenoválečná tematika, úvodní stránky plnily americké úspěchy ve válce ve Vietnamu, snahy prezidenta Lyndona Johnsona o americko-sovětská vyjednávání stran denuklearizace, studentské protesty za demokratizaci v zemích socialistického bloku, masové demonstrace ve Spolkové republice Německo a Francii, ale také první transplantace srdce či přistání na měsíci.

Podobně jako západní svět, řecký tisk považoval pražské jaro za další experiment liberalizačních tendencí v sovětském bloku, pozoroval ho zpozvdálí, ale s napětím a zřetelným zájmem. Pražské jaro bylo v první řadě nahlíženo prozápadní optikou, která s liberalizačním procesem v Československu jednoznačně sympatizovala. Na pozadí okolností daných studenoválečným rozložením světa ho však vnímala objektivně a neopomenula vyjádřit i určité pochybnosti jeho úspěchu. Řecký tisk sledoval i nesouhlasnou linii zemí Varšavské smlouvy a občasně zprostředkoval znepokojení nad demokratizací Československa, panující v Polsku, NDR či dokonce útočné akce sovětského tisku. Zprostředkování východního pohledu však bylo využíváno spíše za účelem vylíčení komunistických zemí, které se k pražskému jaru stavěly s odporem, v negativním světle.

Vlastní názor na události v Československu protlačili novináři cenzurním sítím pouze výjimečně, nejčastěji v „nekonformním“ deníku *Estia*. V ostatních tiskovinách byl obraz pražského jara utvářen povahou zdrojových článků, a to především ze západních redakcí, které spolupracovaly s těmi řeckými, italské *L'Espresso*, francouzské *Le Monde*, americké *The New York Times* či britské *The Daily Telegraph* a *The Observer*. Stěžejním zdrojem byly pražské deníky *Práce a Mladá Fronta* či jugoslávský *Tanjug*, nebo sovětské *Pravda a Izvestija*. Zhodnocení situace, předpovědi vývoje či jakýkoliv jiný osobitější pohled na československou krizi, bylo možné si přečíst výhradně v člancích od západoevropských či amerických novinářů. Po faktografické stránce bylo zpravodajství řeckých redakcí o událostech v Československu přesné, až na pravidelná zkomolení českých jmen či zeměpisných názvů, např. „Novotnik“ či „Dubek“ a občasné zavádějící záměny termínu „československý“ za „český“, např. „český ministr obrany spáchal

*sebevraždu*," namísto „československý ministr obrany," podobně jako záměna označení „sovětský“ za „ruský, či „Rusko“ namísto „Sovětský svaz.“<sup>167</sup> Občasně však docházelo k záměrným či nechtěným dezinterpretacím, a to především v souvislosti se závěry jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě nebo s oživením aliance Malé dohody. V zimních měsících na počátku roku 1968 bylo pražskému jaru věnováno pozornosti poměrně málo, sporadické články zprostředkovávaly objektivní faktografii o nástupu vlády Alexandra Dubčeka a o čistkách ve vedení země. Od března pak zájem o Dubčekův socialismus s lidskou tváří postupně stoupal. Již v květnu se ústředním tématem diskuze stala vojenská cvičení Varšavské smlouvy na území a v okolí Československa a potenciální hrozba sovětské intervence. V červnu a červenci tisk registroval stoupající sovětský tlak, přicházely ale i pozitivnější zprávy o neoblomnosti československého vůdce, o manifestu 2000 slov, o washingtonských varováních Moskvě, aby se zdržela zásahu, či o vyvrácení spiknutí NATO stran nalezených zbraní v Československu. Krátkou naději však vystřídala jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě a konečně srpnová invaze, kterou řecký tisk a vláda jednohlasně odsoudily a prokázaly vysokou empatii k československému lidu.

Řecký tisk vnímal pražské jaro zprvu bez rozdílu jako politický a ideologický spor o moc mezi tvrdošíjnými konzervativci tzv. „*Novotnikovci*“ a liberalizovaným proudem pod vedením Alexandra Dubčeka. Záhy ale začal sledovat i společenský dosah změn, projevy ekonomické krize či zahraniční politiku země. Tisk byl podobně jako řecká vláda informován o špatné ekonomické situaci Československa, na které se podílela předchozí vláda Antonína Novotného, a o snahách Alexandra Dubčeka získat sovětskou půjčku. Stránkami rezonovalo: *Moskva kromě války nervů vede i boj ekonomický*,<sup>168</sup> *Moskva se zdráhá vyplatit přislíbenou půjčku v objemu 100 mil. dolarů na oživení ekonomiky*.<sup>169</sup> Dále se proslýchalo, že Sovětský svaz plánuje zastavení dodávek obilí do Československa, či že ke konci července zakázal vstup sovětským turistům do Prahy.

---

<sup>167</sup> V citacích originálního textu jsou záměrně ponechány termíny „český“ a „ruský.“

<sup>168</sup> *Moskva kromě války nervů vede i boj ekonomický*, *To Vima*, 26. 7. 1968, s. 2.

<sup>169</sup> *Moskva se zdráhá vyplatit přislíbenou půjčku v objemu 100 mil. dolarů na oživení ekonomiky*, *To Vima*, 26. 7. 1968, s. 2.

Reprezentativní vzorek dobového tisku byl utvořen výběrem čtyř periodik, silně prorežimního deníku *Eleftheros Kosmos*, konformního deníku *To Vima* a místy „odbojářských“ deníků *Estia* a *Vradyni*. Mezi jednotlivými proudy, kterými se redakce ubíraly, lze sledovat nuance stran aspektů, kterých si na pražském jaru všímaly.

### 2.2.1. Prorežimní *Eleftheros Kosmos*

Noviny *Eleftheros Kosmos* (Svobodný lid), založené 27. července 1966 a vycházející dodnes, byly příkladovým prorežimním deníkem se zřetelnou protikomunistickou a populistickou rétorikou. Vláda plukovníků noviny využívala jako oficiální sdělovací prostředek státní propagandy, jako jakousi „hláskou troubu“ režimu. Zakladatel novin Savvas Konstantopulos sympatizoval s myšlenkou armádního převratu, který dle něj předešel občanské válce. Domníval se, že se řecká společnost nacházela v hluboké společenské a politické depresi a důvěřoval premiérovi Georgiosovi Papadopulosovi, že postupně obnoví demokracii v zemi. Vydavatel Savvas Konstantopulos se jako novinář a přednášič vyjadřoval v duchu antikomunismu, paleokonzervatismu, ale paradoxně i antitotalitarismu a hojně do deníku *Eleftheros Kosmos* přispíval. S nástupem druhého tisíciletí pak noviny obdobně zaujaly postavení po boku nacionalistické krajní pravice.<sup>170</sup> Na titulních stránkách se objevovaly do očí bijící projevy premiéra Georgiose Papadopulose, jako např. *Řecko bude žít a bude růst*. Níže pak byla umístěna panoramatická fotka přeplněného stadionu Kalimarmaro desítkami tisíc obyvatel, kteří se sešli k oslavě jednoletého výročí „*revoluce, která spasila lid*“ (takto junta označovala svůj nástup k moci). Koncem ledna informoval deník také například o srdečném přijetí britského velvyslance Michaela Stewarta u řeckého ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise, tedy o oficiálním uznání řecké vlády Velkou Británií.<sup>171</sup>

Prorežimní deník měl také za úkol ukazovat politiku USA čistě v pozitivním světle, čehož navzdory americké politice nečinnosti vůči pražskému jaru poměrně úspěšně dostál. Přesto, že se americká vláda stavěla ke krizi v Československu

---

<sup>170</sup> DRULIA, D., KUTSOPANAGU, J. Eds., *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografí, ekdotes*. Tomos 1., s. 108–109.

<sup>171</sup> Vládu uznává i Anglie, Stewart u Pipinelise, *Eleftheros Kosmos*, 26. 1. 1968, s. 1.



velmi rezervovaně a nikterak do ní nezasahovala, *Eleftheros Kosmos* se snažil navodit dojem aktivní role USA. Dne 2. května 1968 otiskl prohlášení představitele State Department: „USA sleduje vývoj v Praze se zájmem a porozuměním. Americká vláda upřímně věří, že současný vývoj povede ke zlepšení vztahů mezi východní a západní Evropou a mezi Spojenými státy americkými a Československem.“ Dne 19. července vyšel titulok: „USA varuje Moskvu, aby se zdržela zásahu v ČSSR“. Dále jsou citovány *The New York Times*: „Washington oznámil Sovětskému svazu neoficiálními diplomatickými kontakty, že potenciální ozbrojený zásah v ČSSR by ohrozil snahy prezidenta Johnsona ve zlepšení vztahů USA a SSSR.“<sup>172</sup>

Spojené státy americké si nepřály být jakkoliv spojovány s událostmi v Československu a eskalovat tak situaci. Z vyjádření členů vlády vyplývá, že nechtěli zavdávat záminku sovětskému protihráči a ohrozit postavení Alexandra Dubčeka. Pokud k tomu došlo, důrazně se ohradily, jako např. v případě, kdy USA vyvrátily sovětská obvinění ze spiknutí NATO, které mělo údajně poskytnout Československu zbraně.<sup>173</sup> USA se za každou cenu, tedy i za cenu obětování Československa, snažily udržet status quo a poválečné rozdělení Evropy. Dva dny po srpnové invazi otiskl deník *Eleftheros Kosmos* prohlášení State Department: „Jako oficiální vládu uznáváme zákonnou vládu Československa. Ignorujeme jakékoliv snahy o jinou vládu. Do budoucnosti však budeme muset nechat téma otevřené.“ Poslední věta dodává razantnímu odsouzení spíše smířlivý dojem a předznamenává, že by USA mohly být v budoucnu nakloněny dalšímu jednání. Ministr zahraničních věcí Dean Rusk dodal, že „USA doufá, že komunističtí vetřelci nepřikročí k trestům vůči vůdcům a lidu Československa. Dodal, že ruská invaze znamená ránu pro sbližování Východu a Západu a ohrožuje dohodu o nešíření jaderných zbraní.“<sup>174</sup> Dohoda, podepsaná již 1. července 1968, však podle původního plánu vstoupila v platnost o dva roky později, 5. března 1970. Okupace Československa tak na jednáních o denuklearizaci nic nezměnila. Snaha prorežimního deníku vyličit USA v pozitivním světle se projevila i v předpokladu, že se USA na protest proti invazi do ČSSR pravděpodobně nezúčastní Olympijských her 1968 v Mexiku. Říjnových her se ale nakonec USA zúčastnila.

---

<sup>172</sup> USA varuje Moskvu, aby se zdržela zásahu v ČSSR, *Eleftheros Kosmos*, 19. 7. 1968, s. 8.

<sup>173</sup> Nařčení o spiknutí NATO v Československu jsou lživá, *Eleftheros Kosmos*, 20. 7. 1968, s. 8.

<sup>174</sup> Celosvětový dopad invaze, *Eleftheros Kosmos*, 23. 8. 1968, s. 8–9.

Svou sféru vlivu, tedy západní Evropu, však Spojené státy byly naplno odhodlané bránit. Dne 3. října 1968 Dean Rusk ohlásil“ „*Žádné ústupky – USA zůstane konzistentní ve svých mezinárodních závazcích – NATO bude bránit Západní Německo.*“ V polovině září pak deník již v titulku proklamoval *Cvičení velkých rozměrů NATO a SRN: V Severním Atlantiku se odehrávají největší námořní cvičení NATO za poslední čtyři roky, v Západním Německu se podzimních cvičení zúčastní 42 tisíc vojáků. 20 – 40 000 amerických vojáků míří do Evropy.*<sup>175</sup> Odpověď Sovětského svazu na sebe nenechala dlouho čekat. Dne 11. listopadu se čtenáři mohli dočíst, že se Sovětský svaz poprvé prohlásil za středozezemní velmoc a žádal stažení 6. oddílu NATO z regionu. Článek sovětské intence interpretuje jako snahy udělat ze Středomoří „*ruské jezero.*“<sup>176</sup> Atmosféra v Evropě se tedy po sovětské invazi do Československa razantně vyostřila, velmocenské zájmy USA a SSSR však došly naplnění.

Zdá se, že řecká vláda nešetřila s kritikou západoevropských zemí. V tomto duchu se ubíral listopadový článek Eugène Ionesca, který vyjádřil lítost nad tím, že západní země a jejich společnosti nemají slitování pro uprchlíky z Východu. Za pokrytecké označil výmluvy, že na Západě také panuje cenzura a tyranie, jako na Východě. Kritizoval dokonce i západoněmecké studenty, kteří na jaře povstali a nyní údajně souhlasí s invazí do Československa. Ionesco již v úvodním podtitulku hlásal svou otevřenou podporu Československu: „*Československo je jediná země Evropy, která si zaslouží mít nezávislý status.*“<sup>177</sup> Dramatik rumunského původu Eugène Ionesco (1909-1994) žil ve Francii a proslavil se především jako obroditel absurdního dramatu, činný byl ale i v žurnalistice. Ioneskův článek, který ať už nechtěně či záměrně uvádí zkreslené údaje, působí nadhodnoceně, i když uvážíme, že se Ionesco v meziválečném období projevoval jako vyhraněný antifašista. Jednalo se tedy o pokus řecké vlády hanobit západoevropské země, které režim v Řecku odsoudily?

Pozoruhodně také působí následující článek ze stejného dne, ve kterém se nalézá kritika megalopole New York, symbolu americké kultury. *New York: Spojení ráje a pekla* hlásal titulek od francouzského novináře, který objektivně vypisoval pozitiva i negativa života v tepajícím „*městě, které nikdy nespí.*“ Prošel tento

---

<sup>175</sup> Cvičení NATO a Západního Německa velkých rozměrů, *Eleftheros Kosmos*, 15. 9. 1968, s. 4.

<sup>176</sup> Sovětský svaz středomořskou velmocí, *Eleftheros Kosmos*, 12. 11. 1968, s. 1.

<sup>177</sup> Evgenios Ionesco, Svět strachu, lži a osudového neštěstí, *Eleftheros Kosmos*, 27. 11. 1968, s. 7.

článek cenzurním sítem zcela náhodou? Domnívám se, že článek svědčí o zákazu kritiky americké zahraniční politiky, nikoliv však americké vnitropolitické scény či americké kultury. Vnitropolitické záležitosti USA, jako např. atentát na Martina Luthera Kinga či na horkého prezidentského kandidáta Roberta Francise Kennedyho a společenské nepokoje ve Spojených státech amerických občasně plnily stránky deníku a byly popisovány poměrně objektivně.

Deník zrcadlil, již zmíněnou a s přihlédnutím k domácí protikomunistické rétorice poněkud paradoxní, Ostpolitik řecké junty, která z praktických důvodů usilovala o uvolnění vztahů se socialistickými státy Balkánu a plna očekávání sledovala sbližování Československa, Jugoslávie a Rumunska. *Eleftheros Kosmos* záměrně zveličoval vznikající spojení mezi těmito liberalizovanými sovětskými satelity. Prohlášení ministra zahraničí Jiřího Hájka, který 30. června 1968 uvedl, že Československo podepíše spojeneckou smlouvu s Rumunskem, řecký deník interpretoval jako důkaz toho, že diplomacie Bělehradu, Bukurešti a Prahy nasvědčuje chystané době politiky Malé dohody v meziválečném období.<sup>178</sup> Srpnové návštěvy rumunského a jugoslávského státníka v Československu oslavoval se srovnatelným entusiasmem jako samotný československý lid.<sup>179</sup> Zmínil, že Nicolae Ceaușescu před odjezdem do Prahy ve své řeči k novým hodnostářům v Rumunsku varoval Moskvu, že síly Varšavské smlouvy se nemají užívat k vměšování do vnitřních záležitostí žádného členského státu Smlouvy.<sup>180</sup> Podle deníku se krátce po invazi Josip Broz Tito rozhodl projednat československou otázku na konci roku v Novém Dillí: „*Tito svolává schůzi vůdců evropských KS – Rumunsko žádá ústup okupačních vojsk*“.<sup>181</sup> Jak se dozvídáme z objektivnějšího deníku *To Vima*, jugoslávský vůdce pražskému jaru podporu vyjádřil, ve svých prohlášeních a činech byl však velmi rezervovaný a odmítal jakékoliv spojení liberalizačních reforem s Jugoslávií.

Politická a společenská nestabilita zemí socialistického bloku, poukazující na zkorumpovanost komunistické ideologie byla senzací pro vnitrostátní ideologický boj řeckého prorežimního tisku (a tedy především vlády) s komunismem. Pod

---

<sup>178</sup> Malá Dohoda, *Eleftheros Kosmos*, 30. 6. 1968, s. 2.

<sup>179</sup> Češi si včera schovali pro Tita pocty hrdinovi, *Eleftheros Kosmos*, 10. 8. 1968, s. 4.

<sup>180</sup> Ceaușescu varuje Moskvu, *Eleftheros Kosmos*, 16. 8. 1968, s. 4.

<sup>181</sup> Československo se nevzdává, *Eleftheros Kosmos*, 29. 8. 1968, s. 9.

údernými titulky *Mezinárodní komunistická budova se otřásá v základech*<sup>182</sup> či *Rozpad komunistického světa*<sup>183</sup> se skrývaly zprávy o demonstracích a následných zatčeních studentů v Polsku provolávajících slogan „*Jaký smysl má chleba bez svobody?*“ *Eleftheros Kosmos* využil sovětské invaze jako záminky posílit protikomunistickou rétoriku v zemi a zdůraznit údajnou komunistickou hrozbu panující v Řecku. V závěsu do očí bijících titulků se objevují dva články. První, nazvaný *Události a my*<sup>184</sup> od samotného vydavatele Savvase Konstantopulose, kritizoval řeckou komunistickou stranu za to, že tleská invazi a žehná československému podrobení. Tvrdil, že komunistické straně stačí, aby vláda nebo členové strany, nikoliv však zákon, dali příkaz k invazi do jakékoliv země – Moskva má podle nich právo to udělat. Psal, že komunisté stáli Řecku mnoho materiálních a politických obětí, i Řecku by se tedy mělo poučit ze své historie a dokončit revoluci. Koncem září však deník zveřejnil informaci, že Manolis Glezos, vůdce KS Řecka, spolu s Christosem Michalopulosem, Antonisem Bartzokasem, kteří jsou vysídleni na ostrově Leros, invazi odsoudili (z italského oficiálního tiskového orgánu KS, Unità).<sup>185</sup> Ještě měsíc před invazí bylo otištěno pojednání o historii Československa od roku 1915 *Půl století mezi Východem a Západem* od Alexandry Stefanopulu, která vyzdvihovala zásluhy Tomáše Garrigua Masaryka a Edvarda Beneše na vzniku samostatného Československa. Obviňovala expanzivní politiku Moskvy od roku 1945, kdy nejprve odňala Československu Rusínskou oblast (Podkarpatskou Rus) a kdy komunisté začali obsazovat vedoucí a strategické pozice ve státě, ještě před návratem Edvarda Beneše. Autorka prokázala vysokou znalost dění v Československu v osudných letech 1946 a 1948 a zevrubně se rozepsala o infiltraci komunistů do celého státního aparátu a o komunistickém převratu, který proběhl mírovou cestou poté, co Gottwald získal Benešovo požehnání k sestavení nové vlády. Beneš podle ní výrazně podcenil situaci, namísto toho měl vládu poté, co z funkce odstoupilo dvanáct demokratických ministrů, rozpustit. Dále se autorka podrobně věnuje československému jaru, červencové

---

<sup>182</sup> *Mezinárodní komunistická budova se otřásá v základech*, *Eleftheros Kosmos*, 10. 3. 1968, s. 5.

<sup>183</sup> Kostas Filippas, *Komunistický svět se rozpadl*, *Eleftheros Kosmos*, 17. 3. 1968, s. 9.

<sup>184</sup> Savvas Konstantopulos, *Události a my*, *Eleftheros Kosmos*, 25. 8. 1968, s. 1.

<sup>185</sup> Manolis Glezos se staví proti Moskvě, *Eleftheros Kosmos*, 22. 9. 1968, s. 1.

válce nervů, válce článků a jednáním v Čierné nad Tisou a Bratislavě, kde obdobně prokázala obdivuhodnou faktografickou znalost.<sup>186</sup>

Vyzdvihování skandálů éry stalinistického Československa a ožívání komunistické hrozby, které podle plukovnícké vlády čelilo i Řecko před pučem junty 21. dubna 1967, se stalo charakteristickým rysem v boji proti komunismu. Řecká vláda dokázala bravurně využít ideologického aspektu konfliktu ve vlastní prospěch. V nedělním článku z 25. února 1968 se majitel novin Savvas Konstantopulos rozepsal o politováníhodných událostech komunistického převratu v ČSSR roku 1948. Vyjmenoval nekalé praktiky a podvodná jednání, díky kterým komunisté převzali moc v Československu a přirovnal je k řeckým komunistům, kteří se po občanské válce skryli za háv demokracie a snažili se infiltrovat společnost a řecký stát. Jako hlavního viníka únorového převratu v ČSSR rovněž spatřoval Edvarda Beneše, který dle něj zanedbal situaci, oslepený vlastní mocí naivně věřil, že komunistický převrat nehrozí.<sup>187</sup> V souvislosti se znovuotevřením případu Jana Masaryka vyšel 9. dubna 1968 článek zpochybňující jeho sebevraždu. Přinesl svědectví bývalého diplomata Strakauera (jež měl být ve chvíli, kdy před a po incidentu bylo přerušeno telefonické spojení, uzamknut cizími lidmi ve své kanceláři), nasvědčující tomu, že se jednalo o vraždu.<sup>188</sup> Koncem měsíce pak vyšla převzatá zpráva z Londýna, jež pojednává o podezřelých okolnostech sebevražd a úmrtí podplukovníka Jiřího Počepického, JUDr. Josefa Břešťanského a soudního lékaře Josefa Sommera, účastníků vyšetřování Masarykova případu.<sup>189</sup> Zprávy postupně přitvrzovaly. Dne 11. dubna 1968 pak už malý paragraf hlásal objednání vraždy Masaryka Stalinem. O měsíc později, 12. května, pak byla vraždě Masaryka věnována celá stránka.<sup>190</sup>

Od května plnily stránky všech řeckých novin alarmující zprávy o přesunu sovětských vojsk přes Polsko k hranicím Československa. Deník *Eleftheros Kosmos* opětovně zvolil ostrou rétoriku a již od počátku května situaci prezentoval

---

<sup>186</sup> Alexandra Stefanopulu, Půl století mezi Východem a Západem, *Eleftheros Kosmos*, 23. 7. 1968, s. 6.

<sup>187</sup> Savvas Konstantopulos, Praha 1948 – O politickém omylu, *Eleftheros Kosmos*, 25. 2. 1968, s. 1.

<sup>188</sup> Šokující odhalení o smrti Jana Masaryka – vražda a ne sebevražda, *Eleftheros Kosmos*, 9. 4. 1968, s. 8.

<sup>189</sup> Vlna sebevražd stalinistických kádřů v Československu, *Eleftheros Kosmos*, 30. 4. 1968, s. 5.

<sup>190</sup> Jan Masaryk byl zavražděn, *Eleftheros Kosmos*, 12. 5. 1968, s. 9.

jako jasné znamení sovětské invaze, kterou však sovětští diplomaté popírali s tím, že se jednalo o oslavy vítězství nad nacismem v Polsku. V článku od londýnského dopisovatele „*Sovětská armáda připravená na vpád do Československa*“<sup>191</sup> je zmínka o českých novinách *Práce*, které z francouzských zdrojů získaly informaci o tom, že sovětský generál na poslední schůzi Centrální komise sovětské KSSS pronesl: „*Sovětská armáda je připravená splnit svou povinnost, bránit socialismus v Československu.*“ Doposud tedy ve vzduchu visel nezapечатěný osud Československa. Až 25. května 1968 noviny otiskly krátké oznámení československé vlády, že příští měsíc budou probíhat cvičení vojsk Varšavské smlouvy na jeho území a území Polska pod velením sovětského maršála Ivana Jakubovského.<sup>192</sup> V červenci napětí eskalovalo, článek *Sovětský svaz vyhrožuje Čechům další maďarskou hrozbou – nové sovětské oddíly na československém území – nesnesitelný tlak v Praze*<sup>193</sup> informoval o živé debatě na téma, kdy a zda vůbec se sovětské oddíly z ČSSR stáhnou. Deník trpělivě sledoval vývoj a zaznamenal i stupňování sovětské antiimperialistické rétoriky, která měla navodit dojem, že v Československu působí revoluční nepřátelské síly ze Západu. Ke konci měsíce článek s titulkem *Přímá hrozba ruské invaze – Moskva přijala jednání s Československem*<sup>194</sup> upozornil na neutuchající výhrůžky Moskvy a citoval sovětský deník *Pravda: Komunistický svět nepřijme převrat ve prospěch antikomunistických sil ve státě střední Evropy, podporovaný imperialisty*. Válku nervů, kterou vedl Sovětský svaz a přesuny dalších vojsk k hranicím ČSSR o den později potvrdil i citovaný deník *Rudá hvězda*.<sup>195</sup> Napětí umocňovaly pravdivé informace z diplomatických kruhů, že není možné vyloučit potenciální sovětskou ozbrojenou invazi do Československa. Spolu se sovětským tiskem a západními novináři v Moskvě potvrdily, že rozsah sovětských oddílů byl nevídaný (sovětské noviny využily grandiózního popisu „od Černého po Baltské moře“).<sup>196</sup>

Prorežimní deník pražské jaro jednoznačně podporoval. Velkou pozornost věnoval v červenci neutuchajícímu boji československé vlády proti moskevskému

---

<sup>191</sup> *Sovětská armáda připravená na vpád do Československa*, *Eleftheros Kosmos*, 8. 5. 1968, s. 4.

<sup>192</sup> Československo oznamuje cvičení vojsk, *Eleftheros Kosmos*, 25. 5. 1968, s. 5.

<sup>193</sup> Sovětský svaz vyhrožuje Čechům další maďarskou hrozbou – nové sovětské oddíly na československém území – nesnesitelný tlak v Praze, *Eleftheros Kosmos*, 12. 7. 1968, s. 6.

<sup>194</sup> Přímá hrozba ruské invaze – Moskva přijala jednání s Československem, *Eleftheros Kosmos*, 23. 7. 1968, s. 3.

<sup>195</sup> Sovětské vojsko se přibližuje Československu, *Eleftheros Kosmos*, 24. 7. 1968, s. 1.

<sup>196</sup> Obří sovětské síly obklopují Československo, *Eleftheros Kosmos*, 25. 7. 1968, s. 2.

vedení, 18. července zprostředkoval deník *Eleftheros Kosmos* slova Dubčeka, který dal najevo, že je přes sovětský tlak rozhodnut pokračovat s politikou, jež započal v lednu.<sup>197</sup> Doslova celou stranu zaplnilo pojednání o manifestu 2000 slov,<sup>198</sup> jehož tematicke se řeční novináři věnovali i nadále. Dne 20. července uveřejnili článek ze sovětského deníku *Pravda*, ve kterém sovětsští novináři napadali československé intelektuály, kteří manifest podepsali.<sup>199</sup> Pozornost se ale brzy z rozruchu, který způsobil manifest, stočila na „*studenou válku článků*“, v reakci na „*dopis pěti*“<sup>200</sup> a následnou odpověď Čechů.<sup>201</sup>

O náhlém setkání sovětských lídrů obdržel řecký tisk informaci z Moskvy již den před samotnou invazí, 20. srpna, otištěna však byla až v den invaze, 21. srpna. Překvapující článek od moskevského dopisovatele zněl: *Moskva připravuje nová opatření proti Československu.*<sup>202</sup> „Podle dobře informovaného zdroje se dnes již podruhé v měsíci sešel Ústřední výbor KSSS v Kremlu, jednání budou ukončena pozdě večer nebo zítra. Podle půlnočního telegramu z Prahy se rovněž dle dobře informovaného zdroje sešlo prezidium KSČ. Není znám důvod, ani nebude oficiálně ohlášen.“ Článek rovněž hovořil o plánované návštěvě generálního tajemníka OSN Maha Thray Sithu U Thanta (ve funkci 1961–1971), který měl od pátku do pondělí pobýt v Praze. „Někteří pozorovatelé se domnívají, že bude naléhat na československé představitele, aby zvýšili mezinárodní spolupráci země v rámci OSN a aby v této oblasti dosáhli převahy sovětské koalice.“ V tomto kontextu nabývá načasování sovětské invaze zřetelnějšího významu – obávali se Sověti zapojení OSN do československé krize?

Zprávy o invazi došly do Řecka se zpožděním jednoho dne. Druhý den ráno, 22. srpna 1968, se spustil neutuchající proud článků razantně odsuzujících invazi. Úderné titulky napovídají, že prorežimní plátek využil invaze, která líčila sovětského nepřítele v tom nejhorším světle, jako novinářské senzace. *Završeno dobývání Československa – Vetřelci unesli Dubčeka a Svobodu – V Praze tekla krev. Moskva pošlapala svůj podpis medializované Bratislavské dohody a hodila ho do*

---

<sup>197</sup> Sovětský svaz vyhrožuje Čechům dalším Maďarskem, *Eleftheros Kosmos*, 18. 7. 1968, s. 3.

<sup>198</sup> Manifest 2000 slov, *Eleftheros Kosmos*, 19. 7. 1968, s. 4.

<sup>199</sup> Moskva proti českým intelektuálům, *Eleftheros Kosmos*, 20. 7. 1968, s. 2.

<sup>200</sup> *Dopis pěti komunistických a dělnických stran ústřednímu výboru KSČ* (tzv. varšavský dopis) z 15. 8. 1968.

<sup>201</sup> Studená válka článků, *Eleftheros Kosmos*, 25. 7. 1968, s. 7.

<sup>202</sup> Moskva připravuje nová opatření proti Československu, *Eleftheros Kosmos* 21. 8. 1968, s. 1.

odpadkového koše.<sup>203</sup> Pod fotkou tanků, obklopujících budovu ÚV KSČ, je umístěn komentář: „Ochrana, kterou jim poskytuje SSSR je úplná. Nikdo nic neví o osudu čs. vůdců.“<sup>204</sup> *Tragédie v Československu se vyvíjí v epickou – Praha v plamenech – násilné pouliční boje – tankové zhárství – 8 mrtvých Rusů – Rumunsko zahájilo mobilizaci – gigantická shromáždění v Bělehradě – Český lid v Praze se do dějin zapisuje jako epopěj.*<sup>205</sup> Titulky odrážely zmatení a nejistotu nad osudem československého vůdce. *Svoboda v Moskvě, je Dubček po smrti?* Překvapivě působí tvrzení, že vraždu Dubčeka měly ohlásit i oficiální kruhy NATO, informaci však neměly potvrzenou.<sup>206</sup> Ke konci měsíce byl již Dubčekův osud znám. *Sovětská okupace Československa zvěčněna – na oplátku „navrácení“ Dubčeka.*<sup>207</sup> Neutuchající podpora československého vedení se však postupně proměňovala ve stále více vrtkavou. Mezi přetrvávající sympatií nad hořkým osudem Dubčeka se koncem srpna objevovaly narážky na politikovo nevýhodné a paradoxní postavení. Mezi řádky by se dala vyčíst výtka, že si za tuto situaci může sám, např. proto, že se Dubček neodhodlal více přiklonit k Západu. *Zatímco Moskva hovoří o antisovětských aktivitách, Dubček jmenoval svým jednatelem rusofila – Dubček si vypije hořký pohár.*<sup>208</sup> Listopad přinesl ještě větší vystřízlivění a zklamání, že Praha zůstane definitivně v sovětském područí: *Pražští reformátoři přistoupili k sebekritice – Dubček řekl, že „strana musí posoudit chyby, kterých se dopustila v polednovém období, jinak to za ni udělá někdo jiný na náš účet.“* Tisk poznamenal, že se vyvěšovaly sovětské vlajky na veřejných budovách.<sup>209</sup>

### 2.2.2. Konformní *To Vima*

Historie centristického deníku *To Vima* sahá až do jeho založení roku 1922 Dimitriosem Lambrakisem. V poválečné době deník sympatizoval se středolevicovými stranami, především se Svazem středu, vedeným Georgiose Papandrease. Noviny, vycházející dodnes, se soustředily na zachování objektivitu

---

<sup>203</sup> Završeno dobývání Československa a Moskva pošlapala svůj podpis medializované Bratislavské dohody a hodila ho do odpadkového koše, *Eleftheros Kosmos*, 22. 8. 1968, s. 1–2.

<sup>204</sup> Tamtéž.

<sup>205</sup> Český lid píše epopěj, *Eleftheros Kosmos*, 23. 8. 1968, s. 7.

<sup>206</sup> Svoboda v Moskvě, je Dubček po smrti? *Eleftheros Kosmos* 24. 8. 1968, s. 1.

<sup>207</sup> Sovětská okupace Československa zvěčněna – na oplátku „navrácení“ Dubčeka, *Eleftheros Kosmos*, 27. 8. 1968, s. 1.

<sup>208</sup> Zatímco Moskva hovoří o antisovětských aktivitách, Dubček jmenoval svým jednatelem rusofila – Dubček si vypije hořký pohár, *Eleftheros Kosmos*, 30. 8. 1968, s. 1.

<sup>209</sup> Pražští reformátoři přistoupili k sebekritice, *Eleftheros Kosmos*, 5. 11. 1968, s. 2.



v politickém zpravodajství. Po smrti zakladatele v srpnu 1957 převzal vedení deníku jeho syn Christos Dimitrios Lambrakis.<sup>210</sup> Za období junty se však deník musel podřídit cenzuře tisku, přesto přináší poměrně objektivní, či přesněji řečeno, méně zabarvený popis událostí. Povahu pražského jara zkoumal hlouběji ve všech jeho aspektech. Noviny se nebály otevřeně sympatizovat s liberální československou vládou a neomezovaly se na pouhou faktografii. V lednu otiskly článek převzatý z londýnského *The Observer* od Lajose Lederera<sup>211</sup> „*Dubček je odhodlaný obměnit všechny konzervativce, kteří bránili liberalizaci země a kteří zacházeli špatně s protestujícími studenty a intelektuály. „Stará garda“ se držela při moci a přežila bouře roku 1956. Dubček měl odvahu zpochybnit způsob vlády Novotného a má pověst titoisty a národního komunisty.*“ V březnu bylo možné se dočíst nadějeplné novinky, že: „*Československý lid je připraven učinit konec stalinismu tvrdošíjného Novotného. Západní pozorovatelé se shodují, že v zemi svítá na nové začátky.*“ Deník otiskl vyjádření tajemníka ÚV KSČ Zdeňka Mlynáře, ve kterém politik bývalé vedení označuje za stalinisty. Za zajímavé je považováno vyjádření Oldřicha Černíka o návrhu oddělit moc strany od moci vlády. *To Vima* tedy plně vnímalo politicko-mocenský spor autoritářského režimu.<sup>212</sup> Poplach ve všech novinách způsobil útěk generála Jana Šejny, obviněného z tajné přípravy ozbrojeného spiknutí na podporu a znovu dosazení Antonína Novotného. *To Vima* citoval *Mladou frontu*: „*Ve Washingtonu se proslýchá, že generál Jan Šejna vlastní důležité plány Varšavského paktu, které by mohl poskytnout USA. Jeho útěk spustí další čistky v ČSSR. Národní shromáždění se bude zabývat tím, jak se Janu Šejnovi podařilo udržet si diplomatický pas, díky kterému 25. února úspěšně emigroval přes Maďarsko, Jugoslávii a Itálii do USA.*“<sup>213</sup>

Noviny se také zaměřovaly v hojné míře na vnitropolitickou scénu východního bloku. Informovaly nejen o protestech v západní Evropě a socialistických zemích, ale i o studentských demonstracích v Moskvě, kde se neustále zvyšoval počet „*liberálů a ilegálů*“.<sup>214</sup> V lednu deník informoval o soudu

---

<sup>210</sup> DRULIA, D., KUTSOPANAGU, J. Eds., *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografí, ekdotes*. Tomos 1., str. 363.

<sup>211</sup> Započaly hromadné čistky v jugoslávské komunistické straně, očekávají se další v Československu; „stará garda“ se hroutí, *To Vima*, 14. 1. 1968.

<sup>212</sup> Český ministr obrany spáchal sebevraždu, *To Vima*, 15. 3. 1968, s. 1.

<sup>213</sup> V Československu začne nová vlna čistek, *To Vima*, 8. 3. 1968, s. 1 a 5.

<sup>214</sup> Blíže ke studentským demonstracím roku 1968: CAREY, E; ANDREA, A. J., eds. *Protests in the Streets: 1968 Across the Globe*. Cambridge: Hackett Publishing Company, 2016.

s intelektuály, kteří byli obviněni z podvratné činnosti a odsouzeni na několik let vězení.<sup>215</sup> V polovině ledna deník upozornil v článku *Znepokojení ohledně sovětského námořnictva ve Středozezemním moři* převzatém z *Le Monde*, že se Sovětský svaz v roce 1964 zřekl tradic carského námořnictva a rozhodl se udržovat trvale síly ve Středozezemním moři.<sup>216</sup>

*To Vima* se rovněž obsáhle věnovalo tematice obnovy meziválečného uskupení států Malé dohody.<sup>217</sup> Noviny sledovaly třídní návštěvu ministra zahraničí Jugoslávie Marka Nikeziče, který Praze vyjádřil podporu a ocenil její plán sbližení s dalšími evropskými zeměmi.<sup>218</sup> Snaha Alexandra Dubčeka zorganizovat setkání s Nicolaem Ceaușescem a Josipem Brozem Titem byla řeckým tiskem interpretována jako snaha obnovit meziválečné spojení Malé dohody. Lze si ale povšimnout výrazné neshody mezi titulky článků a jejich obsahem. Pozitivní titulky *Tito se staví na stranu Prahy*<sup>219</sup> nebo *Pražské noviny informují o podpoře Jugoslávci*<sup>220</sup> jsou v přímém protikladu se sděleními textu, ze kterých vyplývá, že si Jugoslávie a do jisté míry i Rumunsko od liberalizačního procesu pražského jara udržovaly viditelný odstup. První článek zprostředkoval proslov Josipa Broze Tita o Praze: „*Události v ČSSR nejsou přímými důsledky titoismu. Nejde o titoismus, ale o demokratizaci země. Československo se chce posunout vpřed, to však neznamená, že jde cestou Jugoslávie.*“ Ve stejnou dobu přišel podobný Titův vzkaz, že si Čechoslováci mají vyřešit své problémy sami a ujištění, že československý režim není nastolený Jugoslávií.<sup>221</sup> Často se spekovalo o možné Titově návštěvě Prahy, kterou se jugoslávský vůdce zdráhal potvrdit.<sup>222</sup> Informace stran oteplování československých vztahů s balkánskými zeměmi plné nadějí přicházely především z Prahy, což poukazuje na iluzorní nadšení, které v Československu převládalo, především o jugoslávské podpoře. Znovuobnovení Malé dohody by zajisté uvítala i řecká plukovníká vláda, která se rovněž

---

<sup>215</sup> Soud s intelektuály pokračuje, *To Vima*, 11. 1. 1968, s. 5.

<sup>216</sup> Znepokojení ohledně sovětského námořnictva ve Středozezemním moři, *To Vima*, 12. 1. 1968, s. 1.

<sup>217</sup> Vojensko-politické spojení v letech 1921–1939 složené z Československa, Jugoslávie a Rumunska, výrazně podporované Francií.

<sup>218</sup> Bělehrad veřejně podpořil pražské otevření se západu, Gomulka v Budapešti, *To Vima*, 16. 5. 1968, s. 8.

<sup>219</sup> Tito se staví na stranu Prahy, *To Vima*, 23. 5. 1968, s. 3.

<sup>220</sup> Pražské noviny informují o podpoře Jugoslávci, *To Vima*, 19. 7. 1968, s. 1.

<sup>221</sup> Do Prahy je svolána konference antisovětských lídrů, obnovují Malou dohodu, *To Vima*, 17. 7. 1968, s. 5.

<sup>222</sup> Tito stále nepotvrdil, jestli navštíví Prahu, *To Vima*, 19. 7. 1968, s. 3.

v balkánském regionu snažila o sblížení s těmito dvěma „liberálnějšími“ socialistickými satelity v rámci své Ostpolitik. V deníku *To Vima* lze pozorovat snahu řecké vlády upravovat informace o opravdové povaze sblížení Československa, Jugoslávie a Rumunska a využívat pražského nadšení, za účelem vytvoření dojmu, že k obnově Malé dohody skutečně dojde a Řecko se možná stane dalším členem uskupení. Určité pochybnosti o úspěchu aliance vyjádřil novinář Reginald Peck, který se rovněž domníval, že Josip Broz Tito v Praze jednal o plánu koalice, přesto si ale všiml velkých rozdílů. Jugoslávie nebyla členem Varšavské smlouvy a Rumunsko nechtělo zavádět liberalizaci. Uvedl také, že československá vláda není tolik západní, podle toho, co se proslýchá.<sup>223</sup> Koneckonců, již 29. března psal pařížský dopisovatel: „*Nikdo by nemohl obvinít čs. stranu, že porušuje dogma Moskvy – následuje vlastní cestu vstřícnosti k socialismu. Nic nenasvědčuje tomu, že přivedou své snahy stran zahraniční politiky až tam, kam Rumunsko.*“<sup>224</sup> V srpnu však tisk zveřejnil povahu nově podepsané smlouvy mezi Československem a Rumunskem hlásající, „*že obě země chtějí respektování a nenarušování stávajících hranic, že budou následovat politiku mírového soužití a usilovat o dosažení všeobecného a úplného odzbrojení a úplného odstranění kolonialismu a neokolonialismu.*“<sup>225</sup>

Deník *To Vima* dokázal mezi stránky vměstnat vypovídající ukázkou odstupu Spojených států amerických a západoevropských zemí vůči vyhrocující se krizi v Československu. Dne 26. července 1968 v článku nazvaném *Sovětsí vůdci v Československu*<sup>226</sup> informoval dopisovatel z Vídně o setkání západoněmeckého ministra financí Franze Josefa Strausse s americkým prezidentem Lyndonem Johnsonem ve Washingtonu, kde podle slov ministra nejednali o československé krizi. Dodal, že „*Čím méně o ni mluvíme, tím lépe.*“<sup>227</sup> Vypovídající je i dobová karikatura, kde americký prezident Lyndon B. Johnson a sovětský vůdce Leonid Brežněv společně drží v rukou housle s nápisem Československo, s komentářem: „*Bohužel, soudruhu Brežněve, tyto housle se těžko ladí.*“

---

<sup>223</sup> Tito a Dubček čekají Ceaușescovo finální „ano“ k založení Malé dohody, *To Vima*, 13. 8. 1968, s. 4.

<sup>224</sup> Praha zneklidňuje Kreml více než Bukurešť, řada obětí „neposlušnosti“, *To Vima*, 29. 3. 1968, s. 7.

<sup>225</sup> Michel Tatu, U československých hranic začíná nové kolo vojenských cvičení Sovětského svazu a Maďarska – Dubček a Ceaușescu podepsali novou smlouvu, *To Vima*, 17. 8. 1968, s. 5.

<sup>226</sup> Sovětsí vůdci v Československu, *To Vima*, 26. 7. 1968, s. 3.

<sup>227</sup> Tamtéž.

Ke květnovým pohybům vojsk Varšavské smlouvy k hranicím Československa zaujal deník *To Vima* mírnější stanoviska: „*Informace o pohybu sovětských vojsk do ČSSR není potvrzena ani vyvrácena.*“<sup>228</sup> Snažil se o logická zhodnocení: „*Existuje mnoho důvodů, proč by invaze byla pravděpodobná, např. fakt, že jednání minulý týden dopadla neshodou nebo že Dubček nedostane ekonomickou pomoc od SSSR.*“<sup>229</sup> O den později přišlo uklidnění, že „*Praha označila kolující informace o vojskách SSSR za provokaci – jedná se pouze o cvičení.*“<sup>230</sup> V červenci pak deník kromě stoupajícího napětí stran přetrvávajících sovětských vojsk zmínil úsilí generála a vysoce postaveného politika Václava Prchlíka, který zažádal o přehodnocení Varšavské smlouvy. Požadoval, aby členové měli v paktu rovnocenný hlas a také stažení armády, se kterým Sověti nesouhlasili.<sup>231</sup> Dne 10. srpna 1968 došlo k překvapivému zvratu – *The New York Times* díky informaci z vysoce postaveného zdroje v NDR uveřejnily, že se uzavřely hranice mezi NDR a ČSSR. Němečtí turisté byli převedeni domů, mobilizovalo se šest set padesát tisíc záložních vojáků a koloval předpoklad, že k invazi dojde v jedenáct hodin.<sup>232</sup> Podobně jako *Eleftheros Kosmos*, *To Vima* předznamenal sovětskou invazi již o den dříve. Dne 21. srpna uveřejnil zprávu od dopisovatele z Prahy z 20. srpna: „*Moskva nestrpí oslabování moci komunistické strany – 20. srpna se sešel ÚV KSSS, který projednával nová opatření pro Prahu. Nechce dovolit další reformy.*“<sup>233</sup> Dne 20. srpna v podobném duchu informoval dopisovatel *The Daily Telegraph* z Prahy Reginald Peck, jehož článek s názvem *Hrozba invaze do Československa nikterak nepominula* byl otištěn i v řeckém deníku *To Vima: Československá vláda má v plánu zahájit vojenské cvičení ve dnech 21.–22. srpna v horských oblastech u NDR*. Ministr zahraničí Jiří Hájek v ten samý den ještě ujišťoval, že ustavení vztahů se SRN není vyloučeno, rovněž, že země bude přijímat půjčky ze Západu.<sup>234</sup> Objevilo se i praktické vysvětlení stran

---

<sup>228</sup> Obávaná sovětská armáda se dala do pohybu k Československu, *To Vima*, 10. 5. 1968, s. 1 a 5.

<sup>229</sup> Tamtéž.

<sup>230</sup> Vojenská cvičení a ideologický nátlak – ruské pohyby proti satelitům, *To Vima*, 11. 5. 1968 s. 1 a 5.

<sup>231</sup> Zatímco stoupá ruský tlak, Praha rozděluje východní státy – český ministr obrany žádá přehodnocení Varšavské smlouvy, *To Vima*, 16. 7. 1968, s. 1 a 6.

<sup>232</sup> Tito ujišťuje novou československou vládu – Odhalení plánovaného vojenského zásahu Rusů a východních Němců, *To Vima*, 10. 8. 1968, s. 8.

<sup>233</sup> Moskva vyhrožuje Praze, že nestrpí oslabení moci komunistické strany, *To Vima*, 21. 8. 1968, s. 5.

<sup>234</sup> Reginald Peck, Hrozba invaze do Československa nikterak nepominula, *To Vima*, 20. 8. 1968, s. 4.

hrozící invaze a to, že Sověti budou ochraňovat radarové sítě umístěné na území Československa, které sloužilo jako obrana proti Západu (z článku R. Steenta z *The Daily Telegraph*).<sup>235</sup>

Zatímco deník *Eleftheros Kosmos* prezentoval v článku *Československá krize se uzavírá oboustrannými dohodami*<sup>236</sup> výsledky jednání z Čierné nad Tisou a Bratislavě ve prospěch Dubčeka a zároveň citoval jugoslávské noviny, které se rovněž přiklonily k triumfu Alexandra Dubčeka, deník *To Vima* byl k závěrům jednání se Sověty o poznání skeptičtější. Otiskl titulky, které Čechům zrovna nelichotily: *Češi budou předvedeni před velkou pětku*.<sup>237</sup> Od 3. srpna 1968 již vyjadřoval pochybnosti a citoval bratislavského dopisovatele: *Češi podepíšíou dohodu na stole, kde ji jako vítěz v Austerlitzu [Slavkov – pozn. autorky] podepsal Napoleon*,<sup>238</sup> *Češi musí začít s ústupky*.<sup>239</sup> O pár dní později přišly zprávy z Prahy, kde protestující lid jednoznačně vyjádřil nespokojenost s výsledky jednání: *Studenti v Praze demonstrují, lehli si na koleje*.<sup>240</sup>

### 2.2.3. Odbojáři *Estia* a *Vradyni*

Nejstřízlivější pohled na povahu pražského jara však nabízí dříve konzervativní odpoledník *Estia* a večerník *Vradyni*. Deník *Estia* vycházel již od roku 1894 a mezi lety 1950–1974 ho vedl Kyros Kyru, jehož zpravodajství bylo považováno za důvěryhodné i v období diktatury. Vydavatel nuceně podporoval řeckou autoritativní vládu, občasně ale kritizoval její populistické tendence. Výrazným rysem deníku totiž byla dlouhodobá oddanost tradici, která se projevila např. i podporou myšlenky *Enosis* – spojení Kypru s pevninským Řeckem, rovněž propagované juntou.<sup>241</sup> V den sovětské invaze do Československa, 21. srpna 1968, v článku nazvaném *Kořeny československé krize* se novinář snažil o zhodnocení kořenů a současné situace v Československu.<sup>242</sup> „*Nedávné události*

---

<sup>235</sup> Zatímco Moskva vyhlásila nová protiletecká cvičení, sovětské lidi dorazili do Československa – Jedná se o návštěvě Johnsona v ruském hlavním městě, jednání se uskuteční na tajném místě, *To Vima*, 26. 7. 1968, s. 1 a 5.

<sup>236</sup> Československá krize se uzavírá oboustrannými dohodami, *Eleftheros Kosmos*, 4. 8. 1968, s. 1 a 5.

<sup>237</sup> Češi budou předvedeni před velkou pětku, *To Vima*, 2. 8. 1968, s. 1.

<sup>238</sup> Češi podepíšíou dohodu na stole, kde ji jako vítěz v Austerlitzu podepsal Napoleon, *To Vima*, 3. 8. 1968, s. 1.

<sup>239</sup> Tamtéž.

<sup>240</sup> Studenti v Praze demonstrují, lehli si na koleje, *To Vima*, 6. 8. 1968, s. 5.

<sup>241</sup> DRULIA, D., KUTSOPANAGU, J. Eds., *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografí, ekdotes*. Tomos 1., s. 263–264.

<sup>242</sup> Kořeny československé krize, *Estia*, 21.8.1968, s. 1.

v Československu, jejichž dlouhodobé důsledky nelze předvídat, ukazují, že třicet let nadvlády – nejdřív té německé a pak té sovětské – nedokázaly zkrotit úsilí Čechů za získání nezávislosti s ohledem na geografickou polohu země... Tisk cenzuruje sám sebe, média nemohou být kritická k Sovětskému svazu... Ukáže se, zda je liberalizace stálá či pouze dočasná. Československo se nachází velmi daleko od svobody, Západ má totiž v plánu postupnou, dlouhodobou podporu liberalizačních snah. Otevření okna na Západ je ale stále možné. Komunističtí vůdci Československa, přestože se prezentují jako liberální, svobodu nepřijmou – znamenalo by to popření vlastního režimu, který reprezentují. Ekonomický úpadek a stagnace je však nutí k určitým rozhodnutím, která se neslučují s obranou režimu. Tato rozhodnutí jsou ale také zhroucením čtveřech pilířů režimu.“ Článek dochází k překvapivému závěru, že: „Západ může této situaci využít, aniž by se dostal do otevřeného konfliktu se Sovětským svazem.“ Z povahy článku je zřejmá snaha o logické a nezabarvené zamyšlení nad situací v Československu, která je vylíčena poměrně realisticky, byť paradoxně v den před samotnou sovětskou invazí do země.

Spolu s odpoledníkem *Estia* byl za odbojářský považován večerník *Vradyni*. Večerník vycházející od roku 1923 dodnes, se řadí do konzervativního tábora s liberálním přístupem v ekonomice. Vydávání večerníku bylo v průběhu junty několikrát pozastaveno a znovu obnoveno, za účelem co největšího ekonomického oslabení vydavatele, který po celou dobu musel finančně udržovat redakci v chodu. Finální uzavření redakce přišlo až s novou pučistickou vládou Dimitriose Ioannidise 2. prosince 1973.<sup>243</sup> *Vradyni* rovněž vyzdvihovala zdrženlivou reakci západních zemí na samotnou invazi do Československa. Dne 27. srpna vyšel článek *Johnson udělal krok zpět, přesto upřednostňuje další schůzi*,<sup>244</sup> ve kterém bylo možné se dočíst, že západní svět nadále odsuzuje invazi do Československa, aniž by zaváděl embargo nebo restriktce, které by vedly k přerušení vztahů s Východem. Naopak, prezident Lyndon Johnson trval na dalším jednání se Sověty, s tvrzením, že sovětsko-americké vztahy představují hlavní faktor pro udržení celosvětové stability. Byl vyjádřen předpoklad, že tento přístup ovlivní i vtahy mezi Sovětským svazem a Československem. Článek uzavřel, že sovětská invaze zbrzdila americkou politiku „bridge building“ s východní koalicí.

---

<sup>243</sup> DRULIA, D., KUTSOPANAGU, J. Eds., *Enkyklopedia tu elliniku typu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografí, ekdotes*. Tomos 4., str. 156–157.

<sup>244</sup> Johnson udělal krok zpět, přesto upřednostňuje další schůzi, *Vradyni*, 27. 8. 1968, s. 1 a 5.

### 3. Československo-řecké vztahy

Po druhé světové válce se Československo a Řecko ocitly na ideologických protipólech a mezistátní vztahy se odehrávaly na velmi chladné, až nepřátelské rovině. Po vypuknutí občanské války v Řecku (1946–1949) československá vláda započala dlouholetou podporu řeckých komunistů, z nichž dvanácti tisícům osob poskytla politický azyl. K oteplení vzájemných vztahů došlo v polovině padesátých let v souvislosti se zmírněním napětí mezi Východem a Západem. Československá vláda v roce 1954 přistoupila k uzavření obchodní a platební dohody s doložkou nejvyšších výhod s Řeckem, po dvou dekádách se zúčastnila Mezinárodního veletrhu v Soluni a obnovila činnost zastupitelského úřadu v Athénách na úrovni chargé d'affaires. O rok později proběhla první kulturní výměna v podobě zájezdu Janáčkova kvarteta do Řecka, kvůli vzájemné nedůvěře se však styky nadále udržovaly především na obchodní úrovni. Výraznější sblížení v diplomatické a hospodářské sféře přinesla až liberálnější éra vlády Svazu středu Georgiose Papandrease v první polovině šedesátých let. Dne 10. září 1964 došlo k povýšení zastupitelských úřadů Řecka a Československa na úroveň velvyslanectví,<sup>245</sup> do té doby fungovaly úřady od roku 1956 pouze na úrovni vyslanců.<sup>246</sup>

V šedesátých letech se československo-řecké vztahy ubíraly ve znamení hospodářské a obchodní spolupráce, občasně docházelo ke kontaktům v oblasti kultury a umění. Mezistátní styky byly v těchto odvětvích před rokem 1967 definovány jako poměrně široce rozvinuté. V politické oblasti docházelo spíše jen ke sporadickým návštěvám. Po vojenském převratu v Řecku v dubnu roku 1967 došlo k zmrazení vzájemných vztahů. Nástup junty k moci zaznamenal v Československu zjevný nesouhlas, o kterém informoval i řecký velvyslanec v Praze Vasilios Kalevras. Shrnul, že postoj vůči vnitropolitickým změnám v Řecku byl od puče 21. dubna 1967 velmi nepříznivý, zájem veřejnosti o dění v Řecku však postupně klesl, utišily se i demonstrace. Uvedl také, že nezdařilý protipuče krále Konstantina II. proti juntě a jeho následný odchod do exilu 13. prosince 1967 neměl v Československu žádný významný ohlas.<sup>247</sup>

---

<sup>245</sup> Dále jako ZÚ.

<sup>246</sup> Velvyslanectví České republiky v Athénách. Historie diplomatických styků. Dostupné z: [https://mzv.gov.cz/athens/cz/vzajemne\\_vztahy/vyvoj\\_diplomatickych\\_styku\\_prehledy.html](https://mzv.gov.cz/athens/cz/vzajemne_vztahy/vyvoj_diplomatickych_styku_prehledy.html).

<sup>247</sup> YDIA, f. Tsechoslovakia, sl. 48/6, č. AII 142/Ađ.

### 3.1. Diplomatické styky

Řecko i Československo měly zdárně nakročeno k prohloubení dosavadních styků na politické úrovni ještě před vypuknutím puče v Řecku 24. dubna 1967. V roce 1964 se během oficiální návštěvy Řecka československý ministr zahraničních věcí Václav David setkal s tehdejším ministrem zahraničních věcí Stavrosem Kostopulosem.<sup>248</sup> O dva roky později, 31. října 1966, přivítal recipročně Václav David v Praze řeckého ministra koordinace Konstantina Mitsotakise a ministra obchodu Emmanuela Kothrise, kteří na pozvání ministra zahraničního obchodu Františka Hamouze přijeli vlakem stvrdit původně řeckou iniciativu k rozšíření vzájemných mezistátních vztahů, jež potvrdil i řecký ministr zahraničí Ioannis Tumbas.<sup>249</sup> Československá strana si od návštěvy slibovala posílení československo-řecké parlamentní skupiny o významné osobnosti. „*Posílení by vytvořilo předpoklady k pozvání delegace skupiny řeckých poslanců do ČSSR*“ a navázání styků na vládní úrovni.<sup>250</sup> „*Řečtí představitelé kromě rozšíření hospodářských styků také zdůraznili přání posílit přátelství na základě mírové spolupráce, nezávisle na společenském zřízení.*“<sup>251</sup> Ze čtyřdenního programu pro ministry a jejich manželky je patrná snaha předvést Československo v co nejhezčím světle prezentací českých hospodářských a průmyslových skvostů – ministři absolvovali exkurzi do Škodových závodů, načež poobědvali v Plzeňském pivovaru. Manželky pak navštívily Jablonec nad Nisou, kde si prohlédly vzorkovnu PZO Jablonex a Skloexport a byly provedeny Prahou. Z 22. března 1967 se zachoval dokument s návrhem pozvání delegace řeckého družstevnictví do ČSSR, konkrétně Iliase Chronopulose, předsedy celořeckého svazu družstev, Panagiotise Efthimiadise, předsedy federace zemědělských družstev soluňské oblasti a Panagiotise Papadimitriou, zástupce Svazu zemědělských družstev. Pozvání však bylo doporučeno uskutečnit až po květnu téhož roku, do té doby probíhaly volby v některých federacích v Řecku.

Nástup junty k moci se v Československu setkal se zjevným odporem. Po puči došlo k přerušení československých vazeb na představitele řecké levice, kteří byli podrobena masovému zatýkání.<sup>252</sup> Československá veřejnost a vláda prezidenta

---

<sup>248</sup> Později v letech 1965–1966 působil jako ministr národní obrany.

<sup>249</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 027.189/66.

<sup>250</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 027.189/66.

<sup>251</sup> Tamtéž.

<sup>252</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.



Antonína Novotného odsoudily vojenskou diktaturu a žádaly o osvobození politických, levicově smýšlejících, vězňů prostřednictvím Národního shromáždění, diplomatických intervencí u řeckých velvyslanců v Praze či přímým kontaktováním řeckých vládních činitelů nebo prostřednictvím protestů československých organizací, institucí a závodů, odeslaných řeckému králi.<sup>253</sup> V srpnu roku 1967 ustaven Československý výbor na obranu demokracie v Řecku, který postupně rozšířil svou činnost ustavením odboček v Bratislavě, Brně a Ostravě, vydáváním informačního bulletinu.<sup>254</sup> Překvapivé úsilí vynaložené diplomaty doložil československý velvyslanec v Athénách Ladislav Rejman, který měsíc po puči referoval o diplomatické akci na záchranu života levicového politika Manolise Glezose a dalších neprávem odsouzených politických vězňů, kteří měli být za úsvitu 28. dubna 1967 popraveni. Za pomoci titulářů SSSR, sovětských satelitů Československa, Polska, Bulharska a Jugoslávie a díky italskému diplomatovi se podařilo dosáhnout intervence u amerického velvyslance Phillipse Talbota v Athénách. Talbot akci z humanitních důvodů podpořil, také díky telefonické podpoře diplomatů ze Švýcarska, Švédska, Mexika, Rakouska a Saudské Arábie. Talbotova překvapivá odpověď, v níž popřel hrozbu justiční popravy a zaslíbil se udělat vše pro zdárné vyřešení situace, byla přičítána jeho prvotní reakci na šok, když se setkal s tak důrazným odporem. Rejman uvedl, že hlavním podnětem Talbotovy podpory byla argumentace italského diplomata, který zdůraznil, že v případě vykonání rozsudku smrti nelze vyloučit bouřlivou reakci italské, ale i jiné veřejnosti, a tlak na vystoupení z NATO. Talbot také zajisté zaregistroval diplomatický nátlak, pramenící ze spojení západoevropských a sovětských diplomatů, kteří si uvědomovali výsadní postavení Spojených států, jež přes oficiální výhrady k řecké juntě nadále zůstávaly jejím hlavním strategickým partnerem.<sup>255</sup>

Vojenský převrat pozastavil vývoj na sedm let, během kterých absentoval politický charakter styků a udržoval se pouze na úrovni velvyslance v obou zemích.<sup>256</sup> Již v lednu si ale Politický odbor MZV<sup>257</sup> uvědomoval, že diplomatickou izolaci není možné provádět natrvalo a sledoval již započatou

---

<sup>253</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 027.132/67-5.

<sup>254</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>255</sup> AMZV, f. PZ Athény 1967, č. 0139/67.

<sup>256</sup> AMZV, f. PZ Athény 1972, č. 026643/72-5.

<sup>257</sup> Dále jako PO MZV.

normalizaci styků s Řeckem ze strany USA, Velké Británie a Turecka. Předjímal, že v určité době bude třeba styky obnovit, aby nedošlo k jejich úplnému přerušení a že „...není možné oficiálně prohlásit, že normální styky nechceme udržovat.“ Přesto ale doporučil československému diplomatickému sboru maximálně možné oddálení obnovení normální činnosti diplomatických styků a vyčkat, jak se k situaci postaví jiné socialistické země.<sup>258</sup> PO MZV nabádal k opatrnosti „Pozvání na odborná ministerstva k projednání technických záležitostí příslušné agendy nelze odmítat, i když není možné vyloučit, že by mohly být řeckými místy zneužity k tvrzení o obnovení normálních diplomatických styků.“ Rovněž navrhl, zda by nebylo politicky účelné vyslat velvyslance na dočasnou dovolenou nebo přeložit na Kypr, kde byl rovněž akreditován.<sup>259</sup>

Řecká vláda se naopak snažila o opětovně sblížení. Řečtí politici zdůrazňovali zájem na rozvoji všestranné spolupráce na základě respektování principu nezasahování do vnitřních záležitostí ostatních zemí. Pracovníci československého ZÚ v Athénách po pozorování tendencí v řecké společnosti dospěli k názoru, že „Československo je širokou vrstvou pracujících uznávané jako kulturně vyspělá země s vysokým životním standardem a s bohatými kulturními tradicemi.“<sup>260</sup> Po zvolení Dubčeka do vedení ÚV KSČ velvyslanec Vasilios Kalevras doufal, „že podle nedávných ukazatelů, by měla československá vláda přikročit k obnovení vztahů s řeckou vládou.“<sup>261</sup> Československo skutečně plánovalo postupnou normalizaci styků na politické úrovni s Řeckem, ale až od roku 1969.<sup>262</sup> K pozvolnému sblížení na diplomatickém poli však docházelo již od prosince 1967. Jak uvádí zpráva z 10. dubna 1969 od referenta Kochrdy, Československo obnovilo oficiální styky s Řeckem jako jeden z posledních států 29. dubna 1968.<sup>263</sup> Je vysoce pravděpodobné, že v tento přelomový den bylo obnovení diplomatických styků navázáno během recepce konané na řecké ambasádě v Praze ku příležitosti ročního výročí řecké junty u moci, které se mimo jiné zúčastnili představitelé Ministerstva zahraničních věcí a obchodu ČSSR a členové pražského diplomatického sboru. Velvyslanec Kalevras zmínil přípitek na

---

<sup>258</sup> AMZV, f. TO-T, Řecko 1, č. 025.368/68-1.

<sup>259</sup> AMZV, f. TO-T, Řecko 1, č. 020.784/68-5.

<sup>260</sup> AMZV, f. PZ Athény 1972, č. 026643/72-5.

<sup>261</sup> Tamtéž, č. αα 1370 – ΑΠ 201/ΑΔ.

<sup>262</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>263</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

přátelství obou zemí, jejich blahobyt a na povýšení vztahů mezi nimi. Vyličil, že recepci provázela „*přátelská atmosféra*“, ve které velvyslanec promluvil o blíže nespécifikovaných vizích Řecka.<sup>264</sup> Fakt, že československá strana považovala výše zmíněnou recepci za oficiální obnovení diplomatických vztahů lze kromě Kochrdovy zprávy z roku 1969 potvrdit i díky již zmíněné zprávě z ledna 1968, kde PO MZV formuloval, že „*Za obnovení normálních styků je třeba pokládat styky velvyslance a vyšších diplomatických úředníků se členy vlády nebo funkcionáři státu jim zhruba na roveň postaveným (státní tajemníci, generální prokurátor, předseda jisté vládní komise apod.) formou úředních jednání, účastí na jejich společenských podnikcích, korespondencí apod.*“<sup>265</sup> Začátkem května rovněž vyjádřil státní podsekretář řeckého MZV Christopulos dobrou vůli řecké vlády udržovat s ČSSR přátelské styky. Velvyslanec Kalevras byl ve své funkci záhy vystřídán Alexandrem Kimonem Argyropulosem, který 5. července poslal svědectví o svém přijetí na Pražském hradě a rozpravě s prezidentem Ludvíkem Svobodou, jenž ho ujistil o „*snaze mírové koexistence států, o vzájemné spolupráci a o podpoře Řeků v naplnění řeckých cílů.*“<sup>266</sup> Argyropulos měl také v rozhovorech s představiteli československé vlády zdůrazňovat zájem o vystupování československých umělců v Řecku a o rozvoj turistiky.<sup>267</sup>

Po invazi, 18. září 1968, pak řecký premiér ujistil československého velvyslance v Athénách Ladislava Rejmana, že celé československé diplomatické zastoupení s rodinami bude nadále pod řeckou ochranou. Československý velvyslanec kritizoval satelitní státy SSSR a uvedl, že „*řečtí ‚kapitalisté‘ mu poskytnou pomoc a ‚přátelé‘ ze Sovětského svazu ho zradili.*“<sup>268</sup>

Překvapivý archivní nález představují stovky až tisíce žádostí československých občanů o krátkodobý azyl v Řecku. Výjimkou také nejsou velmi početné žádosti Čechoslováků o tranzit Řeckem v průběhu celého roku 1968.<sup>269</sup> Řecký velvyslanec v Sofii, Konstantinos Chrisanthopoulos, den po invazi informoval řeckou vládu o existenci čtyřiceti tisíc československých turistů, kteří se obávali návratu do vlasti a pravděpodobně by mohli žádat o poskytnutí azylu

---

<sup>264</sup> YDIA, f. Tsechoslovakia, sl. 48/6, č. αα 268 ΑΠ 1125/ΑΑ.

<sup>265</sup> AMZV, f. TO-T, Řecko 1, č. 025.368/68-1.

<sup>266</sup> YDIA, f. Tsechoslovakia, sl. 48/6, č. αα 410 ΑΠ 1759/Γ/1.

<sup>267</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>268</sup> YDIA, f. Tsechoslovakia, sl. 48/6, č. ΑΠ57/Ι8/95α.

<sup>269</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/1.

v Řecku, Jugoslávii a Turecku. Dodal, že se v této věci obrátí na NATO a OSN,<sup>270</sup> jehož představitel, jistý pan Lindau, v Athénách skutečně provedl průzkum, „*zda by Řecko bylo ochotné přijmout velký počet uprchlíků z Československa, Jugoslávie a Rumunska a zda mají k jejich přijetí kapacitu a prostředky.*“ Zmínil nedostatečný azylový dům v Lavriu [oblast jižně od Athén – pozn. autorky], „*kde se dosud nachází pouze třicet uprchlíků.*“<sup>271</sup> Dne 3. září 1968 zaslal L. G. Markantonatos záznam o povolení příjezdu uprchlíků z ČSSR, Jugoslávie a Rumunska. Žadatelé o azyl byli nuceni sepsat krátké ručně psané prohlášení, ve kterém vyjádřili svůj nesouhlas s politickými poměry v ČSSR. Mezi stovkami žadatelů lze nalézt např. Ludvíka Rokuse, Irenu Grimmovou, Václava Noska či architekta Jiřího Zicha. Přestože byl Jiří Zich svobodný, protestantské víry a antikomunista, bylo mu uděleno vízum pouze na třicet dní, aby odcestoval zpět do ČSSR. Zdá se, že pobyt většiny uprchlíků z Československa nebyl v Řecku vítaný, přesto však není možné tento předpoklad s jistotou potvrdit u všech ostatních žadatelů. Posuzování žádostí bylo předáváno a spadalo pod Ministerstvo vnitra Řecké republiky, které dnes již nemusí těmito téměř 60 let starými dokumenty disponovat.

### **3.1.1 Zastupitelský úřad v Athénách – Diplomaté nebo zpravodajci?**

Československá rozvědka pod vedením I. správy SNB (známá pod krycím názvem I. správa MV) disponovala rezidenturou i v Athénách. Rezidentura se vyznačovala dobrými výsledky a soustředila se na rozpracování objektů USA a NATO po linii politické rozvědky, rovněž plnila roli perspektivní agentury pro vysazení do USA a Británie.<sup>272</sup> Diplomatičtí pracovníci československého velvyslanectví a přidělenci obchodního oddělení v Athénách tedy souběžně zastávali funkci agentů STB. Diplomatičtí krytí jim v případě odhalení zajistilo vyhoštění ze země a ochránilo je před uvězněním. Hlavním úkolem zpravodajců bylo vykonávat kulturně-propagační činnost prostřednictvím kulturní a tiskové aktivity, rovněž také sledovat vnitropolitický a zahraničněpolitický vývoj v Řecku. Z dochovaných výstupních zpráv lze shrnout, že se zpravodajci tohoto úkolu zhostili velmi dobře. O situaci v Řecku, rovněž tak o politické nestabilitě předcházející samotnému puči, informovali pravidelně, hojně a velmi detailně. Jako

---

<sup>270</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/9, č. αα 1344 ΑΠ 3896.

<sup>271</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/9, č. ΑΠ Γ275-47.

<sup>272</sup> Československá rozvědka 1953–1990. *ibadatelna.cz*. Online. [https://ibadatelna.cz/data/I\\_sprava\\_SNB.html](https://ibadatelna.cz/data/I_sprava_SNB.html).

přidružený orgán, založený s cílem kulturně-politické propagace československého socialismu v Řecku, fungovala Řecko-československá společnost, o které bude pojednáno níže. Tisková činnost zastupitelského úřadu<sup>273</sup> a jeho spolupráce s Řecko-československou společností byla v šedesátých letech poměrně hojná. K roku 1968 na ZÚ působilo následující diplomatické složení: Hedvábný, Hošek, Švestka, Šmidt, Kochrda, Velíšek, Rejman, Byrtus, Vítek, John, Jelínek, Kvintus; a nově přidělení Oháňka, Vlček a Munžil.<sup>274</sup>

Puč plukovníků přinesl přerušení standardních styků řecké vlády s diplomatickými pracovníky československého ZÚ v Athénách. „*Diplomatické kontakty s oficiálními představiteli řeckého režimu se omezily na nezbytnější minimum.*“<sup>275</sup> Došlo k měsíčnímu přerušení doručování pošty, přesto byla vyzdvižována kvalita zpravodajství a snaha pracovníků ZÚ. Obchodní oddělení však restrikcemi zasaženo nebylo.<sup>276</sup> Ze strachu z perzekuce za kontakt se zastupiteli komunistické země na československé ZÚ přestali docházet řečtí novináři a do práce přestala docházet i překladatelka tiskového oddělení (uvádí se, že zřejmě na doporučení policie).<sup>277</sup> Bezprostředně po puči, 29. dubna, formulovali diplomatictí referenti, bývalý velvyslanec Ladislav Rejman a Velíšek za spoluúčasti úřadujícího velvyslance Pavola Majlinga, další postup pro ZÚ. Shodli se, že základní ekonomicko-politické pozice ČSSR v Řecku musí zůstat zachovány, nesmí však být přijata opatření, která by byla vykládána jako forma uznání nebo podpory současného vojenského režimu. Předznamenali, že: „*Ekonomické a kulturní pozice zůstanou patrně na dlouhou dobu jedinou legální platformou styků i pro demokratické vrstvy Řecka s pokrokovým světem vůbec. Protože na delší dobu nelze počítat s dosavadním vynikajícím instrumentem našeho působení, jaký představovala Řecko-čs. společnost, je nezbytně třeba rychle přehodnotit naše dosavadní formy propagace a masového pronikání v této zemi po úřední linii a sestavit aspoň prozatímní plán naší činnosti v nejbližším období.*“ Předním úkolem ZÚ tedy bylo urychleně vytvořit novou stykovou a informační základnu, která bude vyžadovat úzkou spolupráci a koordinaci ZÚ s ostatními zastupitelstvími, zejména SSSR. Ve zprávě si nelze nepovšimnout akcentované rétoriky principiálního odporu

---

<sup>273</sup> Dále jako ZÚ.

<sup>274</sup> Křestní jména nebylo možné dohledat.

<sup>275</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>276</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>277</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.949/67.

vůči režimům fašisticko-reakční politiky a proti světovému neofašismu ve všech vládních i společenských formách.<sup>278</sup> Vojenský režim zostrčil dohled nad aktivitou komunistických zastupitelství a nařídil několik vyhoštění diplomatů, která skončila zadržením československého diplomata J. Šmidta v září 1967.<sup>279</sup>

Rozkol mezi promoskevskými kádrovými konzervativci a liberály (tj. odpůrce sovětské invaze) v rámci KSČ byl viditelný i v zaměstnaneckých řadách ZÚ v Athénách. Po okupaci ČSSR vojsky Varšavské smlouvy se athénskému velvyslanectví dotkly personální změny. V rámci normalizace byli do Athén dosazeni někteří noví, režimu „věrní“, diplomaté. Týkalo se to např. chargé d'affaires Václava Švestky, který měl proti velvyslanci Pavolovi Majlingovi intrikovat a znepříjemňovat mu život celých čtrnáct měsíců. Velvyslanci Majlingovi byly 15. ledna 1969 předány pověřovací listiny k úřadu.<sup>280</sup> O necelé dva roky později se však 2. listopadu 1970 pokusil o sebevraždu průstřelem úst a hlavy.<sup>281</sup> Byť samotný Majling patřil k zastáncům ultrakonzervativní levice věrných straníků a jako velvyslanec v Bulharsku v roce 1968 odmítl předat oficiální protest proti okupaci ČSSR, z výpovědí samotného Švestky a jeho kolegů je zřejmé, že byl Švestka příčinou Majlingova pokusu o sebevraždu. Lze tak usoudit ze Švestkova nadmíru loajálního chování vůči soudruhům ze SSSR, na jejichž velvyslanectví šel ihned po incidentu podat svědectví a poradit se o dalším postupu. Velvyslanec Majling tragický incident přežil, na jeho rodinu byl ale z československé strany vyvíjen tlak, aby nesetrvával v domácí léčbě v Řecku, jelikož to nebylo „vhodné“ pro zájmy KSČ ani státu. Bezprostředně po stabilizaci Majlingova stavu byl po deseti dnech z nemocnice letecky transportován do Československa<sup>282</sup> a obviněn z vykonstruované kolaborace s francouzskou tajnou službou. O čtyři roky později byl vyloučen ze strany.

Nadcházející léta diktatury v Řecku přinesla československému ZÚ emigraci tří zaměstnanců, řidiče a pokladníka Kubíka v jedné osobě, který měl údajně ukrást a defraudovat peníze z pokladny a následně s rodinou uprchnout 1.

---

<sup>278</sup> AMZV, f. PZ Athény 1967, č.0178/67.

<sup>279</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 3, č. 026.334/67-5.

<sup>280</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 3, č. 020.254/69-5.

<sup>281</sup> AMZV, f. TO-T 1970–74, Řecko 2, č.026.316/70; AMZV, f. TO-T 1970–74, Řecko 2, č. 026.055/70.

<sup>282</sup> AMZV, f. TO-T 1970–74, Řecko 2, č.026.316/70; AMZV, f. TO-T 1970–74, Řecko 2, č. 026.055/70.

září 1970,<sup>283</sup> a agentů Šuberta a Hacmana. Souhrnná zpráva z roku 1972 líčí neutěšenou situaci po puči na ZÚ a ubírá se v duchu normalizační kádrové rétoriky. „*Záujmy ČSSR v Grécku boli vážne poškodené v rokoch 1968–1969, do aprílového pléna ÚV KSC.*“<sup>284</sup> Dále uvádí, že řecké masové komunikační prostředky neustále komentovaly vnitropolitický vývoj v Československu a glorifikovaly Dubčeka. Jejich činnost prý byla zaměřena na prohloubení rozkladu v KS Řecka. „*K tomuto stavu v letech 1968–1969 vydatně přispěla i situace na našem ZÚ, jehož stav byl dezolátní.*“ Zpráva dále apelovala na morálně-politicky rozložený kolektiv ZÚ. Pracovníci se po invazi do ČSSR měli dopouštět provokací proti pracovníkům ZÚ SSSR a dalších socialistických zemí. Velvyslanec v Athénách dokonce požádal o ochranu budovy ZÚ. Uzavírá, že v září roku 1971 byl dosazen nový velvyslanec, konsolidace poměrů na ZÚ ale byla narušena odvoláním I. tajemníka Jána Jarošíka a Vlastimila Veselého. Následně došlo k obsazení nového kolektivu na ZÚ.

### 3.2. Obchodní a hospodářské styky

Mezi lety 1964–1965 se k vládě v Řecku probjovala liberální strana Enosis Kentru (Svaz středu) Georgiose Papandrease, která uzavřela několikaleté provizorium ve vzájemných vztazích s ČSSR a vytvořila předpoklady pro budoucí rozvoj vzájemného obchodu. Svaz středu odolal nátlaku západních velvyslanectví, koncernů a vysoce postavených pravicových úředníků a prosadil myšlenku dovozu investičních celků ze zemí socialistického tábora za podmínky, že ČSSR zvýší nákup řeckého tabáku.<sup>285</sup> V červenci roku 1964 došlo k podpisu Protokolu o vypořádání nedořešených finančních otázek (22. července 1964), letecké dohody (21. července 1964), Dlouhodobé obchodní dohody o výměně zboží a platební bilanci mezi ČSSR a Řeckem (22. července 1964). Dne 26. května 1965 byla podepsána dodatková dohoda ke zmíněnému rámcovému obchodnímu ujednání.<sup>286</sup> Z československých firem, které zahájily export surovin, průmyslového i spotřebního zboží do Řecka lze zmínit mnohé, např. Kovo – telekomunikační zařízení, Motokov-vozidla, Strojimport, Technoexport, Strojexport, Metalimex, Ferromet, Chemapol, Pragoexport, Čs. keramika, Skloexport, Ligna, Centrotex-textilie, Artia či Jablonex a Koospol. V roce 1966 se přidal Škodaexport. Řecko

<sup>283</sup> AMZV, f. TO-T 1970–74, Řecko 2, č. 024.820/70-5.

<sup>284</sup> AMZV, f. PZ Athény 1972, č. 026643/72-5.

<sup>285</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č.021.306/65.

<sup>286</sup> HRADEČNÝ a kol. Dějiny Řecka, str. 641–669.

představovalo jeden z nejzajímavějších a nejdůležitějších trhů, který z ČSSR nakupoval traktory, osobní vozy, jízdní kola, telegrafní sloupy, textilie, dřevěné sloupy, obráběcí stroje, elektroměry, dieselmotory a sklo. V roce 1964 se ČSSR stalo největším vývozcem traktorů do Řecka – o rok později jejich počet v zemi činil 5086 traktorů Zetor a 2600 automobilů Škoda. Československé zboží se však v Řecku setkávalo s vysokou západoevropskou konkurencí a potýkalo se se slabinami v kvalitě výrobků, nedodržování dodacích lhůt a nepříliš velkorysého servisu.<sup>287</sup> Řecko naopak do Československa vyváželo zemědělské produkty jako ovoce, citrusy, suché plody (rozinky), víno, kožešiny, kalafuny a průmyslové suroviny.<sup>288</sup> Nejdůležitější a zároveň nejcitlivější položkou však byl tabák.

Zpráva od vedoucího obchodního oddělení Jana Byrtuse z 30. března 1967, tedy tři týdny před vojenským pučem v Řecku, dokládá, že československá vláda, prostřednictvím akciové společnosti pro námořní dopravu Čechofracht tajně spolupracovala s řeckými rejdaři a používala jejich lodě k přepravě zboží pod řeckou vlajkou na Kubu a do Severního Vietnamu. Pro řecké loděře byla přes vládní zákaz spojení s komunistickými zeměmi běžnou praxí. Rejdař Achilleas Franghistas, proti kterému byl v zemi spuštěn soudní proces, využíval většinu ze svých 40 lodí k přepravě sovětského zboží na Kubu. Nechvalně se proslavila i aféra lodě Ioanina V., která dopravovala naftu pro Rhodesii. Spojené státy americké řecké vládě kvůli aktivitě rejdařů dokonce pohrozily diplomatickou nótou a případným zastavením veškeré pomoci Řecku. Byrtus se dále rozepisoval o rizicích spojených s výplatou částky 5 585 dolarů nejmenovanému rejdaři, se kterým Československo udržovalo spojení, a doporučil zvážení případné budoucí spolupráce, aby se zamezilo uvalení trestního řízení na rejdaře.<sup>289</sup>

V roce 1965 došlo po zdržení kvůli vnitropolitické krizi v Řecku k ratifikaci letecké dohody i řeckou stranou. Provoz letecké linky OK 516/515 Praha – Jakarta (Praha-Athény-Káhira-Bombaj-Rangún-PhnomPenh-Singapur-Jakarta) však byl v říjnu roku 1967 řeckou stranou zastaven a povolen pouze přelet nad Řeckem bez mezipřistání v Athénách, z důvodu, že Československo vyjádřilo nevoli k autoritativnímu režimu v Řecku. ČSSR odmítlo jednat o nové obchodní dohodě, po vzoru jiných zemí zrušilo účast na Athénskému kulturním festivalu, ale především

---

<sup>287</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č.021.306/65.

<sup>288</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č.021.306/65.

<sup>289</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 3, č. 0168/67.



se na půdě OSN postavilo proti konání mezinárodního symposia o ekonomickém rozvoji v Řecku. Řecko podmiňovalo provoz letecké linky vysláním československého uměleckého souboru na Athénský kulturní festival, na který však soubor nebyl řeckou stranou oficiálně pozván. Řecko nakonec „projevilo dobrou vůli“ a prodloužilo provoz linky o jeden měsíc. ČSA pro jistotu zahájily jednání s Tureckem o odklonu trasy letu přes Istanbul.<sup>290</sup>

V souladu s odsouzením autoritativního režimu v Řecku se neslo odvolání účasti Československa na soluňském veletrhu a odložení jednání o československé spoluúčasti na výstavbě průmyslových objektů v Řecku. Československo se tradičně účastnilo třítydenního Mezinárodního veletrhu v Soluni, kde prezentovalo strojírenské a jiné inovace ve výrobě a kde mělo příležitost získat kontingent na zboží, jehož dovoz do Řecka byl běžně zakázán.<sup>291</sup> V roce 1967 byla na protest proti dubnovému puči plukovníků na doporučení Sovětského svazu účast ČSSR částečně omezena a vyřazena z oficiální expozice. V nadcházejících letech 1968 a 1969 proběhla kolektivní expozice československých organizací zahraničního obchodu, ovšem bez státní propagace, bez účasti československých diplomatů, nebyl uspořádán československý den ani tisková konference.<sup>292</sup> Před konáním veletrhu, 22. srpna 1968, se do Řecka vrátilo pět řeckých státních zaměstnanců pobočky Mezinárodního Soluňského veletrhu v ČSSR, kteří se po invazi báli v zemi setrvat.<sup>293</sup>

Přehodnocen byl i samotný obchodní plán.<sup>294</sup> Na základě jednání členských zemí a komise RVHP pro zahraniční obchod z 18. srpna 1967 bylo stanoveno množství zásad, omezující jakékoliv změny a rozvoj obchodních styků s Řeckem, vedoucí k udržení pasivního postoje ČSSR a ke zmrazení současného stavu. *„Neuvažovat o dodávkách zboží investičního charakteru, především do odvětví, kde je investorem stát, omezovat dodávky na úvěr; nezvyšovat nákupy tabáku, zaměřit se na likvidaci clearingové špičky v čs. prospěch a výměnu zboží orientovat tak, abychom v r. 1967 podstatně nepřekročili objem výměny zboží dosažený v roce 1966.“*<sup>295</sup> Cíle se podařilo naplnit, došlo také ke snížení nákupu tabáku, zvýšil se

---

<sup>290</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 024942/67.

<sup>291</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.752/69-5.

<sup>292</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.752/69-5.

<sup>293</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/6, č. АП 46/3/1/а.

<sup>294</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 027.132/67-5.

<sup>295</sup> AMZV, f. Porady kolegia, Kniha 123, Řecko 1968, č. 021.938/68-5.

ale nákup jižního ovoce, bavlny a bauxitu.<sup>296</sup> Platnost Dlouhodobé obchodní dohody včetně zbožových listin se podařilo dvakrát prodloužit v roce 1967 a 1968 bez uskutečnění obchodně-politických jednání s řeckou stranou.<sup>297</sup>

Obrat československo-řeckého obchodu mezi lety 1964–1967 postupně vystoupal ze 134,2 mil. Kčs na 162 mil. Kčs. V roce 1968 v reakci na nový hospodářský plán lehce klesl na 159,9 mil. Kčs. Objem dovozu do ČSSR se podle plánu podařilo udržet stejný (80 mil. Kčs), lehce se snížil vývoz do Řecka (79,9 mil. Kčs).<sup>298</sup> Ve třetím čtvrtletí roku 1968 došlo k rozšíření dosavadních kontaktů, dosud omezených na představitele MZV, o styky s ministry obchodu a hospodářské koordinace, v zájmu zajištění konkrétních úkolů československého zahraničního obchodu.<sup>299</sup> Ve dnech 30. listopadu a 10. prosince 1968 navštívil československý velvyslanec Ladislav Rejman spolu s obchodním radou ZÚ B. Burešem a představitelem firmy Transtecom panem Sassonem ministra obchodu Tsellose a ministra koordinace Makarezose, aby navrhl vytvoření československo-řecké společnosti na montáž televizorů Tesla v Řecku. Nabídka řecké ministry zaujala a dočkala se i kladného stanoviska od ministra průmyslu.<sup>300</sup>

### 3.3. Vztahy v kultuře a sportu

Československé akce v Řecku převažovaly početně i propagačním účinkem nad řeckými kulturními akcemi v ČSSR.<sup>301</sup> K největším kulturním úspěchům v šedesátých letech lze mimo expozice československého skla a bižuterie Jablonec, zařadit instalaci výstavy Velká Morava v Athénách v roce 1965 a kreseb terezínských dětí, kterou se podařilo uspořádat v patnácti řeckých městech.<sup>302</sup> Polovina šedesátých let také zaznamenala bohatou aktivní činnost společnosti v podobě pravidelných filmových a hudebních představení (státní filharmonie, studentský jazzový soubor, Pražský komorní orchestr na Athénském festivalu, soubor Čarnica), hostování černého divadla, přednášek o tělovýchově a československé ústavě v rámci oslav jejího dvacátého výročí či vydávání bulletinu

---

<sup>296</sup> AMZV, f. Porady kolegia, Kniha 123, Řecko 1968, č. 021.938/68-5.

<sup>297</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 023.460/68-5

<sup>298</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>299</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>300</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 026.697/68.

<sup>301</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 022.150/67.

<sup>302</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 027.189/66.

Athény–Praha.<sup>303</sup> Z plánovaných akcí na první pololetí 1967, z nichž lze jmenovat například květnový týden československé kultury, turistický zájezd příznivců do ČSSR, přednášky o novém řízení národního hospodářství a zdravotnictví, vyslání řeckých dětí do pionýrského tábora a obsáhlejší publikace o ČSSR se uskutečnilo pouze raně dubnové vystoupení strážnického souboru *Danaj* v athénském divadle *Diana* v Orchomenu.

Dubnový vojenský převrat přinesl oficiální zastavení realizace československých kulturních akcí v Řecku a všech cest kulturně-vědecké a turistické povahy.<sup>304</sup> Puč plukovníků znemožnil aplikaci Protokolu o spolupráci ve školství, kultuře a vědě na léta 1967–1969, uzavřeného 17. dubna 1967. Lze tedy předpokládat, že československá delegace v čele s vedoucí oddělení Ministerstva kultury a informací Dr. Jitkou Pušovou a kulturním přidělcem Jiřím Šmidtem do Athén k podpisu protokolu přiletěla, podle plánu navštívila Sunio a jiné kulturní památky, společně s hostiteli poobědvala a povečeřela. Jednání zahrnovalo částečné úpravy znění protokolu, např. snahu o zařazení sportovní činnosti a výměnu studentů-stipendistů, které řecká strana v jiných případech zásadně odmítala. Z protokolu lze vysledovat snahu československé strany o posílení negociační pozice a vyjmutí doložky *apres un commun accord*, která by řecké straně poskytovala možnost uplatňovat kontrolu nad československými akcemi.

Řeční představitelé se v období vojenské diktatury snažili prostřednictvím kulturních akcí obnovit styky na oficiální úrovni, což vypovídalo o nedostatečně pevné mezinárodní prestiži tehdejší řecké vlády.<sup>305</sup> Československá strana zvažovala realizaci kulturního protokolu v závislosti na případných pozitivních politických krocích z řecké strany, přesto ale byla vůči řeckým návrhům obezřetná.<sup>306</sup> Až v prosinci roku 1968 řecké MZV skutečně projevilo zájem o plnění protokolu, „...uskutečněním výměny vysokoškolských odborníků a postgraduantů, později výstav čs. a řeckých malířů. Pátý teritoriální odbor MZV ČR doporučil ministerstvu kultury a školství návrhy akceptovat.“<sup>307</sup> Žádost o realizaci výstavy současné tvorby řeckých výtvarníků, kterou na MZV ČR přednesl chargé d' affaires řeckého ZÚ v Praze Elias L. Lymberopulos, však byla z důvodu obsazení

---

<sup>303</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.161/65.

<sup>304</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 027.132/67-5.

<sup>305</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 2, č. 109.290/69-/5.

<sup>306</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>307</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

výstavních sálů nakonec zamítnuta. Československé MZV také nedoporučilo výjezd umělcům z Pragokonzertu. Dochoval se i pokus E. Bergise, který na jaře zažádal o řeckou účast na Mezinárodní filatelistické výstavě PRAGA 68, jež se do historie zapsala jako dosud největší.<sup>308</sup> Československá vláda ale projevila podporu určitých výměn a kontaktů (např. profesorů a stipendistů, vědeckých, pedagogických a hudebních publikací či vydávání překladů knih) v případě, kdy iniciativa vzešla z řecké strany. Československo doporučilo udělení stipendia pro studium politické ekonomie v ČSSR aktivistovi Lambrakisovy mládeže Filipovi Kostomitsopulosovi, který se skrýval před řeckou policií a plánoval útěk přes SRN.<sup>309</sup> Opratě byly postupně povoleny i v oblasti turismu, v rámci kterého mohli Čechoslováci podnikat výjimečné soukromé nebo turistické individuální návštěvy, hromadné zájezdy cestovních kanceláří však byly obnoveny až od roku 1969. Zájem o vystoupení československých umělců v rámci mezinárodních kulturních festivalů pod patronací státních orgánů a o účast vědeckých pracovníků na mezinárodních konferencích nadále trval. V roce 1968 vystoupili na Athénském hudebním festivalu v rámci jejich dlouhodobého zahraničního angažmá sopranistka Ludmila Dvořáková (1923–2015) a tenorista Vilém Přibyl (1925–1990).

Po převratu se rovněž uskutečnilo několik propagačně úspěšných startů československých sportovců v Řecku. V roce 1968 pak nelze opomenout vítězství řeckých volejbalistů AEK nad Slavii v Athénách 4. dubna. Junta využila této ohromné příležitosti k vytvoření pozitivnějšího mediálního obrazu Řecka a povolila vstup osmdesáti tisícům fanouškům na stadion Kalimarmaro. Ze dnů 23. března a 10. května se dochoval záznam o přezkoumání pasů košíkářů Slaviie a Sparty.<sup>310</sup> Velvyslanec v Praze Alexandros Argyropulos dokonce žádal, aby řecký olympijský výbor XIX. Olympijských her v Mexiku podpořil kandidaturu Československa, na které se upírala pozornost Varšavské smlouvy.<sup>311</sup>

### 3.3.1. Řecko – československá společnost

Předsedou Řecko – československé společnosti,<sup>312</sup> založené roku 1956 a financované ČSMS, byl bývalý řecký ministr obchodu Emmanuel Kothris. Členem

---

<sup>308</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/4, č. AII 11920-128.

<sup>309</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.946/67.

<sup>310</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/4, č. AII 5903, AII 9845.

<sup>311</sup> YDIA, f. KY, sl. 49/4, č. Aa 32 AII 2405/AB/8.

<sup>312</sup> Dále jako Společnost.

výboru byl dokonce samotný ministr Konstantinos Mitsotakis.<sup>313</sup> Československo-řecká společnost fungovala jako nejúčinnější kulturně – propagační prostředek v Řecku.<sup>314</sup> Kromě kulturních akcí zařizovala sporadicky i turistické zájezdy v rámci sociální turistiky. Je pravděpodobné, že členy Společnosti byli i obchodní zástupci plnicí roli zpravodajců přidělených do Řecka, jejichž seznam Společnost měla obdržet a oslovit je s nabídkou členství.<sup>315</sup> V prosinci roku 1965 došlo k založení první pobočky Společnosti ve Volosu. Během tří týdnů bylo uvedeno několik filmů, převážně pro děti a výstava grafiky.<sup>316</sup> Kulturní plán byl vsutku pestrý a zahrnoval i navázání kontaktu mezi nacisty zničenou vesničkou Drakií a Lidicemi.<sup>317</sup>

Podobně jako pro Společnost řecko-sovětskou, řecko-kubánskou, řecko-rumunskou a řecko-polskou znamenal puč junty přerušeni činnosti a zatčení šesti z dvaceti tří členů výboru i s manželkami, kvůli jejich členství v levicové straně EDA. Mezi zatčenými byl místopředseda N. Kapnissis a tajemník pobočky ve Volosu D. Psychulis.<sup>318</sup> Další zatčený člen, Stratos, byl propuštěn z ostrova Jaros, členové Engolfopulos a Chrisoluris po puči emigrovali do Itálie. Omezený chod Společnosti po několika dnech obnovil a udržoval jediný zaměstnanec sekretariátu Vasilis Saganas, kterému se podařilo zlikvidovat pokladní deník i veškeré písemnosti včetně korespondence s ČSMS a ukrýt promítací plátno.<sup>319</sup> Ostatní vybavení Společnosti se raději přesunulo na ZÚ. Československý velvyslanec v Řecku Dr. Ladislav Rejman se domníval, že „*vakuum vzniklé evakuací pozic socialistických zemí bude okamžitě naplněno západními mocnostmi*, proto nedoporučil uzavření československé pobočky.<sup>320</sup> Junta se rovněž neodhodlala k úplnému uzavření pobočky, jelikož si byla vědoma, že vedoucí členové Společnosti jsou bývalí řečtí ministři.<sup>321</sup> ČSMS se tak nadále snažila finančně podporovat omezený chod Společnosti. „*Z prostředků ČSMS je udržován administrativní chod sekretariátu společnosti, zatímco sekretariáty ostatních*

---

<sup>313</sup> Narozen roku 1918, premiér Řecka v letech 1990–1993.

<sup>314</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>315</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.254/66.

<sup>316</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.254/66.

<sup>317</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.154/66.

<sup>318</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.951/67.

<sup>319</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 023.951/67.

<sup>320</sup> AMZV, f. PZ Athény 1968, č. 020.918/68.

<sup>321</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.980/68.

*společností přátel socialistických zemí byly zásahem řeckých orgánů postupně uzavřeny.*<sup>322</sup>

ČSMS rovněž vynaložila maximální úsilí, aby byli věznění členové Společnosti v Athénách a Volosu propuštěni, včetně intervencí prostřednictvím švédského krále, sociálně demokratických poslanců SRN a Mezinárodního Červeného kříže.<sup>323</sup> ČSMS na podzim vyslala delegaci do Řecka s cílem intervenovat ve věci zatčení generálního tajemníka Společnosti Dimitriose Trachanise. Příjezdu delegace předcházela zdvořilostní návštěva velvyslance Ladislava Rejmana u řeckého ministra zahraničí.<sup>324</sup> Z rozhovoru velvyslance Rejmana s předsedou Společnosti Emannuelem Kothrisem, vedeném v athénské taverně 26. února 1968, se díky propuštěnému příteli Kothrise z vězení dovídáme, že tajemník Společnosti Trachanis je vězněn na Jarosu a je zdrav. Mohl prý už být propuštěn, zdráhal se ale podepsat prohlášení loajality k řecké vládě. Kothris rovněž zmínil situaci skladatele Mikise Theodorakise, který se z důvodu strachu o rodinu po propuštění z vazby neodvažuje opustit Řecko. Kothris proto Rejmanovi poradil, že pozvání skladatele do ČSSR nebo jiné socialistické země by nebylo vhodné.<sup>325</sup>

Z nadcházejících jarních a letních měsíců roku 1968 se o Řecko-československé společnosti nedochovaly žádné další zmínky. Později se dovídáme, že ani v roce 1969 neměla Společnost možnost obnovit aktivitu kvůli přetrvávajícímu uvěznění funkcionářů. Sporadicky docházelo v Řecku alespoň k promítání československých filmů na komerčním základě.<sup>326</sup> Z doby po srpnové invazi do Československa se dochovala charakteristická poznámka, že předsedovi Společnosti Emannuelovi Kothrisovi „*byl vysvětlen názor na srpnové události v Československu v roce 1968*“ a on toto vysvětlení plně pochopil a přijal. Představitelé Společnosti se také měli v reakci na invazi zdržet jakýchkoliv akcí.<sup>327</sup> K obnově činnosti Společnosti došlo až v roce 1972.<sup>328</sup>

---

<sup>322</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>323</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.938/68-5.

<sup>324</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 027.011/67.

<sup>325</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.980/68.

<sup>326</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>327</sup> AMZV, f. TO-T 1965–69, Řecko 1, č. 021.817/69-5.

<sup>328</sup> AMZV, f. PZ Athény 1972, č. 026643/72-5.

## Závěr

Diplomová práce za pomoci analýzy archiválií diplomatického zastoupení Řecka a dobového tisku z roku 1968 rekonstruuje postoj řecké autoritativní vlády k pražskému jaru v roce 1968. Vynáší na povrch sympatie, ale i pochybnosti vládních a diplomatických představitelů vůči československému liberalizačnímu procesu, který Řecko pravidelně monitorovalo a v určitých situacích na něj reagovalo. Korespondence řecké vlády s diplomatickým zastoupením dokládá vysokou úroveň informovanosti o dobovém studenoválečném dění u řeckých politiků a především diplomatů, kteří se uchylovali k poměrně přesným zhodnocením a odhadům stran budoucího vývoje pražského jara. Diplomaté měli možnost sledovat vnitropolitický vývoj pražského jara přímo ze samotné Prahy a porovnat jej s ohlasem, který vzbudilo v Evropě, Spojených státech amerických a dalších zemích, např. v Turecku či Indii. Řecká autoritativní vláda sledovala nejen vnitropolitický, zahraniční, společenský či ekonomický diskurz Dubčekovy reformní vlády, ale i vojenský aspekt v souvislosti s cvičením vojsk Varšavské smlouvy. Navzdory tomu, že byl Alexandr Dubček představitel nepřátelského socialistického státu a sám umírněný komunista, vysloužil si od řecké vlády a prorežimního tisku zřetelnou podporu. Důvěra řeckých vládních představitelů a tisku v úspěšné završení liberalizačního procesu československou vládou však nebyla neutuchající a podrobovala se četným výhradám z řecké strany. Junta reagovala rezervovaně na nevyhraněnost Dubčekovy zahraniční politiky, tedy na absentující příklon k Západu, či na závěry československo-sovětských jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě.

Pomineme-li snahu řeckých velvyslanců v Praze o sblížení s československou vládou Alexandra Dubčeka v podobě slavnostní recepce, řecká vláda do liberalizačního procesu nikterak nezasahovala, ostatně ani nemohla. Potvrzuje se rovněž předpoklad, že řecká vláda sovětskou invazi do Československa razantně odsoudila, ale nemohla proti ní v intencích americké rezervované politiky vyvinout žádnou aktivitu, podobně jako zbylý západní svět, který československou krizi považoval za záležitost Sovětského svazu. Řecký prorežimní tisk po invazi vyjádřil jednohlasnou sounáležitost s československým lidem. Oficiální prohlášení ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise a premiéra Georgiose Papadopulose ale dokreslují černobílé vnímání plukovnícké vlády v této záležitosti jako výhradně proamerické. Oba politici považovali československou

krizi za velmi závažnou, ne-li za potenciální hrozbu pro samotné Řecko. Premiér Papadopoulos neskrýval kritiku pasivního postoje NATO a volal po aktivní reakci na sovětskou invazi do Československa.

Pražské jaro pro řeckou vládu představovalo vítanou změnu. Liberalizované Československo podpořilo ideu řeckého ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise pro prosazení politického konceptu obnovy meziválečného Balkánského paktu – spojení liberalizovaných zemí východního bloku s Řeckem k vyvážení velmocenského tlaku na Balkáně. Řecká vláda tak přivítala demokratizaci poměrů v Československu s nadějí zisku nového hráče do trojúhelníku neutrálních států východního bloku po boku Jugoslávie, Rumunska a v této podobě i Řecka. Vize ministra zahraničí Panagiotise Pipinelise, podpořené reformními tendencemi v Československu, také vyvrací čistě pragmatické intence řecké vlády stran balkánské Ostpolitik. Zdůrazňují politickou, ideologickou a strategickou hodnotu, kterou ministr vkládal do revitalizace Balkánského paktu, jehož uvažovanou existenci nepovažoval pouze za náhradu ztráty obchodních vazeb se západoevropskými státy. Původně zamýšlená podoba Pipinelisovy Ostpolitik se ale kvůli studenoválečnému klimatu zrealizovat nepodařila.

Recepce pražského jara dobovým tiskem nese znaky striktních cenzurních zásahů, přesto lze mezi prorežimními plátky nalézt i méně konformní deníky s objektivnějším zpravodajstvím. Politickému nástroji režimu, deníku *Eleftheros Kosmos*, posloužilo pražské jaro a jeho jednoznačná podpora jako záminka k ideologickému boji s komunismem pomocí vyzdvihování skandálů éry stalinistického Československa a ožíváním komunistické hrozby v Řecku. V rámci nařízeného vyobrazování americké politiky v pozitivním světle deník zveličoval aktivitu USA vůči pražskému jaru. Záměrně také přibarvoval Ostpolitik řecké vlády a potenciální spojení mezi liberalizovanými sovětskými satelity. Centristický deník *To Vima* se snažil o hlubší a objektivnější analýzu československého reformního procesu. Cenzurním sítem dokázal pronést pasivní postoj ke krizi v Československu nejen ze strany USA a západoevropských zemí, ale také rezervovaná vyjádření jugoslávského a rumunského vůdce jak vůči pražskému jaru, tak vůči případné obnově uskupení Malé Dohody. Nekonformní cestu proti režimu zvolily dříve konzervativní odpoledník *Estia* a večerník *Vradyni*.



Přináší nejstřízlivější pohled na povahu pražského jara a vyzdvihují zdrženlivou reakci západních zemí na sovětskou invazi do Československa.

Události pražského jara nepřinesly pouze částečné československo-řecké sblížení, ale i početné žádosti československých občanů o azyl v Řecku, a to před i po sovětské invazi do Československa v srpnu 1968. Mezinárodní styky si v osudových letech 1967 a 1968 prošly vrtkavým vývojem. Lze usoudit, že puč plukovníků znamenal pro československo-řecké vztahy o poznání razantnější přelom než události pražského jara v roce 1968. Vojenský převrat v Řecku v dubnu roku 1967 se v komunistickém Československu dočkal jednomyslného odsouzení a na rok zmrazil úspěšně započatý trend vzájemného sblížení. Nástup řeckých diktátorů k moci paralyzoval chod československého velvyslanectví v Athénách a Řecko-československé společnosti. Československá vláda zahájila zdrženlivou politiku vůči Řecku, která až na výjimky přetrvávala do konsolidace poměrů v Řecku do roku 1974. Dodržovala reakční plán RVHP s cílem udržení stagnační tendence v nadále probíhající obchodní a hospodářské výměně s Řeckem. Iniciativa za účelem navazování vzájemných kontaktů tak vycházela ve většině případů z řecké strany. Pražské jaro však do nepřátelských pozic vneslo znatelné oteplení v podobě oficiálního obnovení diplomatických styků, jež však nadále významněji rozvíjeny nebyly. Politický charakter vzájemných styků během diktatury v Řecku absentoval a udržoval se pouze na úrovni velvyslance v obou zemích. Postupné uvolňování poměrů v nadcházejících letech se dotklo především obchodní a kulturní oblasti a zdá se, že sovětskou invazí do Československa výrazněji zasaženo nebylo. Normalizační změny po invazi se dotkly především personálního obsazení československého zastupitelského úřadu v Athénách. Projevily se také ve zvýšeném monitoringu a postizích zpravodajské činnosti československých diplomatů řeckou autoritativní vládou.

## Seznam použité literatury a odborných pramenů

(řazeno v abecedním pořadí)

### Archivní prameny

#### Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky (AMZV)

Fond Politické zprávy (PZ) – Zprávy ZÚ Athény 1963–1967

Fond Politické zprávy (PZ) – Zprávy ZÚ Athény 1968–1974

Fond Teritoriální odbor – Tajné 1965–69

Fond Teritoriální odbor – Tajné 1970–74

Fond Porady kolegia – Kniha 123, Řecko

Fond Generální Sekretariát

#### Diplomatický a historický archiv Ministerstva zahraničí Řecké republiky – Diplomatiko ke Istoriko Archio Ipurgiu Exoterikon (YDIA)

Fond Tsechoslovakia 1968; agonas gia tin exusia stin Praga (T)

(Československo 1968; boj o moc v Praze).

Fond Presvia Londinu 1968; schesis me tin Megali Bretania, diapragnatefsis Iugoslavias, Rumanias, Tsechoslovakias (PL)

(Velvyslanectví Londýn 1968; vztahy s VB, jednání Jugoslávie, Rumunska a Československa).

Fond Kentriki Ypiresia 1967–1968 (KY)

(Ústředí 1967–1968).

Fond Prosopiko archio Pipineli 1971;1967–68; simiosis proedru istoriku periechomenu, simiomata, scholia, antigrafa epistolon 1967–68 (PAP)

(Osobní archiv Pipinelis - 1971;1967–68; poznámky ministra historické povahy, postřehy, komentáře, kopie korespondence z let 1967–68).

### Denní tisk

*Eleftheros Kosmos*. Athina: S. Konstantopulos, roč. 1968.

*Estia*. Athina: K. A. Kyru, roč. 1968.

*To Vima*. Athina: Ch. D. Lambrakis, roč. 1968.

*Vradyni*. Athina: G. A. Athanasiadis, roč. 1968.

## Odborná literatura a studie

BENČÍK, A. *V chapadlech kremelské chobotnice*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1617-9.

BERÁNEK, J., CYSAŘOVÁ, J. a SÍGL, M. *Souboj slova a obrazu s mocnými: novináři a média v Pražském jaru '68: kolektivní monografie o novinách, rozhlasu a televizi, ale především o těch, kdo je vytvářeli v předjaří a jaru 1968, kdy jsme se mohli stejně jako lidé kolem nás opět nadechnout, a kdo zůstali ideálům té doby věrni nejen v srpnu, ale také po srpnu*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 1968, 2013. ISBN 978-80-260-5272-2.

CAREY, E, ANDREA, A. J., eds. *Protests in the Streets: 1968 Across the Globe*. Cambridge: Hackett Publishing Company, 2016. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=4674211>. [citováno 2024-08-01].

COLUMBIS, T. A., PETROPULOS J. A., PSOMIADES H. J. *Foreign Interference in Greek Politics: An Historical Perspective*. New York: Pella. 1976. ISBN: 0918618029.

DRULIA L. a KUTSOPANAGU G. *Enkyklopedia tu elliniku tytu, 1784–1974: Efimerides, periodika, dimosiografi, ekdotes*. 4 tomi. Athina: Ethniko Idryma Erevnon, Instituto Neollinikon Erevnon, 2008. ISBN: 978-960-7916-52-5.

FAURE, J. *Americký přítel: Československo ve hře americké diplomacie 1943–1968*. Válka a mír v moderní době. Praha: NLN, 2006. ISBN: 80-7106-750-4.

HOPPE, J. Britský pohled na "pražské jaro." *Soudobé dějiny*, 2000, roč. 7, č. 3, s. 338–356.

HRADEČNÝ, P., DOSTÁLOVÁ, R., HROCHOVÁ, V., OLIVA, P., TSIVOS, K. a kol. *Dějiny Řecka*. Vydání třetí. Dějiny států. Praha: NLN, 2015. ISBN: 80-7106-192-1.

KLAPSIS A., ARVANITOPULOS C., HATZIVASSILIU E., PEDALIU E., editors. *The Greek Junta and the International System: A Case Study of Southern European Dictatorships, 1967–74*. Online. 2020. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=6111171>. [citováno 2024-08-01].

KORNETIS, K. *Children of the dictatorship: student resistance, cultural politics, and the long 1960s in Greece*. New York: Berghahn Books, 2013. ISBN 978-1-78238-000-9.

MCDONALD, R. *The Greek press under the Colonels*. Online. Index on Censorship, 2007, vol. 3, no. 4, s. 27–42. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03064227408532369>. [citováno 2024-08-01].

MILLER, J.E. *The United States and the Making of Modern Greece: History and Power, 1950–1974*. Online. University of North Carolina Press, 2009. Dostupné z: [https://www.jstor.org/stable/10.5149/9780807887943\\_miller](https://www.jstor.org/stable/10.5149/9780807887943_miller). [citováno 2024-08-01].

McGINN, J. G. The Politics of Collective Inaction: NATO's Response to the Prague Spring. Online. *Journal of Cold War Studies* 1999, vol. 1, no. 3, s. 111–138. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26925030>. [citováno 2024-08-01].

NOVÁK, M. *Pražské jaro 1968: přerušená revoluce?* Praha: Academia, 2021. ISBN: 978-80-200-3248-5.

PAPACHELAS, A. *O viasmos tis Ellinikis dimokratias: o Amerikanikos paragon, 1947–1967*. Athina: Vivliopolion tis Estias, I.D. Kollaru & Sias A.E., 2017. ISBN: 960-05-0748-1.

PAŽOUT, J. Chceme světlo! Chceme studovat! Demontrace studentů z vysokoškolských kolejí v Praze na Strahově 31. října 1967. Online. *Paměť a dějiny*, 2008, roč. 2, č. 1, s. 4–13. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=230523>. [citováno 2024-08-01].

PECHLIVANIS, P. An Uneasy Triangle: Nicolae Ceausescu, the Greek Colonels and the Greek Communists (1967–1974). Online. *The International History Review*, 2021, vol. 43, no. 3, s. 598–613. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/07075332.2020.1764609>. [citováno 2024-08-01].

PELIKÁN, J. *Jugoslávie a Pražské jaro. Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7308-220-8.

POVOLNÝ, D. *Vojenské řešení Pražského jara. I., Invaze armád Varšavské smlouvy*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2008. ISBN 978-80-7278-470-7.

RIZAS, S. Domestic and External Factors in Greece's Relations with the Soviet Union: Early Cold War to Detente. Online. *Mediterranean Quarterly*, 2013, vol. 24, no. 1, s. 57–80. Dostupné z: DOI: 10.1215/10474552-2019006. [citováno 2024-08-01].

RYCHLÍK, J. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914–1992*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-631-4.

SMETÁNKA, T. *Podívám se na to ráno: Pražské jaro 1968 v tajných dokumentech ministerstva zahraničí USA*. Praha: Echo Media, 2018. ISBN 978-80-270-4499-3.

SMITH, T. New Bottles for New Wine: A Pericentric Framework for the Study of the Cold War. Online. *Diplomatic history*, 2000, vol. 24, no. 4, s. 567–591. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/0145-2096.00237>. [citováno 2024-08-01].

SOUKUP, E. *Nastolení vojenské junty v Řecku (1967–1974), role Spojených států amerických a její odraz v Československu*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2019. Vedoucí práce: PhDr. Konstantinos Tsivos, Ph.D.

STELLNER, F. *Úvod do studia historie*. Online. Praha: Karolinum Press, 2023. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=30605307>. [citováno 2024-08-01].

STERGIU, A. *Greece's Ostpolitik: Dealing with The 'Devil'*. Online. Springer, 2021. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?pq-origsite=primo&docID=6467016>. [citováno 2024-08-01].

ŠEPTÁK, M. *Svaz československých novinářů*. Online. Národní archiv, s. 217–239. Dostupné z: [https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2024/03/PH\\_26\\_2\\_2018\\_Septak.pdf](https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2024/03/PH_26_2_2018_Septak.pdf). [citováno 2024-08-01].

TEJCHMAN, M. Rumunsko a "pražské jaro" 1968. *Slovanský přehled*. Praha: Historický ústav, 1998, roč. 84, č. 4, s. 375–383. ISSN 0037-6922.

TSAKAS, Ch. *Post-War Greco-German Relations, 1953–1981: Economic Development, Business Interests and European Integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2022. ISBN: 978-3-0310-4370-3.

TSIVOS, K. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. Praha: Dokořán, 2012.

VONDROVÁ, J. *Reforma? Revoluce? Pražské jaro 1968 a Praha*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2013. ISBN: 978-80-7285-167-6.

VONDROVÁ, J., NAVRÁTIL, J. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967–1970: prosinec 1967 – červenec 1968*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80–85270-44-7.

WALLDÉN, A. S. *Paráteri Etéri: Elliniki diktatoria, kommunistika kathestota ke Valkania, 1967–1974*. Athina: Polis, 2009. ISBN: 9789604352418.

XANTHOPULOS PALAMAS, Ch. *Diplomatiko Tripticho: Exoteriki politiki, Elliniki exoteriki politiki, Ta prosopa ke ta pragmata, Simiosis apo ta perasmena, Stichia apo ti synchroni istoria*. Athina, I ekdotes ton filon, 1979. ISBN: 978-960-02-1945-6.

## **Internetové zdroje**

Československá rozvědka 1953–1990. *ibadatelna.cz*. Online. Dostupné z: [https://ibadatelna.cz/data/I\\_sprava\\_SNB.html](https://ibadatelna.cz/data/I_sprava_SNB.html) [citováno 2024-08-01].

Presvia tis Tsexikis Dimokratias stin Athina. *mzv.gov.cz*. Online. Dostupné z: <https://mzv.gov.cz/athens> [citováno 2024-08-01].

Velvyslanectví České republiky v Athénách. Historie diplomatických styků. *mzv.gov.cz*. Online. Dostupné z: [https://mzv.gov.cz/athens/cz/vzajemne\\_vztahy/vyvoj\\_diplomatickych\\_styku\\_prehledy.html](https://mzv.gov.cz/athens/cz/vzajemne_vztahy/vyvoj_diplomatickych_styku_prehledy.html) [citováno 2024-08-01].